
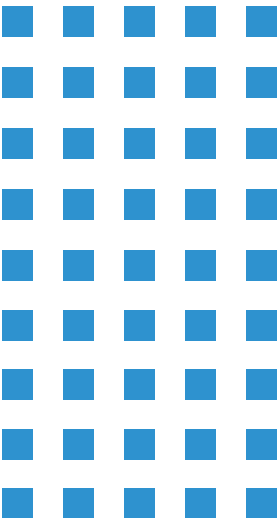

prof. dr Dubravka Valić Nedeljković
prof. Siniša Isakov

**MONITORING INFORMATIVNIH
EMISIJA KOMERCIJALNIH
TELEVIZIJA SA NACIONALNOM
FREKVENCIJOM**

prof. dr Dubravka Valić Nedeljković

prof. Siniša Isakov

**ANALIZA SADRŽAJA CENTRALNO-INFORMATIVNIH EMISIJA
KOMERCIJALNIH TELEVIZIJA SA NACIONALNOM FREKVENCIJOM**

Novi Sad,

10.02.2020. godina

Napomena: Objavljivanje ovog istraživanja pomogla je Misija OEBS-a u Srbiji. Stavovi izraženi u ovom istraživanju pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Sadržaj

Uvod.....	6
1. Analiza centralno-informativne emisije televizije Pink.....	8
1.1. Metod i korupus.....	9
1.2. Kontekst formata emisije.....	9
1.3. Analiza.....	9
1.3.1. <i>Povod za izveštavanje</i>	9
1.3.2. <i>Tema</i>	10
1.3.3. <i>Subjekat</i>	13
1.3.3.1. <i>Polna struktura subjekta</i>	17
1.3.4. <i>Objekat</i>	18
1.3.5. <i>Odnos novinara prema temi i subjektu</i>	21
1.4. Zaključak.....	23
2. Analiza centralno-informativne emisije televizije Happy.....	24
2.1. Metod i korupus.....	24
2.2. Kontekst formata emisije.....	24
2.3. Analiza.....	26
2.3.1. <i>Povod za izveštavanje</i>	26
2.3.2. <i>Tema</i>	27
2.3.3. <i>Subjekat</i>	32
2.3.3.1. <i>Polna struktura subjekta</i>	35

2.3.4. <i>Objekat</i>	36
2.3.5. <i>Odnos novinara prema temi i subjektu</i>	39
2.4. Zaključak.....	39
3. Analiza centralno-informativne emisije televizije O2.....	41
3.1. Metod i korupus.....	41
3.2. Kontekst formata emisije.....	41
3.3. Analiza.....	43
3.3.1. <i>Povod za izveštavanje</i>	43
3.3.2. <i>Tema</i>	44
3.3.3. <i>Subjekt</i>	49
3.3.3.1. <i>Polna struktura subjekta</i>	52
3.3.4. <i>Objekat</i>	52
3.3.5. <i>Odnos novinara prema temi i subjektu</i>	55
3.4. Zaključak.....	56
4. Analiza centralno-informativne emisije televizije Prva.....	57
4.1. Metod i korupus.....	57
4.2. Kontekst formata emisije.....	58
4.3. Analiza.....	58
4.3.1. <i>Povod za izveštavanje</i>	58
4.3.2. <i>Tema</i>	60
4.3.3. <i>Subjekt</i>	61
4.3.3.1. <i>Polna struktura subjekta</i>	65

4.3.4. <i>Objekat</i>	65
4.3.5. <i>Odnos novinara prema temi i subjektu</i>	68
4.4. Zaključak.....	68
5. Monitoring jutarnjeg programa televizije Pink.....	70
5.1. Kontekst.....	70
5.2. Tema.....	70
5.3. Nacionalni dnevnik i navažnije vesti.....	71
5.4. Prilozi, reporterska uključenja i gostovanja.....	72
5.5. Gostovanja.....	73
5.6. Akteri.....	74
5.7. Odnos novinara prema temama.....	75
5.8. Zaključak.....	75
6. Monitoring jutarnjeg programa televizije Happy.....	76
6.1. Kontekst.....	76
6.2. Tema.....	76
6.3. Vesti.....	77
6.4. Prilozi, reporterska uključenja i gostovanja.....	78
6.5. Gostovanja.....	78
6.6. Akteri.....	81
6.7. Odnos novinara prema temama.....	81
6.8. Zaključak.....	82
7. Monitoring jutarnjeg programa televizije Prva.....	84
7.1. Kontekst.....	84

7.2. Metodologija.....	84
7.3. Analiza.....	84
7.3.1. Tema.....	84
7.3.2. Odnos novinara prema temama.....	85
7.3.3. Subjekt.....	87
7.3.4. Objekat.....	88
7.3.5. Povod.....	88
7.4. Analiza Vesti u jutarnjem programu.....	89
7.4.1. Tema.....	89
7.4.2. Odnos novinara prema temama.....	89
7.4.3. Subjekt.....	90
7.4.4. Objekat.....	90
7.4.5. Povod.....	92
7.5. Struktura emisije.....	93
7.6. Zaključak.....	93
Literatura.....	95

MONITORING INFORMATIVNIH EMISIJA KOMERCIJALNIH TELEVIZIJA SA NACIONALNOM FREKVENCIJOM

- Monitoring informativnih emisija i jutarnjih programa komercijalnih televizija Pink, O2, Happy i Prva u periodu od 12. novembra do 12. decembra 2019. godine -

Cilj monitoringa jeste analiza nezavisnosti, nepristrasnosti ali i stepena ostvarenja informativne uloge medija propisane Zakonom o elektronskim medijima¹ (2014)¹ i Zakonom o javnom informisanju i medijima (2014)² koju komercijalne televizije sa nacionalnom frekvencijom moraju da poštuju, sa posebnim naglaskom na javni interes. “Svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obaveštavanja su dužna da to pravo poštuju.”

S obzirom na to da se u zvaničnim izveštajima Regulatornog tela za elektronske medije³ (REM) navodi da komercijalne televizije ne ispunjavaju uslove zahtevane od njih prilikom dobijanja nacionalne frekvencije, kao i da su tokom prethodne godine zakon prekršile više od 12.000 puta, dodatna pažnja biće usmerena i moguća kršenja člana 47 Zakona o elektronskim medijima (2014) kojim se propisuje da je pružalac medijske usluge dužan da obezbedi slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno informisanje, člana 50 koji propisuje poštovanje ljudskih prava i dostojanstva ličnosti i člana 51 kojim se zabranjuje govor mržnje.

Shodno navedenom, informativne emisije monitoruju se po metodi kvalitativno-kvantitativne analize medijskih sadržaja. S obzirom na to da se informacije plasiraju i kroz informativno-zabavne sadržaje od kojih je najgledaniji jutarnji program, u kojem se svakodnevno dovode gosti od važnosti za javnost - monitorovan je i jutarnji programi po metodi kvalitativno-kvantitativne analize, kao i deskriptivne analize sadržaja.

¹ Zakon o elektronskim medijima, Sl. glasnik RS, BR. 83/2014 I 6/2016 – dr. zakon (https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskim_medijima.html)

² Zakon o javnom informisanju i medijima, Sl. glasnik RS”, BR. 83/2014 i 58/2016 – autentično tumačenje (https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html)

³ Komercijalni pružaoci medijskih usluga – načini ispunjavanja zakonskih i programskih obaveza – Izveštaj za 2018. godinu, Regulatorno telo za elektronske medije, Služba za nadzor i analizu programa emitera, Beograd (2019) (<http://www.rem.rs/uploads/files/izvestaji%20o%20nadzoru/Komercijalni%20PMU%20-%20izvestaj%202018.pdf>)

Korpus informativnih emisija obuhvata izdanja dnevnika televizija Pink (Nacionalni dnevnik) u 18.30h, Happy (Telemaster) u 17.30h, Prva (Vesti) u 18h i O2 (Vesti) u 16h, a jutarnji program monitorovan je na televizijama Pink (Novo jutro) u 6.45h, Prva (Jutro) u 6.55h i Happy (Dobro jutro Srbijo) u 6.45h, dok televizija O2 nema jutarnji program.

Fokus monitoringa bio je na povodu za izveštavanje, subjektima, objektima, temi i odnosu novinara prema temi i subjektu. Analize subjekata u dnevnicima i jutarnjim programima neophodne su zato što pokazuju kome je dat javni medijski prostor i samim tim prioritet da kreira javno mnjenje, čime stiče određenu "moć u društvu" jer doprinosi formiranju javnog diskursa. Analizom izbora tema, sagovornika i stavova koje oni iznose možemo da zaključimo da li određeni medij dovodi goste koji objektivno iznose informacije (što predstavlja javni interes) ili medij ima tendenciju da dovodi goste one koji izlažu stavove političkih i ekonomskih centara moći, odnosno vladajućih elita.

Monitoring se sprovodi principom rotacionog uzorka. Korpus čine izdanja informativnih emisija i jutarnjih programa kako radnim danima, tako i vikendom. Ukupno je monitorovano 64 centralne informativno-političke emisije i 18 jutarnjih programa. S obzirom na to da informativne emisije traju u proseku 45 minuta, očekivano je bilo da će monitoring činiti oko 2.880 minuta, odnosno 48 sati informativnog programa. Rezultat monitoringa jeste izveštaj koji obuhvata zasebne analize svake centralno-informativne emisije, kao i jutarnjeg programa.

1. MONITORING CENTRALNO-INFORMATIVNE EMISIJE TELEVIZIJE PINK

Televizija Pink osnovana je 1994. godine zahvaljujući bliskim vezama vlasnika Željka Mitrovića sa tadašnjom vladajućom elitom. Danas je Pink najgledanija komercijalna televizija, odnosno druga najgledanija posle javnog servisa RTS sa 16.54% udela u gledanosti pokazuju istraživanja Nielsen-a u periodu od 1. januara 2018. do 31. decembra 2018. godine. Potrebno je napomenuti da je TV Pink u vlasništvu kompanije Pink International.

Osim što je najveća komercijalna televizija, Pink Media Group je najveća privatna komercijalna medijska grupa u jugoistočnoj Evropi, a njegove delatnosti obuhvataju radio i televizijski program, filmsku produkciju, satelitsku televizijsku produkciju, muzičku produkciju i avio usluge.

Televiziju Pink godinama prate afere oko dugova za neisplaćene kredite koje je država Srbija dala datoj televiziji. Ono što je sporno jeste što Republika Srbija nastavlja da daje kredite ovoj televiziji, iako ih ona godinama ne isplaćuje, a važi za najgledaniju i najpopularniju televiziju u regionu. " CINS je tražio od Poreske uprave Ministarstva finansija podatke iz 2017. godine o poreskim dugovanjima *Pink international company* koja je tokom 2014. godine bila jedan od najvećih poreskih dužnika, a jedan od uslova za dobijanje kredita od Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza (AOFI-ja) je i to da kompanija koja konkuriše nema poreska dugovanja." U martu 2017. su ipak dobili 3,2 miliona evra, osnov uplate navedeno je da se radi o kratkoročnom kreditu (Izvor <https://www.cins.rs/pink-ponovo-dobio-kredit-od-aofi-ja/>).

"Iz finansijskih izveštaja *Pinka* koji su trenutno javno dostupni može se videti da je ova kompanija imala poreska dugovanja 2013. (oko 187 miliona dinara), 2014. (oko 385 miliona), 2015. (oko 131 milion) i 2016. godine (oko 238 miliona), ali nije jasno kako su ova dugovanja izmirena i pod kojim uslovima" <https://www.cins.rs/podaci-o-poreskim-dugovanjima-moraju-da-budu-javni/>.

1.1. Metod i korupus

Monitoring centralno-informativne emisije TV Pink Nacionalni dnevnik u trajanju od mesec dana (12. novembar – 12. decembar) sproveden je kvantitativno-kvalitativnom analizom, uz kodni protokol. Kategorije obuhvaćene kodnim protokolom jesu: povod, tema, subjekt, pol subjekta, geografska pripadnost, objekt, i odnos novinara prema temi i subjektu.

Uzorak je određen rotacionim metodom, kako bi monitoringom bili obuhvaćeni različiti dani u sedmici i mesecu. Rotacionim principom se tako obezbeđuje uzorkovanje različitih sadržaja, a konkretno u ovom monitoring analizirani su dnevnic emitovani svaki drugi dan počevši sa 12. novembrom, stoga korpus čine emisije od 12, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28. i 30. novembra, zatim 2, 4, 6, 8, 10. i 12. decembra 2019.

Tokom 16 dana u periodu od 12. novembra do 12. decembra 2019. godine, monitoring je obuhvatio 340 jedinica analize (pojedinačna objava od najave do odjave, uključujući audio-video sadržaje), uz napomenu da je iz analize izuzet sportski blok. Kako bi se najbolje razumeli rezultati, potrebno je istaći kontekst pomenute centralno-informativne emisije.

1.2. Kontekst formata emisije

Dnevnik u 18.30h emituje se svakog dana na TV Pink i u proseku traje sat vremena. Dnevnik se bavi temama od nacionalnog značaja sa osvrtom na najvažnije vesti iz sveta. Priče predstavljaju prezenteri koji samostalno vode emisiju sa izuzetkom sportskog bloka.

1.3. Analiza

1.3.1. *Povod za izveštavanje i žanr*

1.3.1.1. Povod

Analizom povoda steče se uvid u uređivačku politiku medija, kao i u stepen angažovanosti novinara. Procenat prenošenja aktuelnih vesti, izveštavanja sa pseudo-događaja i medijske inicijative, govori o načinu selekcije tema na javnim servisima.

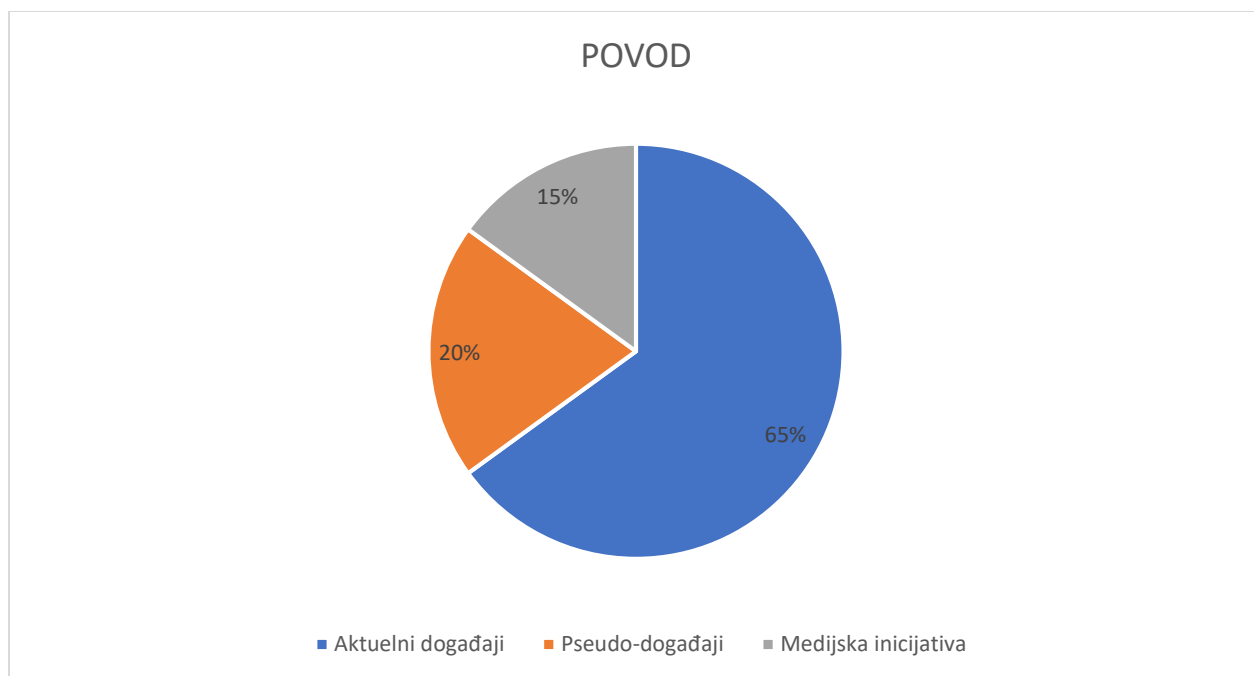
Pseudo-događaji predstavljaju događaje namenjene samo za medije, stoga u vestima sa pseudo-događaja najčešće nedostaje kritički pristup samom događaju o kojem se govorilo, a novinari su svedeni na prenosnike informacija. To se u slučaju TV Pink desilo u 20% priloga/vesti.

Izveštavanje o aktuelnim događajima koji sami po sebi imaju informativnu vrednost čini 65%, dok je medijska inicijativa zabeležena u 15% slučajeva.

Medijskom inicijativom se nazivaju teme koje nisu pronašle svoj put na dnevnu agendu svih medija, ali ih određeni medij uoči kao interesantnu ili važnu za društvo i obradi sa više pažnje.

Neophodno je napomenuti da se u slučaju TV Pink tek u polovini priloga klasifikovanih kao medijska inicijativa govorilo o aktuelnim problemima u društvu, dok ostatak čine interesantni inserti iz života.

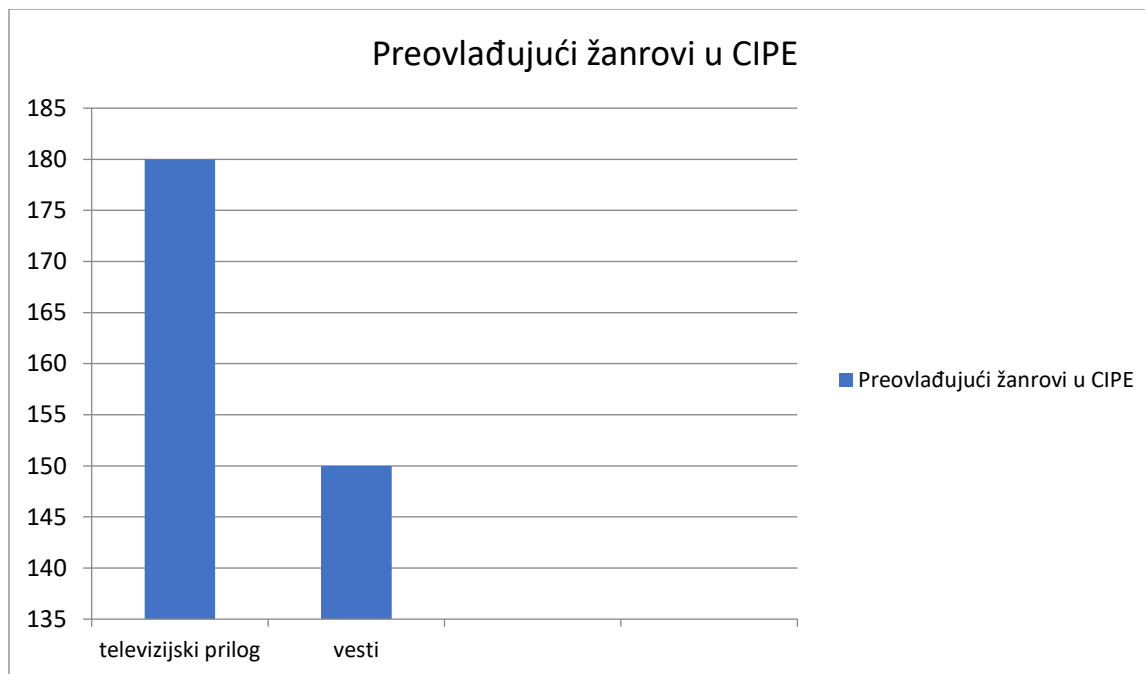
Medijska inicijativa, takođe, ukazuje na uređivačku politiku medija i njegovu profesionalnu kapacitiranost. U digitalnom okruženju u kom se građani nalaze danas, mediji više imaju ulogu da ukazuju na pitanja od javnog interesa koje vladajuća struktura ili zanemaruje ili ne rešava na odgovarajući način, nego da izveštavaju o aktuelnim događajima iz razloga što o njima izveštava u realnom vremenu na mnogim digitalnim platformama, bilo medijskim, bilo privatnim. Prave komunikativne potrebe publike, odnosno građana medij zadovoljava tako što uočava bitna društvena pitanja i probleme od javnog interesa, istražuje njihove uzroke i posledice i kroz priloge, čiji je povod medijska inicijativa, objašnjava ih zainteresovanim javnostima. Publika je najčešće, zahvaljujući internetu, već upoznata sa tim šta se dešavalo do emitovanja centralno-informativne emisije na tradicionalnom mediju, a medijska inicijativa u informativnim emisijama je proporcionalno srazmerna profesionalizmu i dobrom kapacitetu medija.

Grafikon 1: POVOD

1.3.1.2. Žanr

Najzastupljeniji žanrovi su televizijski prilog sa više od 180 jedinica i vesti sa oko 150 jedinica. Najveći broj televizijskih priloga predstavlja pozitivan rezultat, zato što prilog, za razliku od vesti koja samo prenosi informaciju, dublje objašnjava temu i daje mogućnost za kritički osvrt. Međutim, prilikom neobjektivnog izveštavanja, pomenute prednosti priloga kao žanra mogu biti upotrebljene u manipulativne svrhe.

Grafikon 2: ŽANR

1.3.2. Tema

Mediji kao četvrti stub demokratije, snose odgovornost da građane informišu u skladu sa javnim interesom, odnosno omoguće ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja.

Selekcijom tema i načinom njihove obrade, mediji kreiraju stvarnost za njihov auditorijum. To znači i da utiču na formiranje javnog mnjenja, što može biti opasno ukoliko mediji ne informišu objektivno i u javnom interesu građana.

Najzastupljenije teme u dnevnicima Pink-a bile su svet i region (14%), kriminal, korupcija i pravosuđe (11%), te crna hronika sa 10%.

Činjenica da je tema svet i region najzastupljenija nije neočekivana, s obzirom na aktuelna dešavanja na srpskoj političkoj sceni koja su usko vezana za strane aktore, što se može objasniti kroz primer pristupanja Srbije Evropskoj uniji, u kojoj veliku ulogu igra dijalog Beograda i Prištine u kojem posreduju predstavnici Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država, ili odnosa Srbije sa SAD-om, Rusijom i Kinom.

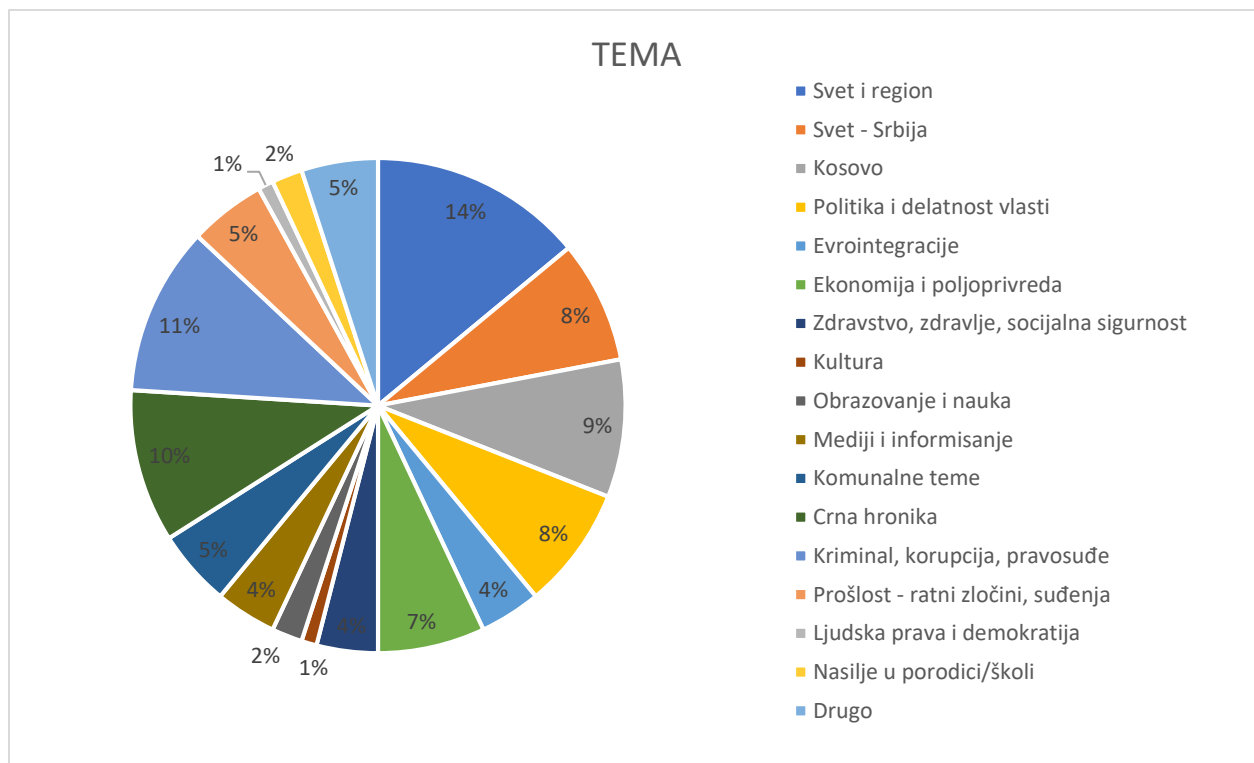
Teme kriminal, korupcija i pravosuđe, i crna hronika usko su povezane i nalaze se na drugom i trećem mestu po zastupljenosti. Ovakva statistika oslikava senzacionalističku uređivačku politiku koja je u skladu sa tim da TV Pink otvoreno podržava aktuelnu vladajuću strukturu u Srbiji te se veliki deo njihovih priloga i vesti ticao aktivnosti vladajućih elita i političkih centara moći i njihovih aktera koji su kroz neobjektivno izveštavanje konstantno predstavljeni u pozitivnom svetlu. Zatim, senzacionalistička uređivačka politika vidi se i kroz dugačko i iscrpno izveštavanje o navodnim špijunskim aferama uperenim protiv Srbije, a samim tim kako Pink navodi, i direktno uperenim protiv predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Takođe, vidi se kroz izveštavanje o navodnim aferama opozicije bez davanja medijskog prostora opoziciji da prokomentariše aferu za koju je optužena/osuđena, što nije slučaj kada su u pitanju afere o delovanju vladajuće partije, koja ujedno predstavlja i veliki deo vladajuće strukture. U tim slučajevima, Pink daje prostor svim akterima za koje se pretpostavlja da su upleteni u aferu, a da su iz vladajuće strukture, da kažu sve što imaju o navodima protiv njih, ukuljučujući i pravdanje, negiranje krivice i izjave da je cela afera samo laž osmišljena da ukalja njihovo ime.

Senzacionalistički se govori i o delatnostima policije, uvek predstavljene u pozitivnom svetlu. Preovlađujuća ubeđivačka strategija je navođenje statističkih podataka koje građani ne mogu da proveriti.

Sledeće najvažnije teme bile su Kosovo (9%), svet - Srbija (8%) i politika i delatnost vlasti (8%). Potrebno je napomenuti da je kao akter u skoro svim vestima iz potkategorija “svet – Srbija i politika” i “delatnost vlasti”, predsednik Srbije Aleksandar Vučić predstavljen u pozitivnom svetlu. Očekivano je da su ove teme bile jedne od tema u fokusu s obzirom na trenutnu političku situaciju u Srbiji vezanu za Kosovo i pitanje nezavisnosti Kosova, kao i delatnost vlasti u izobilju navodnih špijunskih afera, ali i neprestanih poseta predsednika Vučića stranim državama i njihovim predstavnicima.

Ostale teme koje su bile prisutne u određenoj meri, tačnije malo iznad ili ispod onoga što se smatra poljem tolerišuće “statističke greške” (5%) jesu: ekonomija i poljoprivreda (7%), komunalne teme (5%), prošlost – ratni zločini i suđenja (5%), drugo (5%), mediji i informisanje (4%), evrointegracije (4%), zdravstvo, zdravlje, socijalna sigurnost (4%), nasilje u porodici/školi (2%), obrazovanje i nauka (2%), kultura (1%) i ljudska prava i demokratija (1%). Bitno je napomenuti da se Pink uopšte nije bavio kulturom manjina, obrazovanjem i naukom manjina i medijima i

informisanjem manjina. Time se izvlači zaključak da Pink zanemaruje ravnopravnost svih građana Srbije što bi trebalo da predstavlja jedan od osnovnih postulata novinarstva bez obzira na to da li je medij u javnom ili privatnom vlasništvu.

Grafikon 3: TEMA

1.3.3. Subjekt

Kodni protokol korišćen za analizu centralno-informativnih emisija sastoji se od 40 mogućih subjekata, čime se utvrđuje kome je ustupljen medijski prostor i postoji li disbalans prilikom odabira sagovornika, kako između pozicije i opozicije, tako i disbalans između vlasti i građana, ali i disbalans polne strukture subjekata. Nejednakom selekcijom sagovornika, mediji mogu da manipulišu građanima i utiču na njih u skladu sa svojim interesima, odnosno interesima vlasnika televizije. Time se građani lišavaju prava na objektivno informisanje.

Kodni list je senzibilisan za posebne društvene grupe u nameri da se ustanovi njihova zastupljenost i stepen društvene odgovornosti medija, s obzirom na to da se prava posebnih društvenih grupa neretko krše i zanemaruju u Republici Srbiji.

Najzastupljeniji subjekti bili su strani i međunarodni subjekti (23%), zatim izvršna vlast (13%) i građani kao učesnici događaja ili svedoci (7%).

Prisustvo stranih subjekata u najvećem procentu nije neočekivano, s obzirom na to da je Srbija u procesu evrointegracija, a da strane zemlje posreduju u procesu stabilizacije odnosa između Beograda i Prištine. Osim toga, ovome doprinose česte posete predsednika Srbije drugim državama i njihovim zvaničnicima, kao i nedefinisan odnos Srbije prema Istoku i Zapadu.

Predsednik Vučić čini gotovo polovinu od 13% subjekata predstavnika izvršne vlast.

Ono što je takođe primetno, jeste da vladajuća struktura zauzima mnogo veći procenat u ovoj kategoriji nego opozicija, samim tim što opoziciji često nije ni dato da odgovori na optužbu ili navodni događaj, dok izjave aktera vladajuće strukture mogu da traju minutima.

Ovo je posebno primetno, kada se bez konkretnog razloga puštaju prvo iseći, zatim cele pres konferencije predsednika, koje mogu da traju i do 25 minuta, bez naročitog povoda, kao što je bio slučaj 22. novembra 2019, kada je u Nacionalnom Dnevniku preneti celokupna konferencija za štampu prilikom posete predsednika Severne Makedonije, Steve Pendarovskog, Srbiji i predsednika Aleksandra Vučića. Slično se dogodilo i 28. februara 2019, kada je na kraju Nacionalnog Dnevnika puštena izjava Aleksandra Vučića u trajanju od oko 20 minuta u kojoj je odgovarao na sva aktuelna dešavanja u tom trenutku i izneo svoj stav povodom svega, pritome napadajući opoziciju i nepodobne medije uvredama. Takođe, 2. decembra 2019, na kraju Nacionalnog Dnevnika, u potpunosti je preneti konferencija za štampu povodom posete predsednika Evropske narodne partije Manfreda Vebera Srbiji. Predsednik Vučić i Veber obraćali su se novinarima 20 minuta, što je Pink preneo u celosti. Narednog dana, 4. decembra 2019, na kraju Nacionalnog Dnevnika u potpunosti je preneti zajednička konferencija za štampu predsednika Srbije i Rusije Aleksandra Vučića i Vladimira Putina koja se održala u Sočiju, u trajanju od 25 minuta. Sledeći primer je od 10. decembra 2019, kada je u trajanju od 25 minuta emitovana konferencija za štampu prilikom posete predsednika Srbije Grčkoj.

Konferencija je preneti u celosti iako su se na početku Nacionalnog Dnevnika emitovale najbitnije izjave sa konferencije. Ovo je slučaj i sa svim ostalim konferencijama za štampu predsednika Srbije koje su se u potpunosti prenosile na kraju ove informativne emisije.

Ono što je takođe redak prizor u ostalim medijima, jesu otvorena pisma vlasnika TV Pinka Željka Mitrovića svojim političkim/ideološkim neistomišljenicima, gde se Mitrović koristi krajnje neprimerenim jezikom i uvredama na račun osobe o kojoj govori. Pisma spiker/ka čita u celosti, a dešava se da se u toku jednog Nacionalnog Dnevnika ponove dva puta, dok osobi koja se vređa nije data prilika da odgovori na optužbe ili uvrede. Tako na primer, 4. decembra 2019, u ovoj emisiji se u potpunosti prenosi otvoreno pismo Željka Mitrovića akademiku Dušanu Teodoroviću koji je svojom pristrasnošću Savezu za Srbiju direktno protiv vlasti predsednika vladajuće stranke SNS-a i države Aleksandra Vučića. S obzirom na to da Pink otvoreno podržava vladajuću strukturu, odnosno SNS, Mitrović je u otvorenom pismu vređao Teodorovića i hvalio sopstvenu televiziju, a sve to bez prilike da Teodorović odgovori na optužbe. Narednog dana, usledilo je još jedno otvoreno pismo Mitrovića upereno protiv stranke još jednog Vučićevog političkog neistomišljenika, predsednika stranke Slobode i pravde Dragana Đilasa. Meta još jednog uvredljivog otvorenog pisma, osim Đilasa, bili su i predsednik opštine Stari Grad u Beogradu Marko Bastać, kao i još jednom akademik Teodorović. U dnevniku od 8. decembra, još jednom je ponovljeno otvoreno pismo Mitrovića od 6. decembra 2019.

Što se tiče stranih subjekata koji su najzastupljeniji, njih čine akteri uglavnom iz Evropske unije, Rusije, Kine, Amerike i regiona što je u skladu sa trenutnom spoljašnjom politikom Srbije i očekivano.

Istovremeno, uočena je neravnoteža između medijskog prostora datog vlasti i opoziciji. Subjekti iz institucija republičke vlasti i institucija državne uprave, kao posebne kategorije subjekta, zajedno sa subjektima iz pokrajinskih i lokalnih institucionalnih vlasti čine 27% od ukupnog broja. Procenat opozicije u ulozi subjekta je značajno manji i iznosi 5%. Nesrazmernim davanjem medijskog prostora narušava se poštovanje pluralizma.

Sledeći subjekti čija prisutnost se beleži sa samo nekoliko procenata bili su policija (6%), stručnjaci (6%), kosovski subjekti (5%), udruženja građana (4%), anketa građana (4%), mediji i novinari (4%), zdravstvene institucije (3%), građani u drugoj ulozi (2%), obrazovne i naučne institucije (2%), privatni ekonomski sektor (2%), nezavisne institucije i agencije (2%), državna administracija (2%), zakonodavna vlast (2%), sudska vlast (1%), pokrajinske i lokalne institucije vlasti (1%), vladajuće partije (1%), verske institucije (1%), sportske i rekreativne institucije (1%) i drugo (1%).

Subjekti kulturnih i obrazovnih institucija čine 8%, a građani samo 6%, dok je udeo posebnih društvenih grupa 4%. Među potkategorijama posebnih društvenih grupa, jedino su se izdvojile potkategorije đaci, studenti i mladi i pripadnici nacionalnih manjina. Takođe, subjekti iz kulturnih, obrazovnih, verskih i institucija nacionalnih manjina, saveta nacionalnih manjina, kao i medija manjina bili su subjekti u samo devet jedinica analize.

“Pravo glasa” mediji su dali samo nekoliko puta, ili nijednom, sledećim subjektima: ekonomski subjekti javnog sektora institucije socijalne zaštite. kulturne institucije i umetnici, kulturne institucije i umetnici manjina, obrazovne i naučne institucije manjina, mediji i novinari manjina, verske institucije manjina, institucije nacionalnih manjina, građanima kao potrošačima ili korisnicima usluga, te posebnim društvenim kategorijama građana kao što su deca, tinejdžeri, đaci, studenti, penzioneri, nezaposleni, osobe sa invaliditetom, LGBT populacija, pripadnik nacionalne manjine. Analizirajući nedostatak navedenih subjekata uočava se pravilo da su građani iz posebnih društvenih grupa izrazito diskriminirani i da im nikad u posmatranom periodu nije dat medijski prostor.

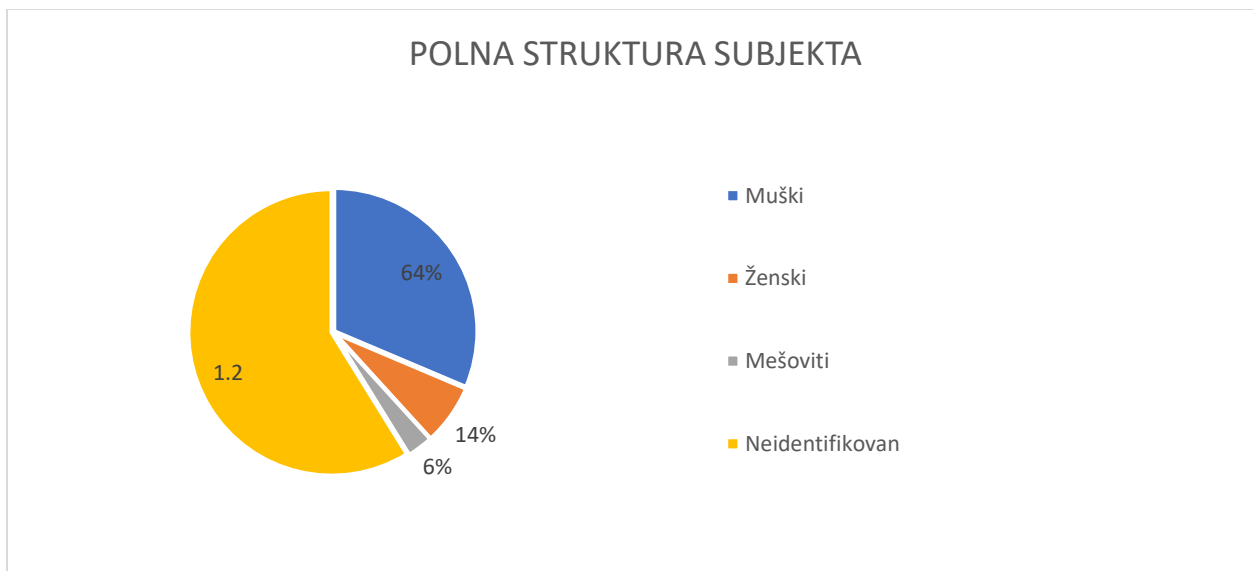
1.3.3.1. Polna struktura subjekta

Još jednom rezultati su pokazali da su muškarci ubedljivo češći i brojniji subjekti nego žene. Subjekti muškog pola javljaju se skoro *četiri puta više* nego subjekti ženskog pola, što u procentima izgleda ovako: muški pol (61%), ženski pol (16%), mešoviti/grupni (6%) i neidentifikovani subjekat (16%). Neprofesionalizam se ogleda i u činjenici da ima više neidentifikovanih subjekata nego subjekata ženskog pola.

Što se novinara tiče, u priložima Pink-a žene su više zastupljene od muškaraca na poziciji novinara/ke. Takođe, žene su češće na poziciji presentera/ke.

Mediji imaju odgovornost da utiču na promene i poboljšanje stanja ljudskih prava, te da se svojim postupcima, u ovom slučaju odabirom sagovornika, bore protiv diskriminacije žena, što je uloga koju Pink nije ispunio. Veći broj muških subjekata u korelaciji je sa mnogo većim brojem muškaraca na odgovornim pozicijama, što predstavlja problem daleko širi od našeg društva.

Stanje je identično i u novinarskoj profesiji, gde su žene uglavnom na poziciji novinarki, a muškarci na uredničkim ili menadžerskim pozicijama. „Horizontalna segregacija postoji kada muškarci i žene imaju tendenciju da biraju različite karijere ili im se dodeljuju različite novinarske aktivnosti i zadaci – na primer, muškarci su informativno-politički i sportski novinari, a žene novinarke u kulturi ili se bave temama iz oblasti zdravstva i obrazovanja. Vertikalna segregacija nastaje kada muškarci u istom zanimaju dominiraju na bolje plaćenim pozicijama kao što su uredničke, menadžerske, direktorske i vlasničke strukture u medijima, dok žene uglavnom ostaju na novinarskim i nižim uredničkim funkcijama, koje su slabije plaćene.“ (Milinkov, 2016:70)

Grafikon 5: POLNA STRUKTURA SUBJEKTA

1.3.4. Objekat

Monitoring objekta pruža uvid u informacije „o kome“ se najčešće govori, čime se, takođe, analizira već pomenuti disbalans između subjekta i objekta, odnosno da li je kategorijama o kojima se najviše govori (objektima) dat medijski prostor da kažu nešto o sebi (subjekat). Osim toga, analizom objekta saznaje se i o kojim kategorijama nije bilo reči.

Takođe, kao i u okviru subjekta, kodni list je senzibilisan za posebne društvene grupe u nameri da se ustanovi njihova zastupljenost i stepen društvene odgovornosti medija s obzirom na često kršenje i zanemarivanje prava posebnih društvenih grupa u Srbiji.

Najfrekventniji objekti bili su strani i međunarodni (31%), zatim građani kao učesnici događaja/svedoci (11%), opozicija (9%), kosovski subjekti i izvršna vlast sa po 9%.

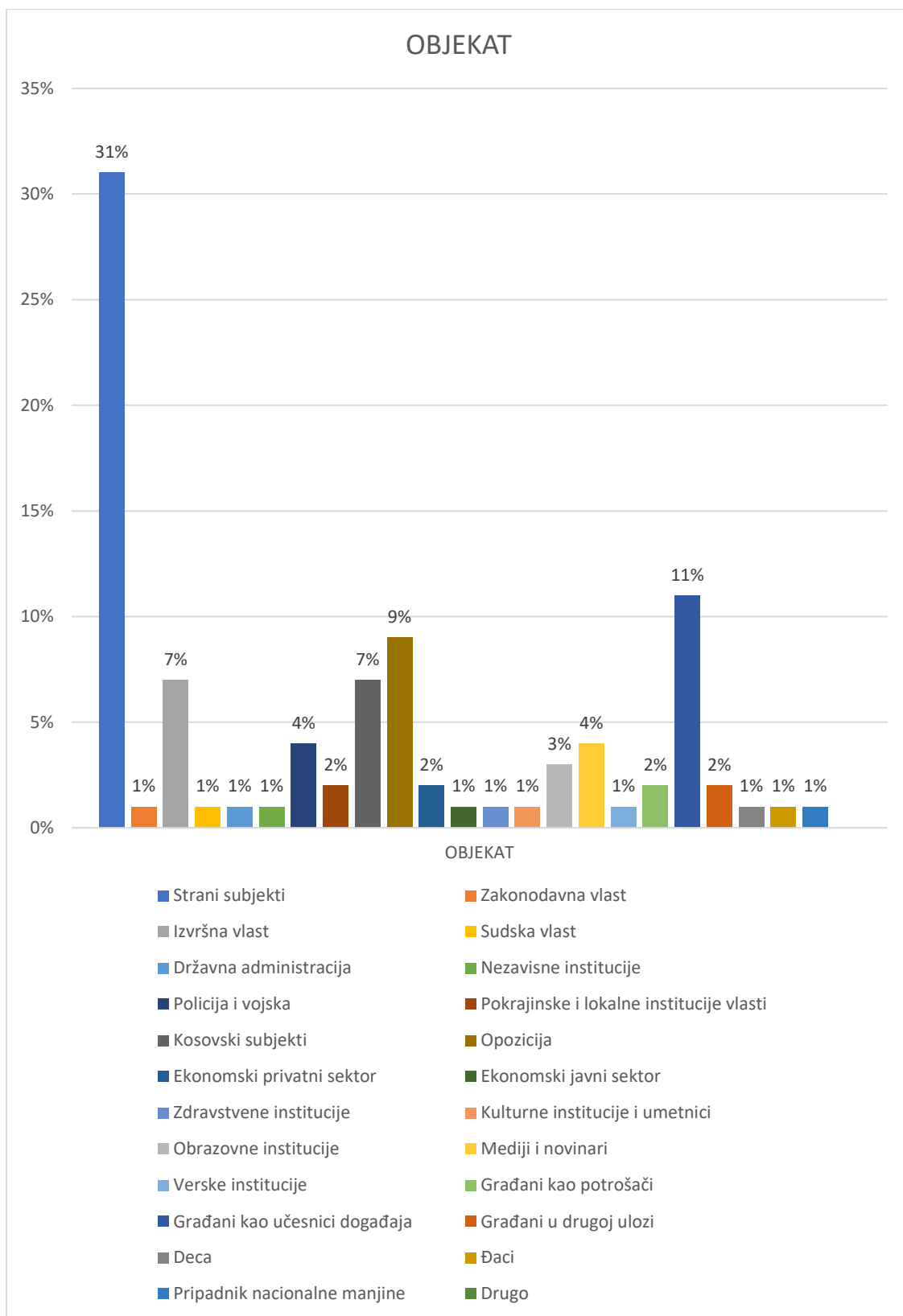
Uočen je disbalans između vlasti i građana u ulozi subjekta i objekta. Vlast je zbirno najzastupljenija u kategoriji subjekta sa 27%, dok se o njoj govori samo u 17%. Razlika je još приметnija kod građana, o njima se govori u 11% dok im je glas dat u 7% slučajeva. Rezultat je sličan i kod stranih aktera, gde su oni bili subjekti u 23% slučajeva, a objekti u 31%.

Sledeći objekti po učestalosti bili su: mediji i novinari (4%), policija i vojska (4%), obrazovne i naučne institucije (3%), drugo (3%), pokrajinske i lokalne institucije vlasti (2%), privatni ekonomski sektor (2%), građani kao potrošači ili korisnici usluga (2%), građani u drugoj ulozi (2%), verske institucije (1%), kulturne institucije i umetnici (1%), zdravstvene institucije (1%), javni ekonomski sektor (1%), nezavisne institucije i agencije (1%), državna administracija (1%), sudska vlast (1%), zakonodavna vlast (1%). Zanimljivo je da se o vladajućoj partiji kao objektu razgovara manje od 1%.

Takav je slučaj i sa institucijama socijalne zaštite, medijima i novinarima manjina, sportskim i rekreativnim institucijama, stručnjacima, udruženjima građana i anketama građana. Objekti koji nijednom nisi bili u toj funkciji jesu kulturne institucije i umetnici manjina, verske institucije manjina i institucije nacionalnih manjina.

Što se tiče posebnih osetljivih grupa, u Nacionalnim Dnevniciima Pink-a govorilo se o deci, tinejdžerima, đacima, studentima i omladini, penzionerima, osobama sa invaliditetom i pripadnicima nacionalnih manjina u manje od 1% uzorka. A o LGBT populaciji nije bilo reči.

Dakle, na osnovu kvantitativne analize može se zaključiti da je život negde drugo, a ne u Nacionalnom Dnevniku TV Pink.

Grafikon 6: OBJEKAT

1.3.5. Odnos novinara prema temi i subjektu

Ispitivanje odnosa novinara prema temi i subjektu ima za cilj da otkrije da li se i o kojim temama izveštava pristrasno, čime može da se stekne uvid u uređivačku politiku medija i da se utvrdi da li medij poštuje jedan od osnovnih postulata profesije da se o događajima izveštava objektivno, bez obzira na to da li je medij u državnom ili privatnom vlasništvu. Analizom se utvrđivao procenat pristrasnih (63%) i neutralnih (37%) vesti.

Procenat od 37% pristrasnih vesti je izuzetno visok, a uređivačka politika otvoreno naklonjena vladajućem režimu oslikava se u konstantnim primerima napada vlasti na opoziciju bez davanja prilike opoziciji da odgovori na optužbe. Takođe se oslikava u prenošenju celokupnih konferencija za štampu predsednika Srbije, čak i kada za to ne postoji opravdan razlog što je bio slučaj u svim primerima koje je monitoring obuhvatio. Osim u datim primerima novinarske selekcije subjekata kroz koju se oslikava pristrasnost, novinari i urednici na televiziji Pink nisu sankcionisali, odnosno u ovim primerima nisu izostavili izjave sa uvredljivim elementima na račun predstavnika opozicije i nekih stranih subjekata i na taj način sprečili dalje širenje jezika mržnje u javnom prostoru.

Osim selekcije izgovorenog, pristrasan element se može ostvariti i selekcijom sagovornika, ukoliko oni nisu relevantni ili nadležni za temu o kojoj se govori, a pružen im je medijski prostor da komentarišu. Najbolji primer za to jesu izjave predsednika Srbije koji po Ustavu Republike Srbije nema mnogo propisanih nadležnosti.

Međutim, nisu samo subjekti kojima je Pink dao medijski prostor koristili uvredljiv govor, to su radili i novinari Pinka u svojim priložima. Primer je prilog od 2. decembra 2019. u kojem novinarka prilog o naslovnoj strani nedeljnika NIN sa spornom fotografijom izložbenog snajpera uperenog u predsednika Vučića i spornoj strani dnevnog lista Danas koji karikaturom brani NIN, praktično potvrdila ono što su sagovornici u prilogu sa istovetnim stavovima izjavili, a to je da NIN i Danas pozivaju na ubistvo Vučića objavljivanjem takvih fotografija. Novinarka je prilog zaključila rečima da “to što se NIN i Danas nisu izvinili pokazuje šta je bila njihova namera” učitavajući tako na implicitnom nivou diskursnom strategijom “ledenog brega” da su namere ova dva štampana medija bile, u najmanju ruku, nečasne.

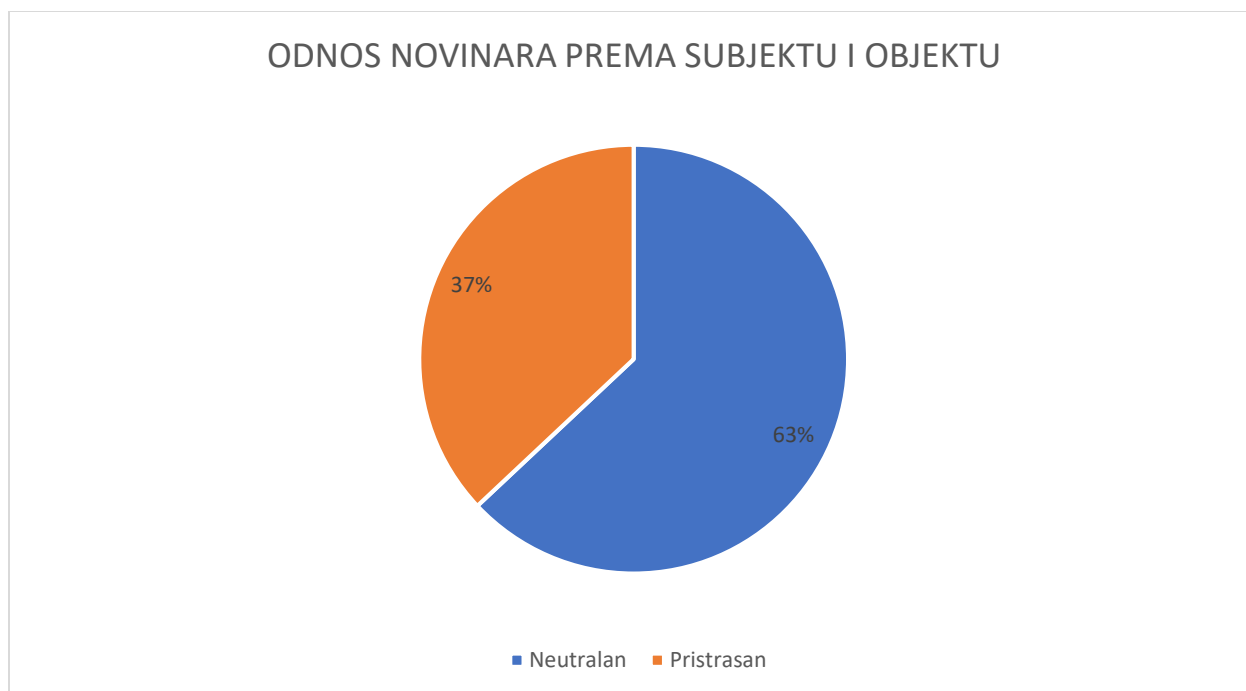
Očigledna pristrasnost novinara vidi se i u prilogu od 28. novembra 2019. koji se tiče afere Jovanjica, kada je u kompaniji za uzgoj organskog paradajza otkrivena najveća plantaža marihuane

u Evropi, a koju je pre nekog vremena pred kamerama posetio minister odbrane Aleksandar Vulin. Nedugo nakon što je otkrivena, opozicioni političari optužili su vladajuću strukturu da je povezana sa aferom Jovanjica, među njima ministra unutrašnjih poslova Nebojšu Stefanovića, ali su u javnost izneli i spekulacije da je u sve umešan brat predsednika Srbije Andrej Vučić. Prilog je počeo rečima: “Na još jednu izmišljotinu Saveza za Srbiju da su zasadi marihuane državni projekat reagovao Stefanović”, kojem je zatim dat medijski prostor da odgovori na optužbe opozicije.

Osim ovih primera, zabeleženo je i da novinari Pinka, kao i predstavnici vladajuće strukture otvoreno brane ministra finansija Sinišu Malog, nakon što je njegov doktorat proglašen plagijatom nakon temeljne analize unutar institucije koja je za to ovlašćena, Univerziteta u Beogradu. Pink je otvoreno napadao Univerzitet u Beogradu zbog njegove odluke.

Nakon mesec dana monitoringa dnevnika Pink-a stiče se utisak o tonu u kojem Pink izveštava, a to je izveštavanje u maniru da je Srbija u stalnoj opasnosti od stranih subjekata i obaveštajni službi, da Srbiji konstantno neko sa Zapada i opozicija želi da nanese zlo, ali da vladajuća struktura uspeva sve da izdrži i odoleva napadima kako bi zaštitila svoje građane.

Ovo su samo neki od mnogobrojnih primera direktne ili indirektno podrške vladajućoj strukturi od strane novinara i uredništva Pink-a, što predstavlja dokaz neobjektivnosti televizije Pink, a samim tim implicira da Pink ne izveštava u javnom interesu, odnosno u interesu građana Srbije.

Grafikon 7: ODNOS NOVINARA PREMA SUBJEKTU I OBJEKTU

1.4. Zaključak

Kao što je navedeno u uvodu, monitoringom centralno-informativnih emisija tokom mesec dana moguće je uočiti trendove u uređivačkoj politici emisije Nacionalni Dnevnik koja je bila predmet ovog istraživanja. Rezultati monitoringa ukazali su na nekoliko aspekata u kojima ima mesta za poboljšanje u centralno-informativnim emisija TV Pink:

- regulisati neobjektivnost pri izveštavanju, odnosno ne zauzimati se i ne promovisati stavove vladajućih elita prilikom izveštavanja o događajima;
- poboljšati balans između vlasti, opozicije i građana u smislu uloga subjekta i objekta: pri izboru sagovornika pružiti medijski prostor opoziciji u funkciji subjekta, a građanima češće dati glas, odnosno postavljati ih u funkciju subjekta, a ne samo objekta;
- prilikom izbora sagovornika napraviti ravnotežu između ženskih i muških subjekata;
- obezbediti više medijskog prostora posebnim osetljivim grupama, u funkciji subjekta i objekta;
- sankcionisati govor mržnje političara i vlasnika medija;

- isključiti upotrebu uvredljivih komentara novinara i sagovornika TV Pink protiv političkih neistomišljenika;

- izjave relevantnih aktera selektovati prema njihovoj informativnoj vrednosti i izbegavati emitovanje izjava sa emotivnom ili manipulativnom notom.

Na osnovu mesečnog monitoringa može se zaključiti da TV Pink nije ispoštovala Zakon o elektronskim medijima (2014) u članovima 47, kojim se propisuje da je pružalac medijske usluge dužan da obezbedi slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno infomisanje, članu 50 koji propisuje poštovanje ljudskih prava i dostojanstva ličnosti i članu 51 kojim se zabranjuje govor mržnje.

2. MONITORING CENTRALNO-INFORMATIVNE EMISIJE TELEVIZIJE HAPPY

Cilj monitoringa je ispitivanje profesionalizacije, nezavisnosti i informativne uloge komercijalne televizije sa nacionalnom frekvencijom Happy TV i njene centralne informativno-političke emisije Telemaster, te analiza tema i subjekata kojima se daje medijski prostor, što je važno jer su to subjekti koji imaju šansu da govore javno u informativnim emisijama televizije sa nacionalnom frekvencijom.

Kod izbora sagovornika, uočeno je nepoštovanje balansiranog izveštavanja i pravila druge strane, te davanje najviše medijskog prostora pripadnicima vladajuće koalicije, a veoma malo opozicionim političarima, stručnjacima, kao i predstavnicima naučnih, obrazovnih i kulturnih institucija. Uočeno je da televizija Happy ne izveštava na profesionalan način o važnim društveno-političkim temama koje su bile aktuelne u danima monitoringa (novembar-decembar 2019).

Kao osnov monitoringa poslužili su Zakon o javnom informisanju i medijima (2014)⁴ i Zakon o elektronskim medijima⁵ (2014), te Kodeks novinara Srbije⁶.

2.1 Metod istraživanja

Monitoring televizije Happy rađen je po kvantitativno-kvalitativnoj analizi medijskog diskursa svih vesti centralne informativno-političke emisije Telemaster izuzev vesti koje se pojavljuju u okviru sportske rubrike i vremenske prognoze. Tokom analize uočena je potreba da se otvore dve nove varijable za kategoriju “tema” nazvane “religija” i “bezbednost”. Tokom istraživanja analizirana je glavna centralna informativno-politička emisija televizije Happy koja se zove Telemaster svakog drugog dana počevši od 12. novembra 2019. godine do 12. decembra 2019. godine. Korpus istraživanja čini 240 priloga tokom 16 emisija.

⁴ Zakon o javnom informisanju i medijima (2014).

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html. Napomena: u celom tekstu su citati iz ovog dokumenta čiju internetsku adresu ovde navodimo.

⁵ Zakon o elektronskim medijima (2014). https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_elektronskim_medijima.html. Napomena: u celom tekstu su citati iz ovog dokumenta čiju internetsku adresu ovde navodimo.

⁶ Kodeks novinara Srbije (2015). http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinara_Srbije.pdf. Napomena: u celom tekstu su citati iz ovog dokumenta čiju internetsku adresu ovde navodimo.

2.2 Kontekst emisije

Emisija Telemaster emituje se svakog dana u 17:30 časova na televiziji sa nacionalnom frekvencijom Happy u trajanju od 40 minuta. Primećeno je da emisija nema uvek jasno izdvojene rubrike, ali je najčešće bila podeljena na najvažnije vesti iz zemlje, hroniku, svetske vesti i na kraju vesti iz sporta i vremensku prognozu. U najvećem broju slučajeva u emisijama Telemaster zabeleženo je i jedno gostovanje.

Primećeno je da u emisiji Telemaster tokom monitorovanih dana nije izveštavano o aferama koje su povezivane sa vlašću u Srbiji, kao ni o protestima koji se održavaju više od godinu dana. Istovremeno prenošene su izjave i reakcije vlasti na te događaje.

O poljoprivednom gazdinstvu za proizvodnju organske hrane Jovanjica, za koje je otkriveno da se bavi uzgojem i prodajom marihuane, a koje su mediji povezivali sa državnim vrhom, prvi put je govoreno kada je ministar poljoprivrede Branislav Nedimović demantovao da je ministarstvo poljoprivrede davalo subvencije ovoj kompaniji, a zatim kada je objavljena vest da je gradonačelnik Novog Sada Miloš Vučević podneo krivičnu prijavu protiv Aleksandra i Andreja Vučića zbog sumnje na umešanost u ovaj slučaj.

O fabrici Krušik, koja je dospela u žižu javnosti kada je nekadašnji radnik te fabrike Aleksandar Obradović medijima dostavio dokumentaciju koja ukazuje na to da su pojedine privatne firme po povlašćenim cenama kupovale oružje iz državne fabrike Krušika, među kojima je i kompanija GIM koja se vezuje za oca ministra unutrašnjih poslova Srbije Nebojše Stefanovića, Branka Stefanovića, prvi put je tokom monitorovanih dana govoreno kada je povučena naslovna strana nedeljnika NIN na kojoj je bila fotografija na kojoj je snajper uperen u predsednika Srbije Aleksandra Vučića. Ni tada nije dato pojašnjenje afere Krušik.

O plagiranom doktoratu Siniše Malog bilo je reči u nekoliko navrata, ali svaki put su sagovornici osuđivali takvu odluku nadležnih, tvrdeći da je reč o političkoj odluci. Nije konsultovana druga strana, odnosno ona koja je donela odluku, ali ni stručna javnost koja je često u medijima iznosila argumente da se radi o plagijatu.

Iako je u vezi sa prodajom privatnog fakulteta Megatrend nekoliko dana bilo nekoliko spornih događaja – da se prodaje za mali iznos, da su osobe na fotografijama sa sajta korporacije koja ga kupuje zapravo izmišljene ličnosti, da je prodaja otkazana, u Telemasteru televizije Happy tokom dana monitoringa zabeležena je samo jedna vest samo o tome da je prodat.

O štrajku u Javnom preduzeću Pošta Srbije bilo je reči samo kada su održavani sastanci poslodavca, sindikata i zaposlenih, ali ni tada nije govoreno o štrajku. Iako je štrajk započet prvih dana decembra, u izveštaju od 4. decembra 2019, nakon sastanka potpredsednika Vlade Srbije Nebojše Stefanovića i v.d. direktora Pošte Srbije Mire Petrović preneto je samo da će radnici u tom preduzeću u januaru dobiti povećanje plata za 10 odsto. Jedini put kada je upotrebljena reč štrajk bilo je kada je preneto saopštenje JP Pošta da će neke isporuke kasniti zbog „nelegalnog štrajka poštara”. U izveštajima Happy televizije izostajali su protesti „1 od 5 miliona” koji se godinu dana održavaju u Beogradu svake subote. Protesti „1 od 5 miliona” pomenuti su samo kada je lider Dveri Boško Obradović pokušao nasilno da uđe u Narodnu skupštinu Srbije.

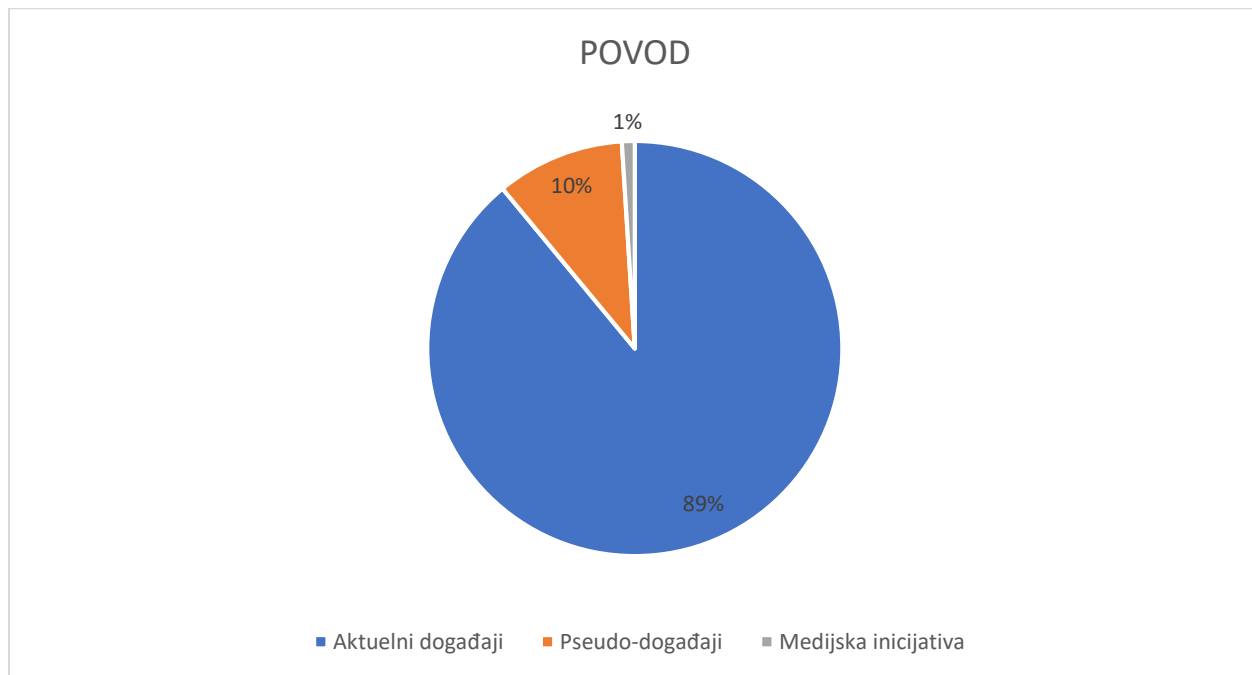
Izbegavanje ovih tema je u suprotnosti sa načelom Kodeksa novinara Srbije koji kaže da „novinar ne sme odlagati objavljivanje bitnih informacija, osim zbog neophodne provere tačnosti” (poglavlje II NEZAVISNOST OD PRITISAKA, tačka 1, strana 10).i da je „prećutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju jednako njihovom namernom iskrivljivanju ili iznošenju laži.” (poglavlje V NOVINARSKA PAŽNJA, tačka 3, str 18).

2.3. Analiza

2.3.1. Povod

Vesti su najčešće pripadale varijabli aktuelni događaj (88%). Njih 23 od 240 (11%) ocenjene su kao pseudo-događaji, a tu su ubrajane i izjave subjekata koje se ne odnose na aktuelni događaj. Primećeno je da su tokom aktelnih događaja vesti gotovo uvek bile u fokusu aktivnosti vlasti, odnosno da je redovno izveštavano sa događaja na kojima su prisustvovali državni čelnici. Kao što je napomenuto, među aktuelnim događajima, nisu se našle priče istraživačkih medija o aferama kao što su Krušik i Jovanjica, a nije izveštavano ni o protestima. Nije primećeno da medij samoinicijativno pokreće i istražuje teme, te su u varijablu medijska inicijativa svrstane samo tri

vesti (dve su bile o ekološkom standardu goriva za automobile kada je razgovarano sa stručnjacima i nadležnim organima, dok su u jednom prilogu istraživani uzroci suše u Srbiji).

Grafikon 8: POVOD DOGAĐAJA

2.3.2. Tema

Najviše vesti je bilo iz sveta i regiona (23%) jer su vesti svih žanrova iz inostranstva, svrstane u ovu varijablu. Kao vesti iz sveta najčešće se prenose kratke agencijske vesti, a tokom monitoringa nije bilo detaljnije analize globalnih događaja. Bilo je reči o vremenskim nepogodama, saobraćajnim nezgodama i protestima širom sveta. O odnosima Srbije sa svetom (8%) vesti su najčešće imale pozitivnu konotaciju kada je reč o evropskim i svetskim liderima – Redžep Tajp Erdogan, Vladimir Putin, Emanuel Makron, Angela Merkel, ali i o regionalnim – Stevo Pendarovski, a negativnu neretko kada se govori o pojedinim komšijskim državama. Tokom izveštavanja o zemljotresu u Albaniji nije bilo raspirivanja nacionalizma niti senzacionalistički vesti u većini priloga. Izuzetak su objavljeni potresni snimci na kojima se vidi spašavanje dece iz ruševina, a na snimcima im lica nisu zamagljena. Senzacionalizam je uočen i u vesti o smrti

verenice sina Edija Rame. U ostalim priložima, izveštavano je isključivo o proverenim činjenicama, a prenošene su i izjave stručnjaka iz regiona i Srbije.

Važno je napomenuti da je tema evrointegracije zauzela svega 3%, prošlost i ratni zločini 1%, dok je o temi Kosovo govoreno pet puta (2%), a u više navrata uočena je lažna vest tokom izveštavanja o Kosovu. Naime, u vestima da su priznanje nezavisnosti Kosova povukle Gana i Republika Nauru, navodi se da su to 16, odnosno 17. država koja je povukla priznanje, da je sada bilans takav da 93 zemlje od država članica Ujedinjenih nacija priznaju Kosovo, dok su njih 95 protiv priznanja, te da je time Priština izgubila većinu u Ujedinjenim nacijama. Međutim, tačan broj zemalja koje su povukle priznanje teško je utvrditi jer i Beograd i Priština daju oprečne informacije koje mediji nekritički prihvataju, te samo prenose izjave ministra spoljnih poslova Ivice Dačića, što je u suprotnosti sa Zakonom o javnom informisanju i medijima (2014) koji navodi da su „urednik i novinar dužni da s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti provere njeno poreklo, istinitost i potpunost” (Obaveza novinarske pažnje, Član 9).

Portal Fejknjuz tragač (<https://fakenews.rs>) utvrdio je da se na listi od navodnih 17 zemalja koje su povukle priznanje Kosova nalaze i one koje su odbacile mogućnost povlačenja i nastavile saradnju s Kosovom, kao što je to slučaj sa Liberijom, ili ga čak nikad nisu ni priznale (Sao Tome i Prinsipe). Što se drugog dela tiče, članicom Ujedinjenih nacija postaje se pristankom dve trećine država (a ne prostom većinom), kao i pristankom pet stalnih članica Saveta bezbednosti (Francuska, Kina, Rusija, SAD i Velika Britanija).

Nakon najzastupljenijih svetskih vesti, najviše priloga bilo je iz sfere ekonomije i poljoprivrede (13%), a skoro svi su imali pozitivnu konotaciju. Primećeno je, da su u dva navrata, vesti iz ekonomije plasirane neposredno pre vesti o doktoratu ministra finansija Siniše Malog, za koji je utvrđeno da se radi o plagijatu. Tom prilikom prenete su i izjave Siniše Malog i predsednika Srbije Aleksandra Vučića koji su istakli da je reč o političkoj komisiji i političkoj odluci, kao i potpredsednice Vlade Zorane Mihajlović koja je rekla da je to privatna stvar, dok se reč stručnjaka, i reč druge strane – Etičkog odbora i Senata Univerziteta u Beogradu nije našla u prilogu. Ekonomske vesti koje su prethodile ovima su izjava ministar finansija o povećanjima plata u javnom sektoru i povećanju minimalne cene zarade, i u drugom slučaju njegov demanti na tvrdnje

lidera Stranke slobode i pravde Dragana Đilasa da je budžet za Univerzitet u Beogradu umanjen. Uočeno je da se tokom vesti iz sfere ekonomije, često koriste brojevi bez njihovog pojašnjenja, te se na taj način potencijalno stvara zabuna kod prosečnog gledaoca. Tako je tokom vesti o raspravi o budžetu, u dvadeset sekundi navedeno šest iznosa – prihodi, rashodi, deficit u dinarima i procentima bruto domaćeg proizvoda, rast BDP-a, inflacija, a tokom priloga o otvaranju nove kineske kompanije za pravljenje unutrašnjih delova automobila u Kragujevcu, puštena je izjava predsednika Srbije na desetak tema: pad nezaposlenosti u Srbiji, planirani privredni rast, rast plata i penzija, trendovi rada industrijske proizvodnje i građevinske industrije, izgradnja Palate pravde u Kragujevcu, izgradnja stadiona, izgradnja kliničkog centra i putne komunikacije, rešavanje problema vodovoda i kanalizacije za svako naselje u Kragujevcu, termoelektrana, te najava važnih vesti u vezi sa Fijatom. Primećeno je da se temama ne pristupa kritički, nego da se, najčešće, samo prenose izjave zvaničnika, bez provere njihove tačnosti, a često i bez reči stručnjaka koji bi građanima pojasnili kontekst vesti.

U vesti o kriminalu (8%) i onima iz crne hronike (7%) u više navrata su prekršeni Kodeks novinara Srbije i Zakon o javnom informisanju i medijima (2014), odnosno pretpostavka nevinosti osumnjičenih lica. Fotografije dece objavljivane su tako da se kroz zamagljenu sliku, može nagovestiti kako izgledaju, objavljivani su snimci kuća osumnjičenih, a u više navrata su izneti i njihovi lični podaci – nekada inicijali, a nekada puno ime i prezime čime se direktno krši pretpostavka nevinosti osumnjičenog. Primer toga je vest od 16. novembra 2019. kada je Viši javni tužilac u Šapcu odredio pritvor ocu i sinu zbog sumnje da su izvršili nedozvoljeno krivično delo vršenje polne radnje nad maloletnom ćerkom, odnosno sestrom. Izveštavanje o ovoj priči obilovalo je senzacionalizmima i kršenjem profesionalnih i etičkih standarda. Objavljeni su svi podaci kojima je moguće identifikovati osumnjičene – naziv sela i opštine u kojoj stanuju, prezime oba i ime jednog osumnjičenog, ime i prezime rođaka osumnjičenih koji je i sam govorio o ovom slučaju iznoseći tada niz detalja o seksualnom nasilju nad maloletnom osobom, a neprofesionalna je bila i najava presenterke da „rođak osumnjičenog za Telemaster otkriva šokantne detalje”. Zakon o javnom informisanju i medijima (2014) ističe da se „posebno mora voditi računa da sadržaj medija i način distribucije medija ne naškode moralnom, intelektualnom, emotivnom ili socijalnom razvoju maloletnika” (Zaštita maloletnika, Član 77), a da se prikazivanjem ili opisom scene nasilja ne sme se povrediti dostojanstvo žrtve nasilja (Dostojanstvo ličnosti i pravo na autentičnost, Član

79). U prilogu su pušteni arhivski snimci porodice, time i jednog osumnjičenog i kuće u kojoj stanuju. Iako su snimci maloletnika bili zamagljeni, u više navrata su u krupnom planu, te je uz sve ostale iznete informacije, zasigurno moguće utvrditi identitet dece sa snimaka, kao i identitet žrtve uz informaciju da je „ministar spoljnih poslova Ivica Dačić kumovao na krštenju devojčice”. Time je prekršeno jedno od osnovnih dužnosti novinara, a to je poštovanje dostojanstva dece i žrtava zločina, poštovanje pravila pretpostavke nevinosti, poštovanje privatnosti, ali i poštovanje dostojanstva i integriteta ljudi o kojima piše što je sve jasno definisano u već pomenutom Zakonu o javnom informisanju i medijima (2014) u poglavlju XII Informacije o ličnosti.

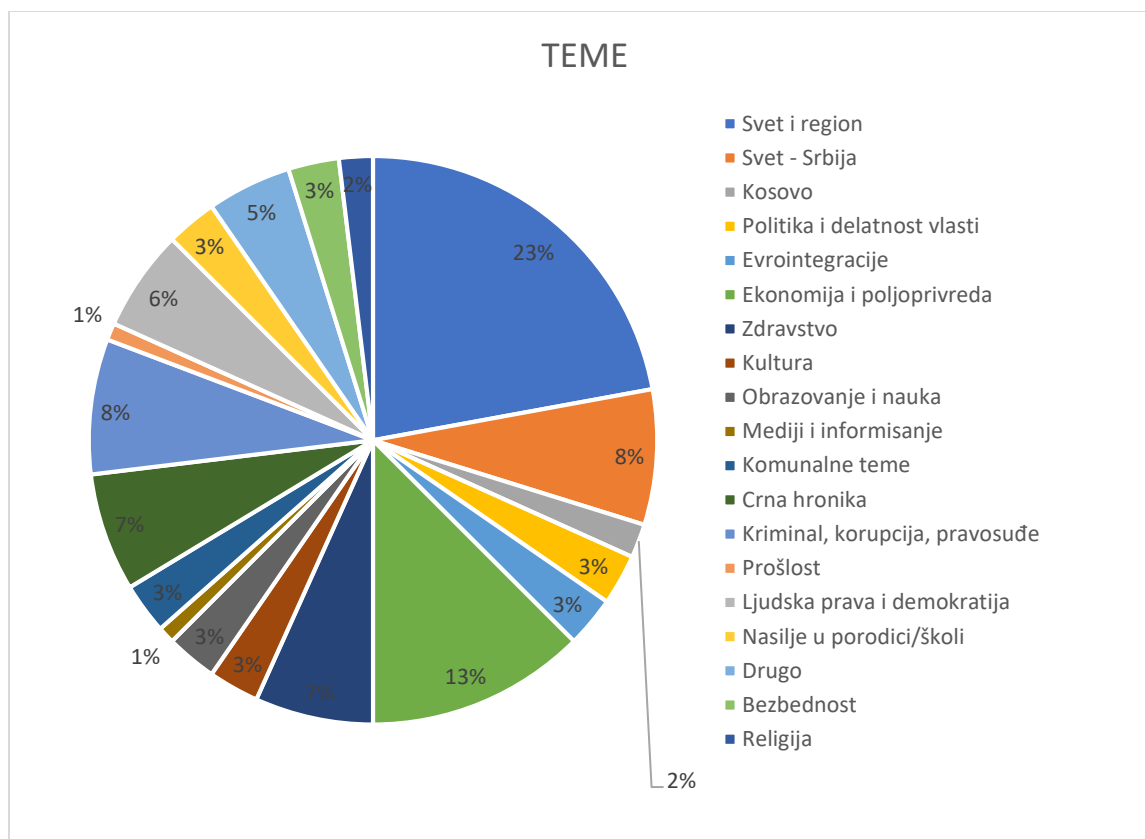
Kršenje pretpostavke nevinosti uočeno je i tokom izveštavanja o navodnom pokušaju otmice fudbalera Alekse Terzića kada su troma osumnjičenima objavljena imena i inicijal prezimena, zatim kada je u dvorištu muškarca koji je sa mitraljezom upao u školu u Velikoj Plani pronađen arsenal oružja, objavljeno je njegovo puno ime i prezime.

Primećeno je da Happy izveštava o temama iz oblasti zdravstva (7%) i ljudskih prava (6%), ali najčešće su te teme bile zastupljene kada se obeležavaju važni datumi ili praznici. Primer je Svetski dan deteta kada je izveštavano o važnim temama iz ove oblasti, kao što su procenat siromašne i neškoloovane dece, problem nasilja nad decom, a osnov izveštavanja su bila istraživanja Mreže organizacija za decu Srbije. Tada je ukazano na potrebne aktivnosti države i lokalne zajednice u ostvarenju Konvencije za prava deteta, kao i na prepreke u radu prosvetnih radnika. Izveštavano je i o nasilju nad ženama povodom obeležavanja kampanje „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama”, kada je gošća u studiju bila predsednica Udruženja žrtava nasilja Hajrija Ramadani, kao i pred Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama kada je preneto saopštenje Zaštitnika građana Zorana Pašalića i državnog sekretara u ministarstvu unutrašnjih poslova Milosava Miličkovića. Uoči Dana osoba sa invaliditetom govorilo se o važnosti svih uloga u podršci osobama sa invaliditetom, a jedina sagovornica o ovoj temi je bila predsednica Narodne skupštine Maja Gojković. Tokom Dana ljudskih prava, bilo je tri priloga sa relevantnim sagovornicima – zaštitnik građana Zoran Pašalić, Direktorka kancelarije za ljudska i manjinska prava Suzana Paunović, Ranka Savić i Milan Kolarević iz Asocijacije slobodnih i nezavisnih sindikata, Marijana Savić iz organizacije Atina. Važna tema o kojoj je izveštavano je i odlazak mladih iz zemlje, ali i ekološke teme kao što su – ekološke norme u vezi sa gorivom za automobile, zagađenosti vazduha u Srbiji, i posebno u Beogradu.

Nije bilo mnogo vesti iz kulture (3%) i obrazovanja (3%), dve teme koje su u Zakonu o javnom informisanju i medijima (2014) naznačene kao teme od javnog interesa, a u kom se, između ostalog, navodi da je deo javnog interesa i medijski sadržaj koji doprinosi razvoju kulturnog i umetničkog stvaralaštva, kao i razvoju obrazovanja (poglavlje II JAVNI INTERES U JAVNOM INFORMISANJU, rubrum Javni interes, Član 15).

Happy je u nekoliko navrata izveštavao o pravoslavnim praznicima i krsnim slavama (Sveti Đurđić, početak posta), uz to navodeći koji se običaji praktikuju na te praznike ili koja verovanja postoje o tim svecima. Radi toga je u ovom monitoringu, u odnosu na ostale komercijalne televizije čiji informativni program je analiziran, otvorena nova varijabla "religija" koja je zauzela 2% svih obrađenih tema. Otvorena je i varijabla "bezbednost" koja zauzima 3% svih tema, a u koju su svrstane vesti u kojima se govori o spremnosti srpske vojske, kao na primer kada je ministar vojske Aleksandar Vulin govorio o spremnosti srpske avijacije, povećanju plata i poboljšanju opremljenosti aerodroma Batajnica, spremnosti Vojske Srbije da izvrši svako naređenje, ali i o navodnoj špijunskoj aferi o kojoj je bilo reči u svim medijima. Subjekat skoro svih vesti pod varijablom "bezbednost" bio je ministar vojske Aleksandar Vulin, a najčešće su takve izjave registrovane kao pseudo-događaji.

Među poslednjim vestima emisije Telemaster najčešće je izveštavano o zanimljivostima iz sveta, ili o „toplim ljudskim pričama“, odnosno pričama iz života običnih građana. Tako je u jednom navratu bila vest o propustu organizatora fudbalske utakmice u Tirani kada su prskalice za kvašenje trave bile usmerene ka publici, zatim o konkursu Pošte Srbije pod nazivom „Piši Deda Mrazu“ ili o klizalištu u Moskvi. Kao redovna vest, objavljen je prilog o vremenskoj prognozi kada je i puštena izjava meteorologa Đorđa Đorđića, a isto je ponovljeno nekoliko dana kasnije sa meteorologom Nedeljkom Todorovićem.

Grafikon 7: TEMA

2.3.3. Subjekat

Najviše aktera registrovano je pod varijablom svetski akteri (28%), a objašnjenje leži u tome da su svi akteri iz inostranstva tretirani kao “svetski akteri”, bez obzira na njihove funkcije. Izvršna vlast je zauzela 23% svih aktera, dok niko od ostalih aktera nije zauzeo više od 8%, koliko je iznosila varijabla stručnjaci, a zatim 6% građani kao učesnici događaja.

Primećeno je da se fokus vesti često premešta sa samog događaja na aktere, koji su najčešće državni čelnici. Kao vest, 18. novembra 2019. preneto je da je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović pohvalio policijske službenike koji su zaplenili drogu, ili da se predsednik Srbije Aleksandar Vučić izvinio što ponekad emotivno reaguje u javnosti, kao i to da će prisustvovati prezentaciji novih helikoptera Vojske Srbije.

Već je pomenuto da u priložima Telemastera nema pojašnjenja stručne javnosti kada se radi o temama iz oblasti ekonomije, nego se samo prenose izjave zvaničnika. To je bio slučaj kada je preneti izjava zamenika gradonačelnika Gorana Vesića da će naredne godine budžet Grada

Beograda biti duplo veći nego prošle, ili tokom vesti o puštanju u pogon agregata u hidroelektrani Đerdap 1, jedini koji je o tome govorio u prilogu je ministar rudarstva i energetike Aleksandar Antić. Valja napomenuti da je i o zdravstvenom stanju jednog člana Srpske napredne stranke koji je pretučen, govorio samo ministar zdravlja Zlatibor Lončar, dok niko od doktora nije dobio reč. Kako su najzastupljeniji sagovornici nadležni državni organi, stiče se utisak, da se ne vodi računa o tome da „izvori informacija često slede svoje interese ili interese društvenih grupa kojima pripadaju i prilagođavaju svoje iskaze tim interesima” (poglavlje V NOVINARSKA PAŽNJA, tačka 2, strana 18), kako na to upozorava Kodeks.

U vezi sa konsultovanjem stručnjaka, primećeno je i to da novinari ne koriste priliku da goste u studiju pitaju o temama od javnog interesa koja javnost postavlja. Čitavo gostovanje Dragane Stanković iz preduzeća Srbija voz obilovalo je pohvalama na račun infrastrukturnih radova koji se izvode uz podršku Vlade Srbije i Ministarstva saobraćaja i infrastrukture, a novinarka gostovanje otvara konstatacijom da su nakon „puteva, na red došle i železnice”. U intervjuu novinarka nije iskoristila priliku da sa gošćom porazgovara o ukidanju železničke linije od Beograda do Novog Sada, Budimpešte i Beča zbog radova, kao ni o izmeštanje glavne železničke stanice u Beogradu, koje je izazvalo brojne komentara u stručne javnosti koja smatra da je to podređivanje javnog interesa privatnom, ali i zamerke građana da je nova stanica nepristupačna jer nema dovoljno autobuskih linija.

Kada je reč o opoziciji, ona se kao subjekat pojavljuje tri puta, kada se najčešće samo parafraziraju izjave ili saopštenja, ali opozicioni lideri nemaju priliku da govore u emisiji Telemaster, odnosno u danima monitoringa skoro da se nije čuo glas opozicije. Izuzetak je lider Liberalno-demokratske partije Čedomir Jovanović koji se pojavljuje kao analitičar u vestima o spornoj naslovnoj strani nedeljnika NIN, a jednom je preneto saopštenje lidera Dveri Boška Obradovića nakon protesta na kojem je pokušao da nasilno uđe u Narodnu skupštinu Srbije. Prema tome sudeći, stiče se utisak da se ni u odnosu vremena koje se daje poziciji i opoziciji, ne poštuje Kodeks novinara Srbije u kom je jasno naznačeno da je novinar dužan da, kada je to neophodno, konsultuje što više izvora i da im omogući iznošenje stavova (poglavlje I ISTINITOST IZVEŠTAVANJA, tačka 4, str 9) .

Primer dobre prakse konsultovanja subjekata, odnosno stručnjaka jeste tokom vesti o zemljotresu u Albaniji kada su prenete izjave seizmologa iz regiona, a Branko Dragičević iz Republičkog seizmološkog zavoda Srbije bio je gost emisije, te je pojasnio potencijalne rizike za naredni period

u Srbiji i regionu, govorio o trusnim područjima i mogućnostima prevencije, kao i o neobezbeđenim objektima. Glas stručnjaka čuo se i tokom izveštavanja o ekološkim standardima goriva za automobile, kada su sagovornici bili direktor Centra za motorna vozila Auto-moto saveza Srbije Milan Božić, ministar zaštite životne sredine Goran Trivan, stručnjak za uvoz polovnih vozila Jovan Radić, ali stručnjak koji je greškom predstavljen kao ministar spoljnih poslova Ivica Dačić. Tokom izveštavanja o odlasku mladih sagovornici su bili premijerka Ana Brnabić, makedonski premijer Zoran Zaev, ali i stručnjaci – predsednik Krovne organizacije mladih Srbije Samedin Rovčanin i Gordana Bjeloruk iz Republičkog zavoda za statistiku.

Uočeno je da nema dovoljno vesti o osetljivim društvenim grupama, iako su mediji na to obavezani Zakonom o javnom informisanju i medijima (2014), te da varijable deca, tinejdžeri, đaci, studenti, penzioneri, LGBT populacija, nacionalne manjine, nezaposleni, i osobe sa invaliditetom ili bolesni čine zbirno 1% zastupljenosti svih aktera što je na nivou statističke greške.

2.3.3.1. Pol subjekta

Muški subjekti su *više od tri puta zastupljeniji* nego ženski subjekti, te čine više od polovine zastupljenosti prema polovima (59%), dok opravdanje za zastupljenost mešovitih, odnosno grupnih subjekata (23%) leži u činjenici da je izveštavano o akcijama policije, kao i to da je u vestima o inostranim zemljama, ukoliko nije naveden subjekat, posmatrano kao država generalno, te su i ti akteri svrstani u varijablu mešani pol. Žene su se našle u ulozi subjekta 59 puta od ukupno 344 subjekata.

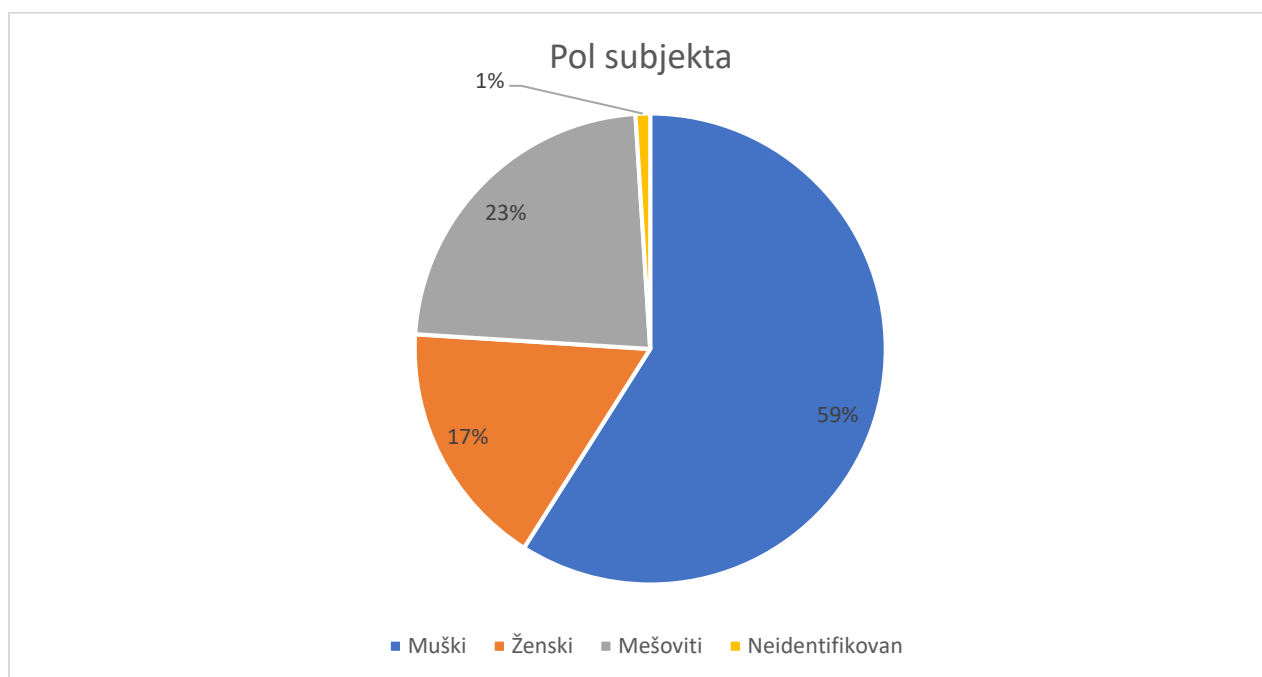
Nije bilo uvek moguće odrediti geografsku pripadnost subjekata koji nisu poznati široj javnosti, te iz tog razloga u nekoliko navrata ili nije navođena, ili je računata geografska pripadnost organizacije u ime koje subjekat istupa.

Od ukupno 344 subjekata, registrovano je da su čak 162 iz Beograda. S obzirom na to da ima 98 međunarodnih subjekata, primetno je da su subjekti iz drugih mesta u Srbiji zastupljeni skoro duplo manje od subjekata iz Beograda (ostalih 85 subjekata je iz svih ostalih mesta Srbije, van Beograda).

Situacija je slična i kada se govori o vestima sa lokala jer se plasiraju isključivo vesti iz Beograda, dok se iz ostalih mesta najčešće prenose vesti o saobraćajnim nezgodama, vesti iz crne hronike, ili se iz drugih gradova izveštava kada ih obilaze državni zvaničnici. Prenete su vesti o uključivanju novogodišnje rasvete u Beogradu uz jednominutni video snimak okićenog grada poput promotivnog spota, zatim vest da je o Beogradu kao popularnoj turističkoj destinaciji pisao Njujork tajms, a prilog je nastavljen anketom sa turistima koji pohvaljuju grad. S obzirom na to, iako se izveštava o lokalnim temama iz Beograda, nije bilo vesti o protestima protiv gradske vlasti u ovom gradu. Stiče se utisak da se ovakvim vestima prikriva činjenica da deo javnosti u glavnom gradu ističe nezadovoljstvo stalnim i neplanskim radovima u najprometnijim ulicama, izmeštanjem autobuskih i trolejbuskih linija, ali i popravkama tek završenih rekonstrukcija kao što je to bio slučaj na Trgu republike, te cenom koštanja tog projekta za koji stručnjaci navode da vredi duplo manje nego što je plaćeno.

Izveštavano je i o budžetu Grada Beograda, to jest preneti je izjava zamenika gradonačelnika Gorana Vesića da će naredne godine budžet biti duplo veći nego prošle godine, te o najavama isključenja grejanja u Beogradu zbog radova, o otvaranju novogodišnje manifestacije Trg bajke u

Beogradu kada su sagovornici bili zanimenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić i vršilac dužnosti direktora Ustanove kulture Svetislav Gončić.

Grafikon 9: POL SUBJEKTA

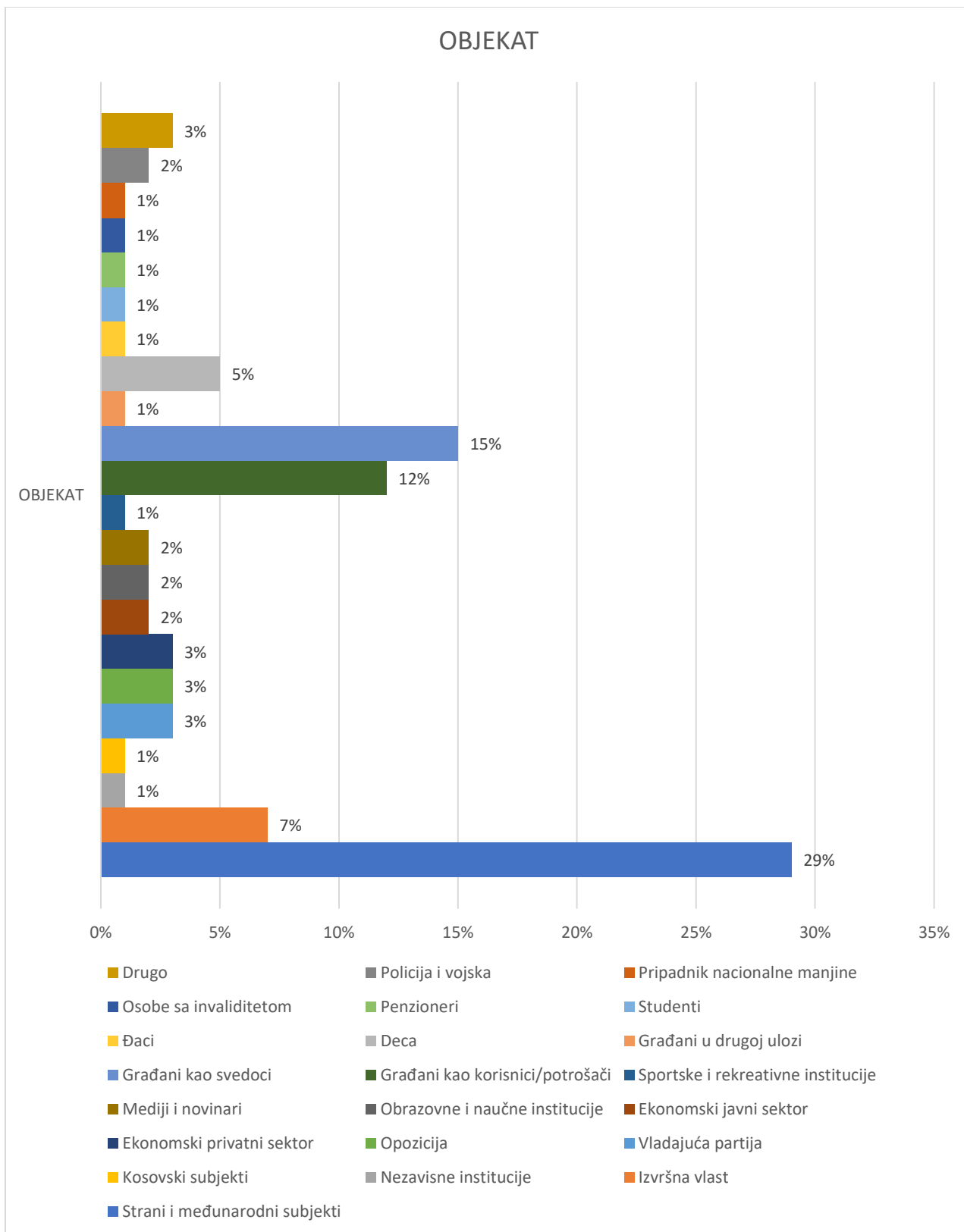
2.3.4. Objekat

Građani kao učesnici događaja (15%) i kao potrošači (12%) su najčešći objekti u Telemasteru, nakon međunarodnih subjekata (29%), a vesti o njima su često bile izjave aktuelnih vlasti koje su upućivale na građane, emitovane su priče o „običnim ljudima”, ali i teme iz oblasti zdravstva i ljudskih prava u kojima su se građani, takođe, nalazili kao objekti. Izvršna vlast je zastupljena 7%, a vladajuće partije 3%, kao i opozicione.

Opozicija se u vestima Telemastera kao objekat se pojavljuje šest puta. O protestima građana i opozicije pod sloganom „1 od 5 miliona” nije izveštavano nijednom iako se održavaju svakog vikenda u Beogradu, a na njima neretko govore predstavnici opozicionih stranaka. Izuzetak je protest na kom je lider Dveri Boško Obradović pokušao da uđe u Narodnu skupštinu, a Happy je prenosio osude incidenta koje su izneli potpredsednik Vlade Ivica Dačić, predsednica Vlade Ana

Brnabić i potpredsednica Zorana Mihajlović. Primećeno je da se reakcije zvaničnika često prenose u situacijama kada osuđuju određene postupke opozicionih lidera, ali i medija.

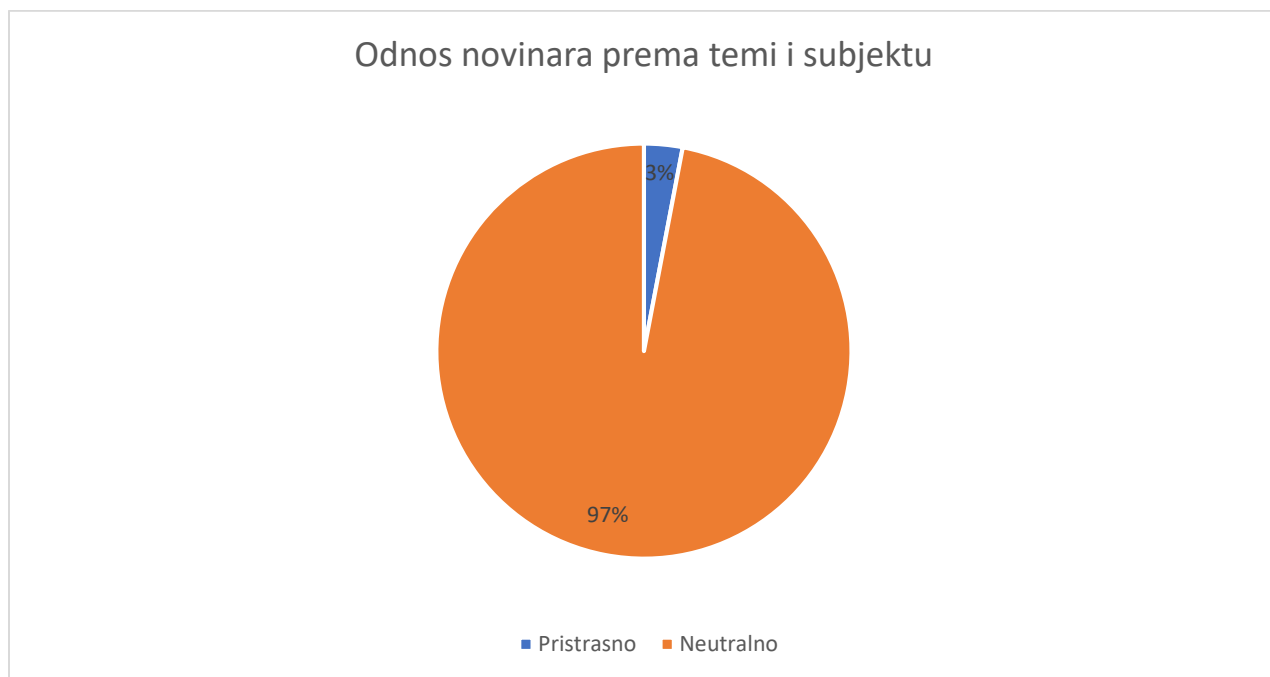
O medijima je govoreno samo u dva navrata i to tokom vesti da je nedeljnik NIN izašao bez naslovne strane, a navedeno je da se to desilo „posle bure koju je izazvala fotografija koja prikazuje predsednika Srbije na nišanu”. Sagovornici u prilogu na ovu temu bili su lider Liberalno demokratske partije Čedomir Jovanović, marketinški stručnjak Nebojša Krstić (izrazito naklonjen vladajućoj koaliciji), predsednik Srbije Aleksandar Vučić, poslanik Srpske napredne stranke Aleksandar Marković, a preneto je i saopštenje izdavača Ringer Axel Springer koji je i doneo odluku o izmeni naslovne strane. Pored toga što nije ispoštovano pravilo druge strane, te se nije mogla čuti izjava glavnog aktera priče – odgovornih u nedeljniku NIN, nije dat ni jasan kontekst, odnosno objašnjenje naslova koji je pročitao „Ko ruši Krušik”. Kao što je napomenuto, u Telemasteru tokom monitorovanog perioda nije bilo nijedne vesti o aferi Krušik. U vezi sa istom temom, takođe u negativnom kontekstu, govoreno je i drugi put o medijima kada je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović komentarisao naslovnu stranu dnevnog lista Danas na kojoj se nalazila karikatura po uzoru na naslovnu stranu NIN-a tvrdeći da je to kampanja protiv predsednika Srbije čija je objava na Tviteru na ovu temu takođe prenetu u emisiji.

Grafikon 10: OBJEKAT

2.3.5. Odnos novinara prema temi i subjektu

Odnos novinara prema temi i subjektu u velikoj većini slučajeva je bio neutralan (96%). Izuzeci su nekoliko priloga kada su novinari davali svoje ocene i komentare, kao na primer tokom najave potpisivanja ugovora za izgradnju Moravaskog koridora, presenterka je istakla da je to „jedna od naznačajnijih saobraćajnica”, te da taj auto-put „daje šansu velikom broju indistrijskih zona planiranih duž njega”, kao i to da će se graditi i „savremena telekomunikaciona veza što će znatno smanjiti broj nesreća”. Sličan prilog ponovljen je nekoliko dana kasnije (8. decembra 2019). Sugestivna pitanja primećena su tokom gostovanja Ranke Savić, predsednice Asocijacije slobodnih i nezavisnih sindikata kada je novinarka tokom razgovora o sastanku Asocijacije sa ministrom za rad Zoranom Đorđevićem, na konstataciju sagovornice da ima iskustvo sa sastancima i da zna da proceni njegovu uspešnost pitala: „Ovo je bilo iskreno, je l’ tako?”.

Grafikon 11: ODNOS NOVINARA PREMA TEMI I SUBJEKTU

2.4. Zaključak

Tokom monitoringa televizije Happy, nije uočeno izveštavanje i obrađivanje političkih i ekonomskih tema na način da se pokreću važna pitanja za javnost. Umesto toga, prenošene su izjave predstavnika vlasti, bez kritičkog osvrta na izrečeno. To je u suprotnosti sa osnovnim

standardima novinarske profesije jer je novinar, pre svega, odgovoran svojim čitaocima, slušaocima i gledaocima, a tu odgovornost, kako je naznačeno u Kodeksu novinara Srbije (poglavlje IV ODGOVORNOST NOVINARA, 1 tačka, strana 15)

, ne sme da podredi interesima drugih, a posebno interesima izdavača, vlade i drugih državnih organa. Isto tako, nije primećeno ni balansirano izveštavanje i poštovanje pravila druge strane, iako je novinar, prema Kodeksu dužan da konsultuje bar dva nezavisna izvora informacija koji će neku informaciju potvrditi ili osporiti (poglavlje I ISTINITOST IZVEŠTAVANJA, tačka 4, strana 15).

U emisiji Telemaster u više navrata bilo je reči o temama iz zdravstva, ljudskih prava i ekologije, te da je o njima razgovarano sa stručnjacima iz tih oblasti, što predstavlja primer dobre prakse, ali je važno napomenuti da je povod za izveštavanje o tim temama skoro uvek bio neki važan datum, odnosno praznik, odnosno nije uočena aktuelizacija ovih tema i dodatan novinarski angažman.

U suprotnosti sa time što su državni čelnici najčešći sagovornici (nakon svetskih aktera) ističe se činjenica da Telemaster nije uopšte, ili je selektivno izveštavao o temama od javnog interesa koje su bile izuzetno aktuelne u danima monitoringa, a koje su se upravo ticale ljudi iz samog vrha države. Osim toga što Kodeks novinara Srbije navodi da je prećutkivanje činjenica ravno iskrivljanju istine ili iznošenju laži (poglavlje V NOVINARSKA PAŽNJA, tačka 3, strana 15) i u medijskim zakonima – Zakonu o javnom informisanju i medijima - Informisanje o pitanjima od interesa za javnost Član 5 (2014) ističe se da svako ima pravo da istinito, potpuno i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja i sredstva javnog obaveštavanja su dužna da to pravo poštuju

Rezultati monitoringa ukazali su na nekoliko aspekata u kojima ima mesta za poboljšanje u centralno-informativnim emisija TV Happy:

- poboljšati objektivnost pri izveštavanju, odnosno ne zauzimati stranu vladajuće strukture prilikom izveštavanja o događajima;
- poštovati Kodeks novinara Srbije kroz principe balansiranog izveštavanja i pravila druge strane, te uskladiti ustupanje medijskog prostora vlastima i opoziciji, ali obraćati pažnju i na stručnjake, kao i predstavnike naučnih, obrazovnih i kulturnih institucija, što je važno jer su subjekti Happy televizije ti koji imaju šansu da govore javno u informativnim emisijama televizije sa nacionalnom frekvencijom;

- izveštavati o svakodnevnim, realnim problemima sa kojima se građani suočavaju i više obraćati pažnju na važne aktuelne društveno-političke teme i priče istraživačkih medija u Srbiji.

3. MONITORING CENTRALNO-INFORMATIVNE EMISIJE TELEVIZIJE O2

Cilj monitoringa je ispitivanje profesionalizacije, nezavisnosti i informativne uloge komercijalne televizije sa nacionalnom frekvencijom O2.TV i njene centralne informativno-političke emisije Vesti O2, te analiza tema i subjekata kojima se daje medijski prostor, što je važno jer su to subjekti koji imaju šansu da govore javno u informativnim emisijama televizije sa nacionalnom frekvencijom.

Primećeno je da u emisiji Vesti O2 nema dovoljno novinarskog angažmana, te većinu priloga čine kratke agencijske vesti koje se čitaju iz studija uz pokrivalice, ili se prenose izjave pripadnika vladajuće strukture. Druga strana, odnosno poštovanje balansirano izveštavanja nije zastupljeno u dovoljnoj meri, kao ni brojne vesti o aktuelnim društveno-političkim temama koje su od interesa za javnost. Nije uočeno izveštavanje o obrazovnim i kulturnim temama na način da se otvaraju važna pitanja od javnog interesa.

Kao osnov monitoringa poslužili su Zakon o javnom informisanju i mediji, Zakon o elektronskim medijima, kao i Kodeks novinara Srbije.

3.1. Metod i korpus

Monitoring televizije O2.TV rađen je po kvantitativno–kvalitativnoj analizi medijskog diskursa svih vesti centralne informativne emisije Vesti O2, izuzev vesti koje se pojavljuju u okviru sportske rubrike i vremenske prognoze. Tokom analize uočena je potreba da se otvori nova varijabla za kategoriju “tema” nazvana bezbednost.

Tokom istraživanja analizirana je glavna centralna informativno-politička emisija televizije O2.TV koja se zove Vesti O2 svakog drugog dana počevši od 12. novembra 2019. godine do 12. decembra 2019. godine. Korpus istraživanja čini 232 priloga tokom 16 epizoda.

3.2. Kontekst formata emisije

Emisija Vesti O2, emituje se svakog radnog dana od 16 u trajanju od pola sata na televiziji O2.TV.

Primećeno je da na televiziji O2.TV u emisiji Vesti O2 nije izveštavano o akutelnim društveno-političkim temama, kao i o aferama u državnom vrhu o kojima su pisali istraživački mediji. Te teme su se u emisiji Vesti O2 pojavljivale tek nakon što politički akteri reaguju na njih, ili u drugom planu tokom priloga o aktuelnim ekonomskim temama. Tako je o protestima „1 od pet miliona”, koji se održavaju više od godinu dana u Beogradu svake subote, izveštavano samo kada je u javnosti govorila Jelena Anasonović, jedna od organizatorke protesta, koja se iz njih u međuvremenu povukla, a u tadašnjoj izjavi je govorila o blokadi rektorata koju su izveli studenti, te o tome da je opozicija udružena oko Saveza za Srbiju preuzela proteste, ali i o finansijskoj podršci protestima koju su pružale opozicione stranke, što i vlast često ističe. O protestima je izveštavano i kada je lider pokreta Dveri Boško Obradović pokušao nasilno da uđe u Narodnu skupštinu Srbije, a tada su prenete izjave zvaničnika koji osuđuju takvo ponašanje.

Poljoprivedno gazdinstvo za proizvodnju organske hrane Jovanjica, za koje je otkriveno da se bavi uzgojem i prodajom marihuane, a koje su mediji povezivali sa državnim vrhom, prvi put je pomenuto kad je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović izjavio da je ta policijska akcija odrađena profesionalno i da ne postoji veza između brata predsednika Srbije Andreja Vučić i ovog slučaja.

U emisiji Vesti O2 nije bilo detaljnog izveštavanja o fabrici Krušik, čak i kada je emitovano nekoliko vesti bilo o tome da je povučena naslovna strana nedeljnika NIN na kojoj je bio snajper uperen u predsednika Srbije Aleksandra Vučića, nije dato pojašnjenje afere Krušik, koja je dospela u žižu javnosti kada je nekadašnji radnik te fabrike Aleksandar Obradović medijima dostavio dokumentaciju koja ukazuje na to da su pojedine privatne firme po povlašćenim cenama kupovale oružje iz državne fabrike Krušik, među kojima je i kompanija GIM koja se vezuje za oca ministra unutrašnjih poslova Srbije Nebojše Stefanovića, Branka Stefanovića.

Plagiranom doktoratu ministra finansija Siniše Malog posvećeno je vreme u prilogu o povećanju penzija nakon čega je usledila izjava Siniše Malog kao komentar na odluku o njegovom doktoratu. Nije izveštavano ni o prodaji privatnog fakulteta Megatrend u vezi sa kojom je bilo nekoliko spornih događaja, između ostalog otkriveno je da su fotografije sa sajta korporacije koja ga kupuje zapravo izmišljene ličnosti, ali i da je prodaja na kraju otkazana. Iako je štrajk radnika u Javnom preduzeću Pošta započeo 2. decembra, o tome u dnevniku O2 nije bilo reči do 6. decembra, uzimajući u obzir da je monitorovan svaki drugi dan, a prvi put je o tome bilo reči kada je održan

sastanak u Vladi sa poslodavcem, sindikatom i zaposlenima, i kada je iz JP Pošta demantovano da dve trećine radnika štrajkuje, kako su to tvrdili sindikati.

Izbegavanje ovih tema je u suprotnosti sa načelom Kodeksa novinara Srbije koje kaže da „novinar ne sme odlagati objavljivanje bitnih informacija, osim zbog neophodne provere tačnosti” (poglavlje II NEZAVISNOST OD PRITISAKA, tačka 1, strana 10) i da je „prećutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju jednako njihovom namernom iskrivljivanju ili iznošenju laži” (poglavlje V NOVINARSKA PAŽNJA, tačka 5, strana 18).

Kodeks novinara Srbije prećutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju, posmatra jednako kao da je istina namerno iskrivljena ili kao da su iznete laži.

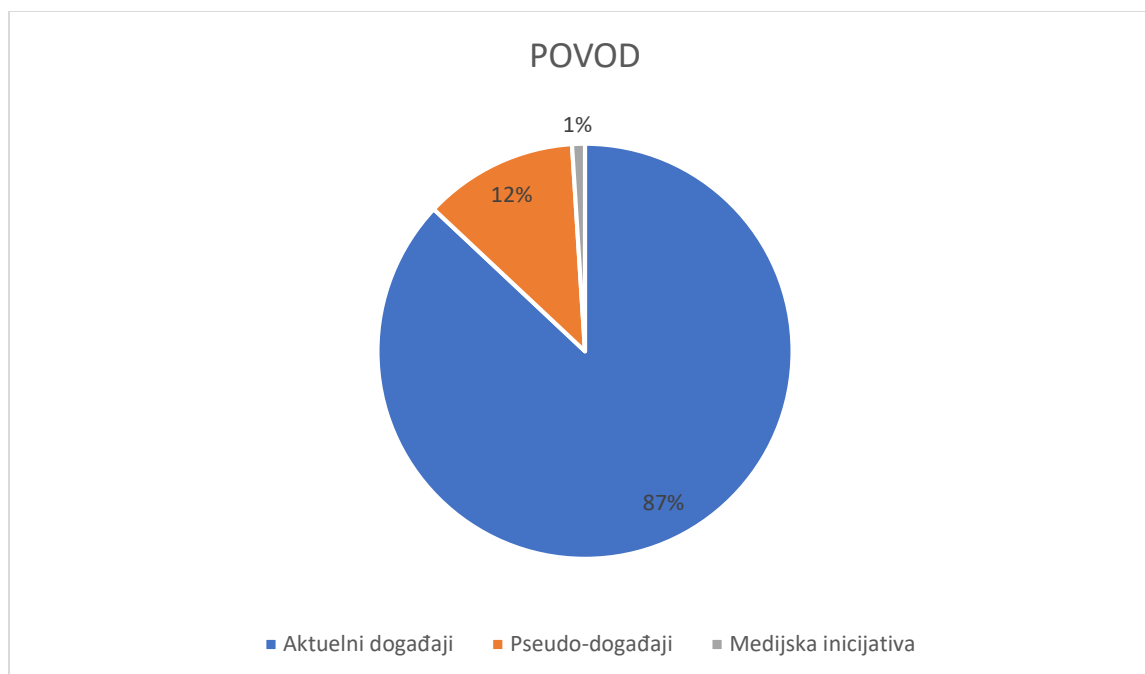
3.3. Analiza

3.3.1. Povod izveštavanja

Tokom monitoringa aktuelni događaji su bili najčešći povod izveštavanja i procentualno su zauzeli 87% povoda izveštavanja, dok medijske inicijative skoro da nije ni bilo. Iz toga se može zaključiti da u izveštavanju O2 televizije nema dovoljno novinarskog angažmana, već se najčešće prenose dnevno-političke. Važno je napomenuti da najveći deo priloga u emisiji Vesti O2 predstavljaju vesti koje presenter pročita u studiju, bez novinara na terenu, i često uz pokrivalice aktuelnih događaja, što implicira da su u pitanju većinom agencijske vesti, ili prenete izjave zvaničnika, a što potvrđuje i procenat zastupljenosti državnih zvaničnika kao subjekata u priložima. Izjave koje se odnose na aktuelne događaje, svrstane su u varijablu aktuelni događaji, dok su one koje se ne tiču aktuelnih tema, registrovane kao pseudo-događaji i neskriveno promotivni događaji koji zbirno sa drugim takvim događajima zauzimaju 12%.

Kao medijska inicijativa (1%) posmatrane su vesti o „običnim ljudima”, a to su bile priče o komšinicama u zapuštenom selu koje ne razgovaraju međusobno, kao i o mladiću koji boluje od cerebralne paralize, i jedna ekološka tema o vozilima sa unutrašnjim sagorevanjem.

Kao što je pomenuto, primećeno je da se u aktuelnim događajima Vesti O2 nisu našle istraživačke priče drugih medija koje su bile aktuelne u danima monitoringa.

Grafikon 12: POVOD

3.3.2. Tema

Najzastupljenija tema u dnevnicima televizije O2 tokom dvomesečnog monitoringa bile su svetske vesti (25%), a razlog je što su sve vesti van granica Republike Srbije, bez obzira o kojima oblastima je reč, svrstane u tu kategoriju, te su se tako tu našle i vesti iz politike, crne hronike, ali i zabave.

Nakon vesti iz sveta, najzastupljenija tema je bilo Kosovo (12%) kada je izveštavano o rezultatima izbora, formiranju vlade, ali su prenošene i izjave evropskih zvaničnika na temu ponovnog pokretanja dijaloga između Beograda i Prištine. Primećeno je da se o temi evrointegracija izveštava samo kada su u pitanju aktuelni sastanci ili otvaranja novih poglavlja, a to se desilo svega osam puta (3% od ukupnog broja tema).

U vestima o odnosu između Srbije i sveta (9%) najčešće su vesti imale pozitivnu konotaciju, isticano je koliko druge države poštuju Srbiju, bilo je reči o prijateljstvu Srbije i drugih država (Kina, Belorusija), izuzev u nekoliko navrata kada je bilo reči o odnosima Srbije sa Albanijom i Hrvatskom, a skoro uvek su negativnu konotaciju ovakvim vestima davale izjave političara. Primer za to je izjava lidera Samoopredeljenja Aljbina Kurtija da Srbija treba više da „misli na sukcesiju

i ratnu odštetu koju duguje, nego da oplakuje izgubljeno Kosovo”, ili izjave ministra odbrane Aleksandra Vulina u vestima o Ratu na Kosovu 1999. godine, kada je rekao da „Albanci treba da prestanu da žive u samoobmani da su žrtve”, kao i to da „ideje o stvaranju Velike Albanije i one koje prete da zapale čitav Balkan, nisu ideje koje mogu da prođu”. Izuzetak od vesti sa negativnom konotacijom u odnosima Srbije sa Albanijom, jesu vesti o balkanskom „mini Šengenu”, odnosno deklaracija o slobodi kretanja kapitala, robe, usluga i ljudi između Srbije, Albanije i Severne Makedonije. U vestima o zemljotresima u Albaniji takođe nije bilo govora mržnje, nacionalizma ili senzacionalizma izuzev prenete vesti da je u zemljotresu poginula i verenica sina premijera Albanije Edija Rame.

Negativna konotacija u vestima o odnosu Srbije i Hrvatske uočena je nekoliko puta, kao na primer u prilogu o odluci predsednika Srpske napredne stranke Aleksandra Vučića da ne otputuje u Zagreb na kongres Evropske narodne partije jer „ne želi da utiče na dodatno pogoršanje položaja Srba u Hrvatskoj”, a u pročitanoj pismu predsednika Srbije Žozeфу Dolu navodi se: „(...) Stvarnih razloga za takvu vrstu hajke niti je bilo, niti je ima, osim što pojedini krugovi u hrvatskom društvu ne mogu da se naviknu na snažniju ulogu Srbije i na činjenicu da se Srbija ekonomski podiže, a i politički više nije na kolenima”. Nakon ove, pročitana je i izjava ministra odbrane Aleksandra Vulina koji je izjavio da „nema za ustaše većeg straha od uspešne Srbije i većeg straha od Aleksandra Vučića”. Televizija O2 je izveštavala i o aferama oko izbora u Hrvatskoj, kao na primer da je hrvatski političar, koji je osuđen za ratne zločine nad civilima srpske nacionalnosti tokom ratova devedesetih godina prošlog veka, Branimir Glavaš podržao kandidata za predsednika Hrvatske Zorana Milanovića, a da je druga predsednička kandidatkinja Kolinda Grabar Kitarović pevala Milanu Bandiću, kako se navodi, „Uskokovom optuženiku”.

Pozitivnoj konotaciji u vestima o odnosu Srbije sa drugim državama, takođe, u najvećem broju slučajeva doprinose izjave srpskih i stranih zvaničnika, a primećeno je da o dobrim odnosima sa drugim državama, te o prijateljstvu i saradnji, od srpskih zvaničnika najčešće govori predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Tako je, nakon sastanka sa ministrom spoljnih poslova Grčke Nikosom Dendiasom, Vučić istakao da Srbija pridaje „izuzetan značaj odnosima sa Grčkom koji su zasnovani na istinskom prijateljstvu, istorijski potvrđenoj bliskosti solidarnosti dvaju naroda”, nakon razgovora sa direktorom za politička pitanja u ministarstvu za spoljne poslove Ujedinjenog Kraljevstva Ričardom Murom, Vučić je istakao zahvalnost na podršci za evrointegracije, pred

sastanak sa Stevom Pendarovskim izjavio je da Beograd i Skoplje imaju više poverenja nego što je to bilo godinu ili dve pre. Bilo je pohvala i na račun odnosa Srbije i Rusije, a pred najavljeni posetu srpskog predsednika Rusiji, nakon što je u javnosti bilo reči o navodnoj špijunskoj aferi kada se pojavio snimak na kojem ruski obaveštajac daje novac penzionisanom potpukovniku Vojske Srbije, preneto je saopštenje iz Kremlja da „ništa neće baciti senku na Vučićevu posetu Rusiji”, a nakon te posete, preneti su izjave predsednika Srbije koja je trajala oko tri minuta i u kojoj su pohvaljeni odnosi Srbije i Rusije.

Važno je napomenuti da je u više navrata tokom izveštavanja o Kosovu preneti lažna vest o tome da su Gana i Republika Nauru 16, odnosno 17. država koja je povukla priznanje Kosova, te sada 93 zemlje članice Ujedinjenih nacija priznaju Kosovo, dok su njih 95 protiv priznanja, kao i to da je Priština izgubila većinu u Ujedinjenim nacijama. Tačan broj zemalja koje su povukle priznanje je teško utvrditi jer i Beograd i Priština daju oprečne informacije koje mediji nekritički prihvataju, te samo prenose izjave ministra spoljnih poslova Ivice Dačića, što je u suprotnosti sa Zakonom o javnom informisanju i medijima (2014) koji navodi da su „urednik i novinar dužni su da s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti provere njeno poreklo, istinitost i potpunost.” Portal Fejknjuz tragač utvrdio je da se na listi od navodnih 17 zemalja koje su povukle priznanje Kosova nalaze i one koje su odbacile mogućnost povlačenja i nastavile saradnju s Kosovom, kao što je to slučaj sa Liberijom, ili ga čak nikad nisu ni priznale (Sao Tome i Prinsipe). Što se drugog dela tiče, članicom Ujedinjenih nacija postaje se pristankom dve trećine država (a ne proste većine), kao i pristankom pet stalnih članica Saveta bezbednosti (Francuska, Kina, Rusija, SAD i Velika Britanija). Zakon o javnom informisanju i medijima (2014) ističe da su urednik i novinar dužni da s pažnjom primerenom okolnostima, pre objavljivanja informacije koja sadrži podatke o određenoj pojavi, događaju ili ličnosti provere njeno poreklo, istinitost i potpunost (Obaveza novinarske pažnje, Član 9).

Nakon varijable Kosovo, najzastupljenije su bile varijable: “ekonomija i poljoprivreda” (10%) i “kriminal, korupcija, pravosuđe” (10%).

Iako su vesti iz ekonomije i poljoprivrede posmatrane zbirno, primećeno je da su ekonomske vesti većinski dominirale nad vestima iz poljoprivrede. O ekonomskim temama, najčešće su govorili

zvaničnici, a skoro nikada eksperti. Prenošene su izjave nadležnih organa kada je govoreno o budžetu (najčešće ministar finansija Siniša Mali), privrednom rastu ili bruto domaćem proizvodu, te o iznosu prosečne zarade u Srbiji i povećanjima plata i penzija, a praćene su i aktivnosti vlasti kada su, na primer, otvarane nove fabrike, odakle su bez kritičkog osvrta, prenošene njihove izjave. Uočeno je pompezno najavljivanje infrastrukturnih radova, kao što je to bio slučaj tokom vesti o izgradnji auto-puta Ruma–Šabac kada su pored ankete građana i izjave narodnog poslanika iz vladajuće partije, u ostatku priloga bili parafrazirani nadležni državni organi, te je u više navrata isticano da se radi o „modernom auto-putu”, koji će „mnogo značiti građanima”. Tokom gostovanja predsednika Srbije na televiziji O2, u jednom prilogu preneto je saopštenje o svemu o čemu je govorio, kao što je na primer planirana prosečna plata, novčana pomoć mladim bračnim parovima, špijunska afera, predlog da se svi doktorski radovi digitalizuju ili balkanski „mini Šengen”.

Stiče se utisak da su ekonomske teme u pojedinim situacijama služile da zamagle brojne afere koje su se ticale vlasti, kao što je to bio slučaj sa doktoratom ministra finansija Siniše Malog za koji je Odbor za profesionalnu etiku Univerziteta u Beogradu utvrdio postojanje neakademskog ponašanja. U istom prilogu govoreno je o povećanju penzija kada se prenosi izjava ministra finansija da su zbog minusa u budžetu, penzije smanjene 2014. godine i da je za to kriva bivša vlast, nakon čega je usledila izjava Siniše Malog kao komentar na odluku o njegovom doktoratu, gde je opet bio akcenat na ekonomskoj temi, odnosno on je izjavio da će se sada posvetiti budžetu, a da je takvu odluku donela politička komisija. Niko od stručnjaka nije bio sagovornik o doktoratu Siniše Malog. S obzirom na to da je odluka doneta 21. novembra 2019, a dan kada je monitorovana epizoda bio je 22. novembar, ostaje mogućnost da je ranije ispoštovano pravilo druge strane.

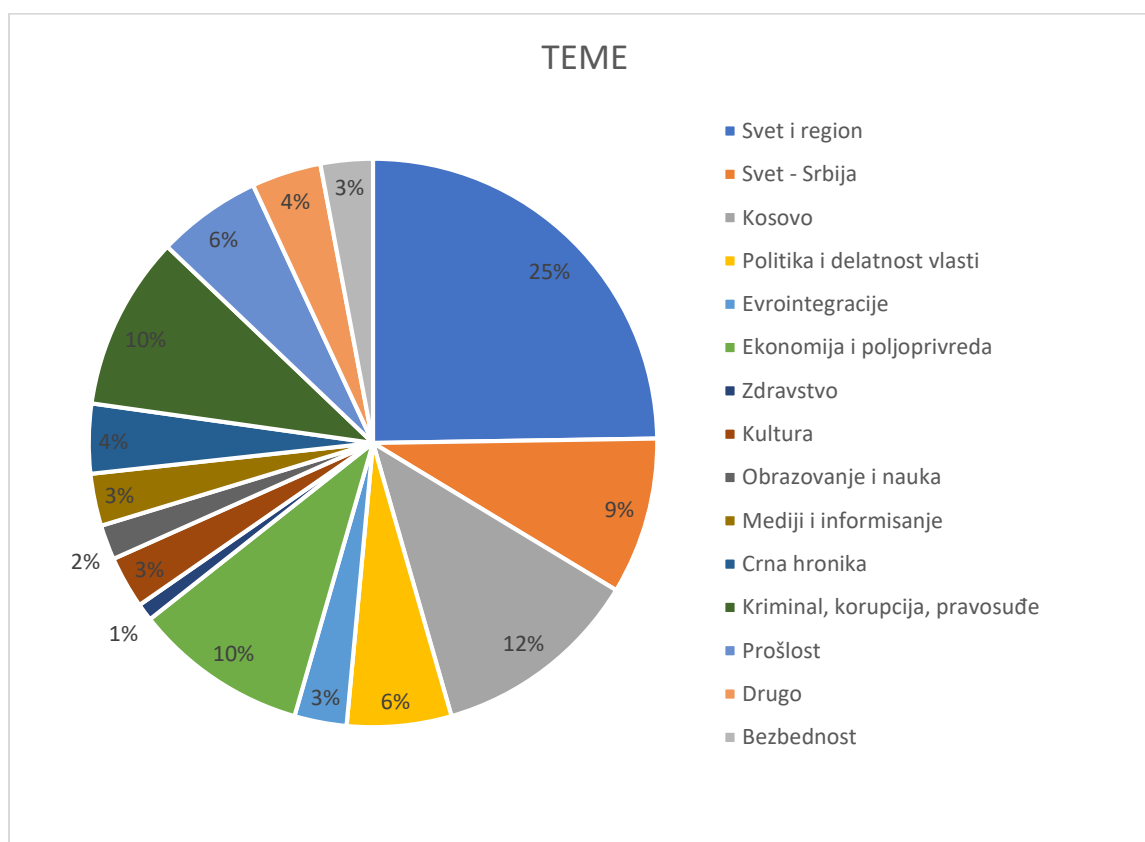
U nekoliko navrata primećeno je kršenje pretpostavke nevinosti i prava na privatnost u vestima iz crne hronike (4%), kada su tokom priloga o navodnom ubistvu i pokušaju samoubistva u selu Rožaje gde je pronađena mrtva žena, navedena imena i inicijal prezimena žrtve i osumnjičenog, a prikazana je i njihova porodična kuća. Otkrivanje identiteta žrtve i osumnjičenog nije u skladu sa novinarskom profesijom, a u Kodeksu novinara Srbije ističe se da je novinar dužan da zaštiti privatnosti i identitet osumnjičenog, ne samo tako što će navesti njegove inicijale umesto punog imena, već i tako što će zaštititi druge podatke koji bi mogli da upute na njegov identitet: fotografija, adresa, opis izgleda, bračno stanje, socijalni status, pripadnost nekoj grupi, imena

suseda, rođaka i prijatelja (poglavlje V ODGOVORNOST NOVINARA, tačka 3, strana 16). Puno ime i prezime objavljeno je u više vesti o osumnjičenom koji je, kako se navodi, sa snajperom ušao u školu u Velikoj Plani. Ovo je u suprotnosti sa Zakonom o javnom informisanju i medijima (2014) u kom se navodi da se „u cilju zaštite ljudskog dostojanstva, kao i nezavisnosti, ugleda i nepristrasnosti suda ili drugog nadležnog organa, niko u mediju ne sme označiti učiniozem kažnjivog dela, odnosno oglasiti krivim ili odgovornim pre pravnosnažnosti odluke suda” (XI POSEBNA PRAVA I OBAVEZE U JAVNOM INFORMISANJU, Pretpostavka nevinosti, Član 73), a na to podseća i Kodeks novinara Srbije: „Novinar je dužan da poštuje pravilo pretpostavke nevinosti i ne sme nikoga proglasiti krivim do izricanja sudske presude” (poglavlje V ODGOVORNOST NOVINARA, tačka 3, strana 16).

Na četvrtom mestu po zastupljenosti tema su varijable “politika i delatnost vlasti”, kao i “prošlost, ratni zločini, suđenja”. U vezi sa drugom temom, važno je napomenuti da je tokom izveštaja o obeležavanju godišnjice u Vukovaru, u fokus vesti stavljena predsednica Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović koja je, kako se navodi, „u Vukovar došla u zengama, kakve su tokom rata nosili hrvatski branitelji”. U drugi plan su, nakon te konstatacije, stavljeni podaci o etničkom čišćenju Srba iz Zapadne Slavonije, uništavanju kuća i pravoslavnih hramova, dok informacija o nesrpskim žrtvama tragedije u Vukovaru nije bilo.

Primećeno je da je o temi bezbednosti i spremnosti Vojske Srbije govoreno u više navrata, te je otvorena nova varijabla “bezbednost” koja je zauzela 3% svih tema. U četiri od sedam vesti iz ove oblasti, akter je bio ministar odbrane Aleksandar Vulin, odnosno prenošene su njegove izjave. Primer toga je kada je tokom posete kopненоj zoni bezbednosti, izjavio da Vojska Srbije obezbeđuje mir od Novog Sada do Preševa, kada je govorio o navodnoj špijunskoj aferi i kada je podelio ključeve stanova pripadnicima Vojske Srbije. Važno je istaći da je jednom prilikom preneti izjava ministra odbrane da nijedan metak ne može izaći iz Srbije, a da se ne zna kome je upućen, pritom nije dat kontekst da je nekoliko dana pre te izjave bugarski portal Arms voč javio da je Ukrajinska vojska u ratu u Donbasu koristila krijumčareno oružje proizvedeno u Srbiji, a autorka tog teksta je bugarska istraživačka novinarka Dilijana Gajtandžijeva koja je pisala i o umešanosti Branka Stefanovića, oca ministra unutrašnjih poslova Srbije, u prodaju naoružanja i hapšenju uzbunjivača iz fabrike Krušik.

Nije izveštavano o manjinskim temama, kao ni o temama iz oblasti ljudskih prava i demokratije, dok je o nasilju u porodici zabeležen jedan prilog kada je izveštavano sa konferencije za sprečavanje i iskorenjavanje femicida u Srbiji. Kao poslednja vest, u dnevnicima O2 televizije najčešće se nalazila vest o zanimljivostima ili o „običnim ljudima” iz Srbije i sveta, kao na primer vest da je Madona otkazala koncert, da Švajcarska pravi kovanicu sa likom Rodžera Federera, priča o urbanom kovaču iz Majdanpeka, o pomorcu koji je uspeo da pobegne piratima, ili o japanskom umetniku, kao i najava koncerta Zdravka Čolića, vest o rođendanu Tine Turner.

Grafikon 13: TEMA

3.3.3. Subjekt

Najbrojniji subjekt posle svetskih aktera (29%) bila je izvršna vlast (23%). To ide u prilog činjenici da veliki deo vesti predstavlja praćenje aktivnosti vlasti, a primećeno je da se često fokus same vesti prenosi na aktera, koji je, kao što je već napomenuto, u najvećem broju slučajeva, izvršna vlast. Primeri za to su vesti o tome da je ministar finansija Siniša Mali potpisao partnerski ugovor

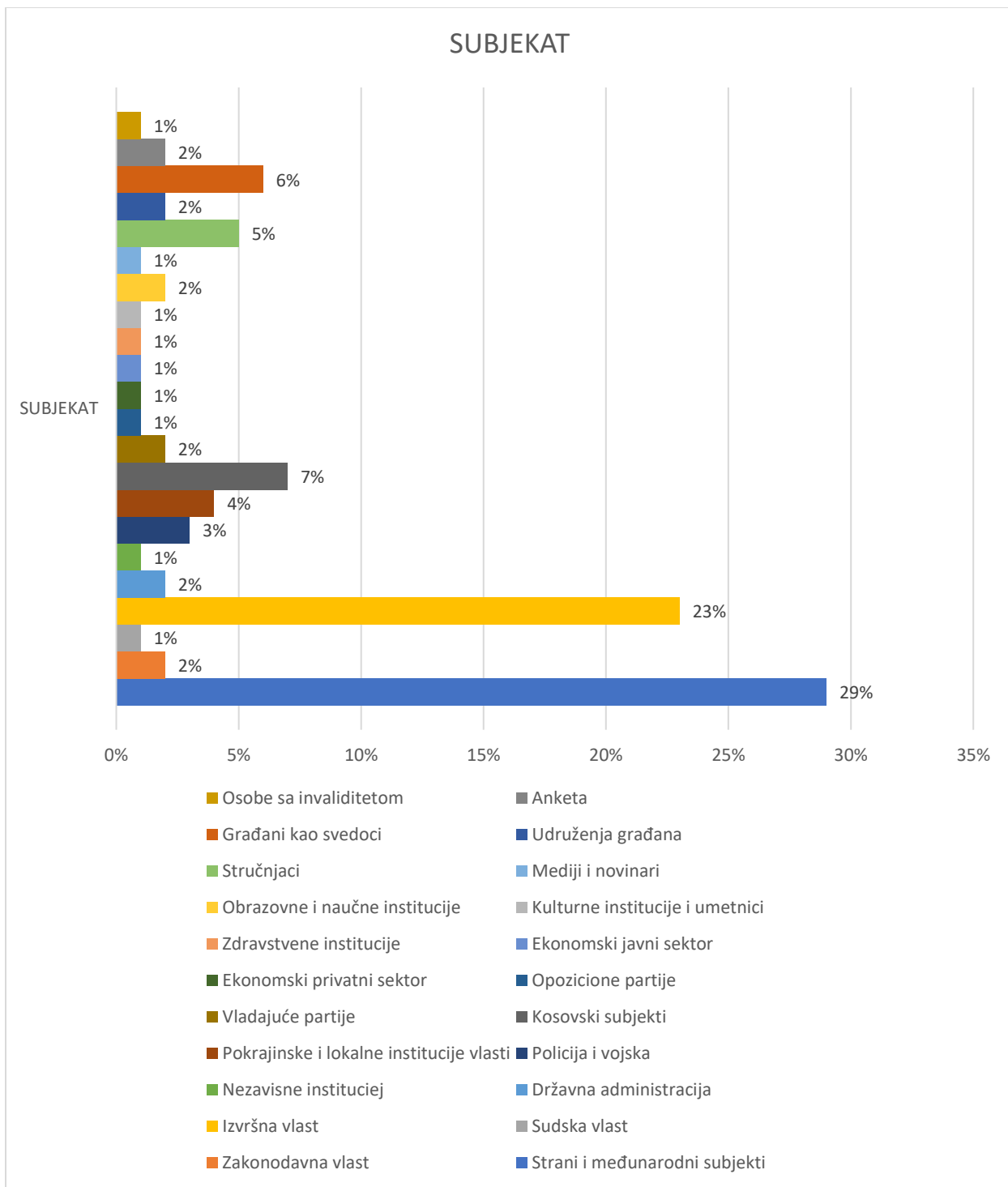
sa kineskom kompanijom, prilikom izveštavanja o izgradnji industrijskog parka u Borči, da je otvaranju fabrike u Kragujevcu prisustvovao i predsednik Srbije Aleksandar Vučić (odakle je preneti samo njegova izjava i to o smanjenoj stopi nezaposlenosti), zatim da je Goran Vesić izjavio da se Beograd ubrzano razvija, da je ministar Vulin uručio ključeve stanova pripadnicima bezbednosnih službi, kao i to da Maja Gojković predvodi delegaciju u Turskoj i da je učestvovala na ceremoniji završetka radova na gasnom projektu TANAP. Sam sadržaj događaja, često sleduje nakon vesti koja se bavi aktivnostima vladajuće koalicije, te je tako prvo rečeno da je održan sastanak Vučića i Putina, a nakon toga o čemu je bilo reči na sastanku. Tokom priloga o policijskim akcijama u Beogradu u kojima je zaplenjena droga, čitav prilog je tonska izjava ministra unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović, a nekoliko dana kasnije, takođe u vezi sa zaplenom droge, vest je glasila da je ministar Nebojša Stefanović pohvalio policijske službenike. U drugom planu ovih vesti, bila je reakcija ministra Nebojše Stefanovića na aferu Jovanjica, kada je preneti njegova izjava da ne poznaje Predraga Koluviju, vlasnika imanja na kom je otkriveno da se uzgaja marihuana.

Niko od ostalih subjekata nije zastupljen više od 10%, odnosno sledeći po zastupljenosti su kosovski akteri 7%, pa onda građani kao učesnici događaja 6%. U poglavlju tema bilo je govora o tome da je u dnevniku televizije O2 bilo nekoliko priča iz života „običnih ljudi”, pritom, neretke su i ankete sa građanima. Objašnjenje za zastupljenost kosovskih aktera leži u činjenici da je približna zastupljenost i kosovskih tema, poput izbora na Kosovu, ali neretke su bile i izjave stranih aktera o odnosima Srbije i Kosova, kao i izjave srpski i kosovskih političara.

Nacionalne manjine, ali i ostale osetljive društvene grupe – LGBT populacija, nezaposleni i penzioneri nijednom nisu bili subjekti, kao što nije bilo ni tema iz ovih oblasti, iako su mediji, prema Zakonu o javnom informisanju i medijima (2014), dužni da informišu osobe sa invaliditetom i druge manjinske grupe. Osobe sa invaliditetom ili bolesne osobe bile su subjekti u dva navrata.

Opozicione stranke su bile zastupljene 1%, odnosno četiri puta su bile subjekti, dok su vladajući subjekti zastupljeni 2% (šest puta) uz činjenicu da su vladajuće strukture češće registrovane pod varijablom “izvršna vlast”, ali i da su opozicioni političari ponekad, u zavisnosti od konteksta u kom se pojavljuju, registrovani kao “narodni poslanici” (na primer, Tatjana Macura iz Stranke moderne Srbije). Zastupljenost zakonodavne vlasti iznosi 2%.

Stručnjaci su konsultovani, odnosno bili subjekti 15 puta (5%), što je primetno i već naznačeno da se u ulozi analitičara najčešće nalaze samo nadležni organi koji govore i o ekonomskim, političkim, temama iz oblasti ljudskih prava ili zdravstva, ili se prenose njihove reakcije na određene događaje kao što je to bio slučaj tokom vesti o zdravstvenom stanju predsednika Srbije Aleksandra Vučića nakon što je zbog problema sa srcem primljen na Vojno-medicinsku akademiju, kada su prenete četiri izjave političara koji su mu pružili podršku: SNS Srbija Tviter nalog, Siniša Mali, Aleksandar Vulin, Milena Jovanović.

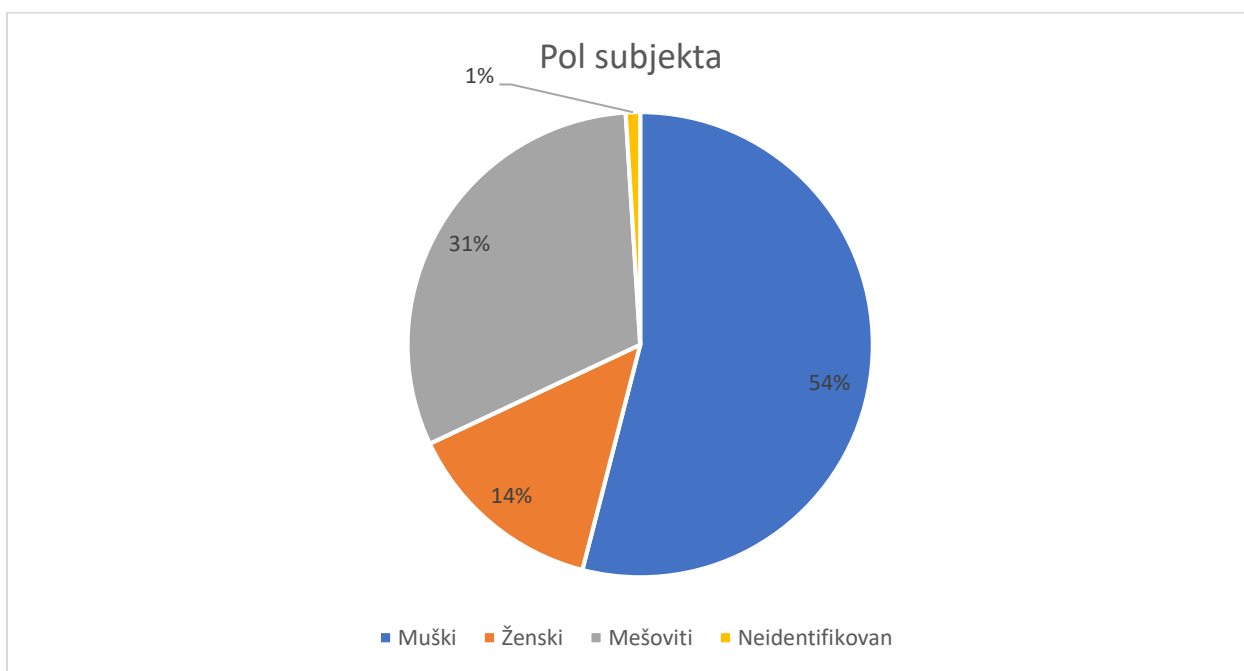

Grafikon 14: SUBJEKAT

3.3.3.1. Pol subjekta

Muški subjekti su *skoro četiri puta više zastupljeni nego ženski* subjekti, te čine više od polovine zastupljenosti prema polovima (54%), dok opravdanje za zastupljenost mešovitih subjekata leži u činjenici da je često izveštavano o akcijama policije, kao i to da je u vestima o odlukama inostranih zemalja, ukoliko nije naveden subjekat, posmatrano kao država generalno, te su i ti akteri svrstani u varijablu mešani pol. Žene su se našle u ulozi subjekta 42 puta od ukupno 299 subjekata.

Nije bilo moguće utvrditi geografsku pripadnost svih subjekata ukoliko oni nisu poznati široj javnosti. U svakom slučaju, primećeno da u emisiji Vesti O2 dominiraju subjekti iz Beograda kojih je bilo 112 od ukupno 299 registrovanih subjekata, što govori da više od jedne trećine svih subjekata čine subjekti iz Beograda. Kada se u obziru uzme da je registrovano 87 stranih subjekata, da se primetiti da subjekata iz svih ostalih mesta u Srbiji izuzev Beograda ima ukupno 100.

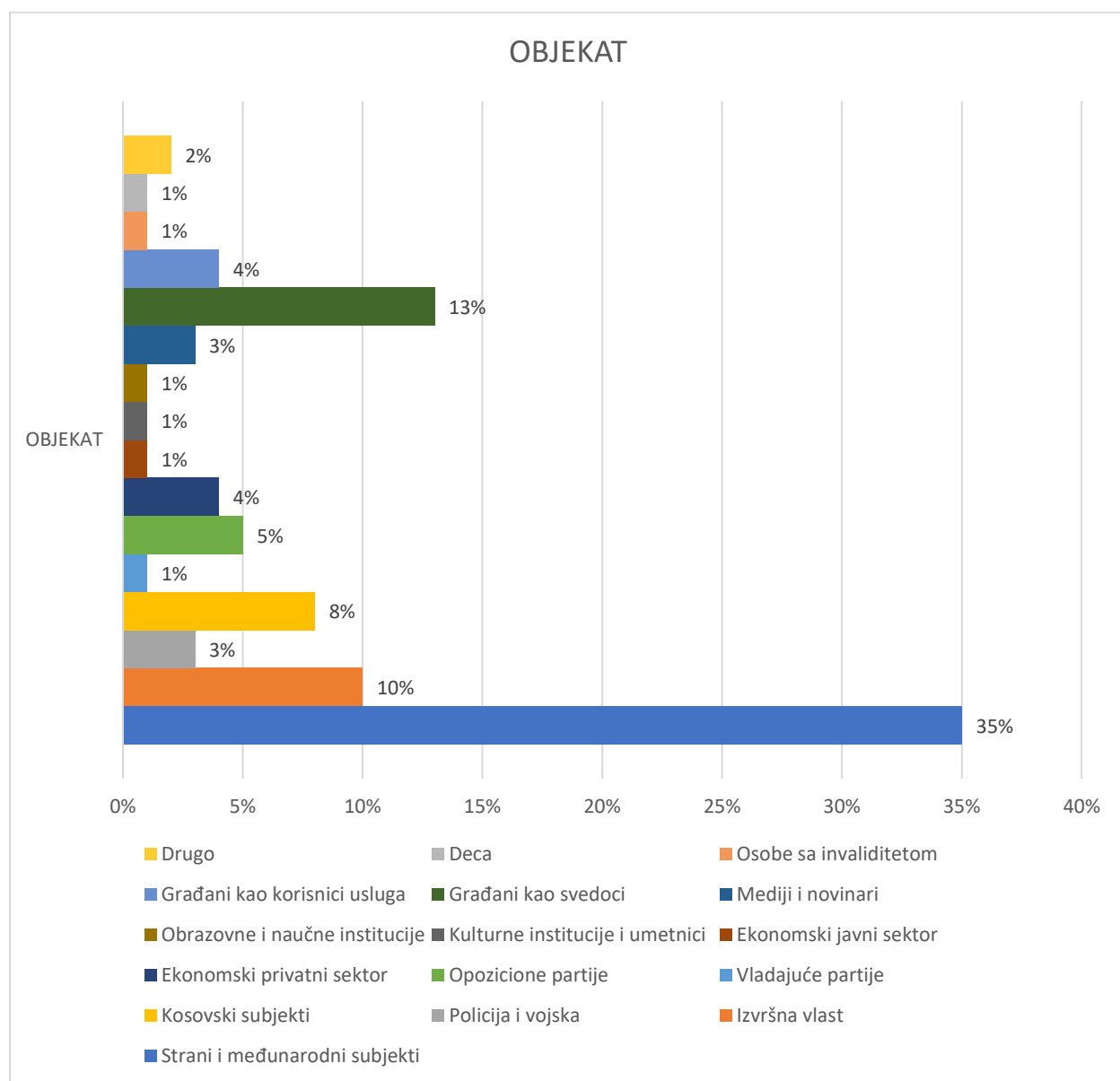
Grafikon 15: POL SUBJEKTA

3.3.4. Objekat

Nakon najzastupljenijih svetskih aktera (35%), objekti izvršne vlasti su drugi po zastupljenosti (10%), a zatim i kosovski akteri (8%). Važno je istaći da su opozicioni akteru u ulozi subjekta bili četiri puta, dok su ulogu objekta imali 12 puta. O njima je izveštavano samo kada su iznošene

osude na njihov račun, kao na primer kada je preneti vest da je Grad Beograd podneo krivične prijave protiv predsednika opštine Stari grad Marka Bastaća i odgovornih lica u sportsko rekreativno poslovnom centru Milan Gale Muškatirović zbog poreskih dugova, a pravilo druge strane tada nije ispoštovano, kao ni nekoliko dana kasnije kada je preneti izjava direktora centra Jovana Kneževića da je bivše rukovodstvo centra pod rukovodstvom predsednika opštine Stari grad Marka Bastaća, napravilo minus od milion evra. Lider pokreta Dveri Boško Obradović bio je objekat u nekoliko navrata, kao na primer kada je preneti izjava ministra odbrane Aleksandra Vulina da je za Boška Obradovića važnija volja stranaca od Ustava, te da bi izdao Ustav ukoliko to zahteva Evropska unija, ili ušao u NATO, priznao Kosovo... Tom prilikom, Boško Obradović nije imao priliku da se izjasni, kao ni u vesti o incidentu na vratima Narodne skupštine i ponašanju Boška Obradovića koji je pokušao nasilno da uđe u Skupštinu. Tada su njegovo ponašanje osudili predsednica Vlade Ana Brnabić, predsednica Narodne skupštine Maja Gojković, narodni poslanik Srpske napredne stranke Vladimir Orlić, ministar Aleksandar Vulin, potpredsednici Vlade Zorana Mihajlović i Ivica Dačić, kao i narodni poslanici Vladimir Đurić i Tatjana Macura iz Stranke moderne Srbije, ali pravo da se izjasne nisu dobili lideri opozicionih stranaka koje učestvuju na protestima, kao ni sam Boško Obradović. Slična situacija desila se kad je pet subjekata – izdavač nedeljnika NIN Ringier Axel Springer, predsednik Srbije Aleksandar Vučić, premijerka Ana Brnabić, narodni poslanik i lider Liberalno–demokratske partije Čedomir Jovanović, kao i potpredsednik Vlade Nebojša Stefanović – komentarisalo i osudilo naslovnu stranu nedeljnika NIN na kojoj je bila fotografija na kojoj je snajper usmeren prema predsedniku Srbije, ali, pored toga što nije ispoštovano pravilo druge strane, nije dat ni kontekst fotografije, a to je da se naslovnica odnosila se na aferu Krušik, fabriku u kojoj je i nastala fotografija. O NIN-u, ali i o dnevnom listu Danas govoreno je i nekoliko dana kasnije kada je taj dnevni list objavio karikaturu na naslovnici po uzoru na naslovnici NIN-a, a to su osudili predsednik Aleksandar Vučić, ministri Nebojša Stefanović i Aleksandar Vulin, zamenik gradonačelnika Beograda Goran Vesić, predsednik Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marko Đurić, Bojan Đurić iz organizacije Srbija 21, Bojan Bilbija iz dnevnog lista Politika, kao i lider LDP-a Čedomir Jovanović. U ovim situacijama primećeno je nepoštovanje Kodeksa novinara Srbije jer nije ispoštovano pravilo druge strane, koje je u Kodeksu jasno naznačeno rečima da je novinar dužan da, kada je to neophodno, konsultuje što više izvora i da im omogući iznošenje stavova.

Kao što je bio slučaj u odeljcima “tema” i “subjekti”, i u varijabli “objekti” nije bilo mnogo mesta za osobe sa invaliditetom ili bolesne o kojima je govoreno tri puta, a jednom je to bio slučaj kada su najavljeni senzori za merenje šećera u krvi za decu koja imaju dijabetes i koja su na insulinskoj terapiji, te je istaknuto da su aparati dobijeni na trošak Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje. O pripadnicima LGBT populacije, i o nacionalnim manjinama nije govoreno uopšte, iako Zakon o javnom informisanju i medijima (2014) navodi teme o osetljivim društvenim grupama kao deo javnog interesa (Javni interes, Član 15, tačka 5).

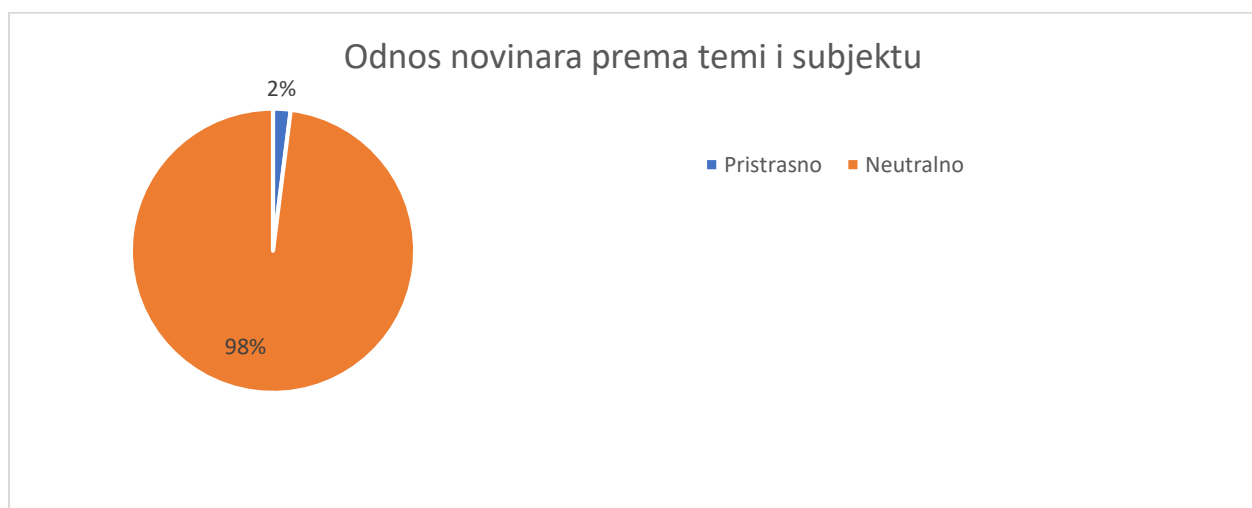

Grafikon 16: OBJEKAT

3.3.5. Odnos novinara prema temi i subjektu

U najvećem broju priloga odnos novinara prema temi i objektu ocenjen je kao neutralan, izuzev u nekoliko situacija kada su novinar ili novinarka izrekli sopstveni komentar ili ocenu. Takav slučaj primećen je dva puta tokom izveštavanja o naslovnoj strani nedeljnika NIN kada je navedeno da se radi o „skandaloznoj”, a drugi put o „neprimerenoj” naslovnici NIN-a, tokom vesti da je dnevni list Danas ponovio sličnu naslovnici. Sporna je bila i najava vesti o snimanju spota albanske pevačice u crkvi Svetog Nikole na Novom Brdu, kada je presenterka navela: „Nakon što je serijom vandalizama skrnavljen Hram Hrista Spasa u Prištini što je kulminiralo snimanjem spota albanske pevačice, pre par dana albanska pevačica Albana Zizi snimila je spot u crkvi Svetog Nikole na Novom Brdu”. Prezenteri su dali komentar i tokom vesti da je ruski novinar Jevgenij Primakov tokom intervju sa predsedništvom Srbije, ponudio da se osnuje vlada sa Boškom Obradovićem i Draganom Đilasom, preneti je vest koju je objavio Blic, a govori se da je u pitanju „neprirodna ponuda”. Važno je napomenuti da je u emisiji ovog ruskog novinara tokom posete predsednika Srbije Rusiji, bilo reči o izvozu oružja iz Srbije u Ukrajinu.

Uočena je novinarska neprofesionalnost kada je, nakon što je predsednik Demokratske stranke Zoran Lutovac odbio poziv da učestvuje u emisiji Fokus na O2 televiziji, preneto saopštenje televizije O2 i izjava glavnog i odgovornog urednika ove televizije Dragana Karadžića koji je istakao da se Lutovac time odrekao svojih mogućnosti i demokratskih vrednosti za koje se zalaže njegova stranka.

Grafikon 17: ODNOS NOVINARA PREMA TEMI I SUBJEKTU

3.4. Zaključak

Nije uočeno nepristrasno obrađivanje političkih, ekonomskih, socijalnih, kulturnih, obrazovnih i drugih pitanja na način da se otvaraju važni problemi i pitanja za javnost. U emisiji Vesti O2 prilikom obrade tema nema analitičkog pristupa i problematizovanja, nego su to u najvećem broju slučajeva kratke agencijske vesti i prenošenje izjava predstavnika vlasti, bez kritičkog osvrta na izrečeno.

Najveći broj priloga se ne može smatrati problemskim prilogom, prvenstveno zato što nisu podrazumevali kritički stav novinara prema temi, nije postojao problemski aspekt, niti je u bilo kakvom obliku ispoštovano pravilo druge strane ili ravnopravno sučeljavanje različitih stanovišta.

Najveći problem u izveštavanju tokom dnevnika televizije O2 je manjak kritičkog pristupa temama, konstantno prenošenje izjava političari bez kritičkog osvrta, kao i nepoštovanje pravila druge strane. Primećeno je da u emisiji Vesti O2, nema dovoljno novinarskog angažmana i istraživanja ili aktuelizovanja tema od javnog interesa, ali i to da nisu prenošene ni istraživačke priče drugih medija koje su se ticale afera u vezi sa političarima koji su na vlasti. Ovo je u suprotnosti sa načelom Kodeksa novinara Srbije koje kaže da „novinar ne sme odlagati objavljivanje bitnih informacija, osim zbog neophodne provere tačnosti”, kao i to da je „prećutkivanje činjenica koje mogu bitno da utiču na stav javnosti o nekom događaju jednako njihovom namernom iskrivljivanju ili iznošenju laži.” (poglavlje V NOVINARSKA PAŽNJA, tačka 3, strana 16).

Rezultati monitoringa ukazali su na nekoliko aspekata u kojima ima mesta za poboljšanje u centralno-informativnim emisija O2.TV:

- povećati novinarski angažman u priložima i pobošljati kritički osvrt na teme, umesto što se samo prenose kratke, često agencijske ili izjave pripadnika vladajuće strukture;
- obratiti više pažnje na poštovanje balansiranog izveštavanja i pravila druge strane;
- češće izveštavati o aktuelnim društveno-političkim temama koje su od interesa za javnost, kao i o obrazovnim i kulturnim temama na način da se otvaraju važna pitanja od javnog interesa.

4. MONITORING CENTRALNO-INFORMATIVNE EMISIJE TELEVIZIJE PRVA

Prva srpska televizija emituje se od 20. septembra 2010. godine. Preteča televizije Prva kakvu danas poznajemo jeste televizija Foks. Televizija Prva menja svoju vlasničku strukturu u decembru 2018. godine kada iz vlasništva Antenna Group prelazi u ruke Srđana Milovanovića, bivšeg vlasnika kompanije Kopernikus Cooperation po ceni od 180 miliona evra. Tada je Milovanović postao vlasnik televizije Prva, O2, Prva CG i određenih specijalizovanih kablovskih kanala, zatim radio Plej i svi njihovi portali. Ova akvizicija i dalje predstavlja spornu tačku i kritikovana je od strane opozicije zato što je brat Milovanovića visoki funkcioner vladajuće partije Srpske napredne stranke. Činom kupovine, dve televizije sa nacionalnom frekvencijom - Prva i O2, prešle su u vlasništvo osobe bliske vlasti. Sama kupovina bila je sporna, zato što je Milovanović pomenute televizije kupio novcem od prodaje Kopernikusa državnoj kompaniji Telekom Srbija.

Polovinom maja 2019. godine, vlasnik televizije Prva Milovanović zvanično postaje i njen generalni direktor.

Mrežnu afilijaciju televizije Prva čine i televizije O2, Prva plus, Prva Max, Prva World, Prva Kick, Prva Life, Play Files kao i Play radio.

4.1. Metod i korpus

Kao i kod prethodnih analiza, cilj monitoringa centralne informativne emisije televizije Prva jeste da se ispita profesionalizam, nezavisnost i informativna uloga date televizije. Analizom rada televizije otvara se mogućnost za unapređenje komunikativnog polja građana, te formiranja prostora za dijalog o važnim društvenim pitanjima.

Metod je, takođe, bila kvantitativno-kvalitativna analiza uz odgovarajući kodni protokol koji je obuhvatio sledeće kategorije: povod, tema, subjekat, pol subjekta, objekat i odnos novinara prema temi i subjektu. Analizom uzorka kroz date kategorije može se ustanoviti koje oblasti javne sfere je dati mediji izabrao kao one od najvećeg značaja za građane Srbije.

Monitoring je obuhvatio 16 dnevnika, emitovanih od 12. novembra do 12. decembra sa rotacionim uzorkom koji je u ovom slučaju podrazumevao monitorovanje dnevnika svaki drugi dan počevši sa 12. novembrom i zaključno sa 12. decembrom.

Korpus čini 332 jedinice, uz napomenu da analizom nije obuhvaćen sportski blok. Kako bi se bolje razumeli rezultati, potrebno je istaći kontekst centralne informativne emisije TV Prva.

4.2. Kontekst formata emisije

Centralno-informativna emisija TV Prva "Vesti" emituje se svakog dana u 18h i traje u proseku sat vremena. Dnevnik samostalno vode prezenteri uz izuzetak sportskog bloka. Muškarci i žene u ulozi prezentera/ke su jednako zastupljeni. Studio odlikuje moderan izgled uz svojevrsnu dinamiku tokom trajanja programa. Naime, prezenter/ka određene vesti predstavlja u sedećem položaju ispred ekrana, dok se neke vesti najavljuju uz prezentera/ku koji stoji u studiju. Primetna praksa je javljanje uživo odmah na početku svakog dnevnika, odnosno nakon jednog, ili dva, priloga.

U dnevnik se unosi dinamika tako što se na pola emisije Vesti prekidaju za kratak sportski pregled i vremensku prognozu. Vesti u dnevniku tiču se spoljne i unutrašnje politike, kao i pitanja od značaja za javnost.

4.3. Analiza

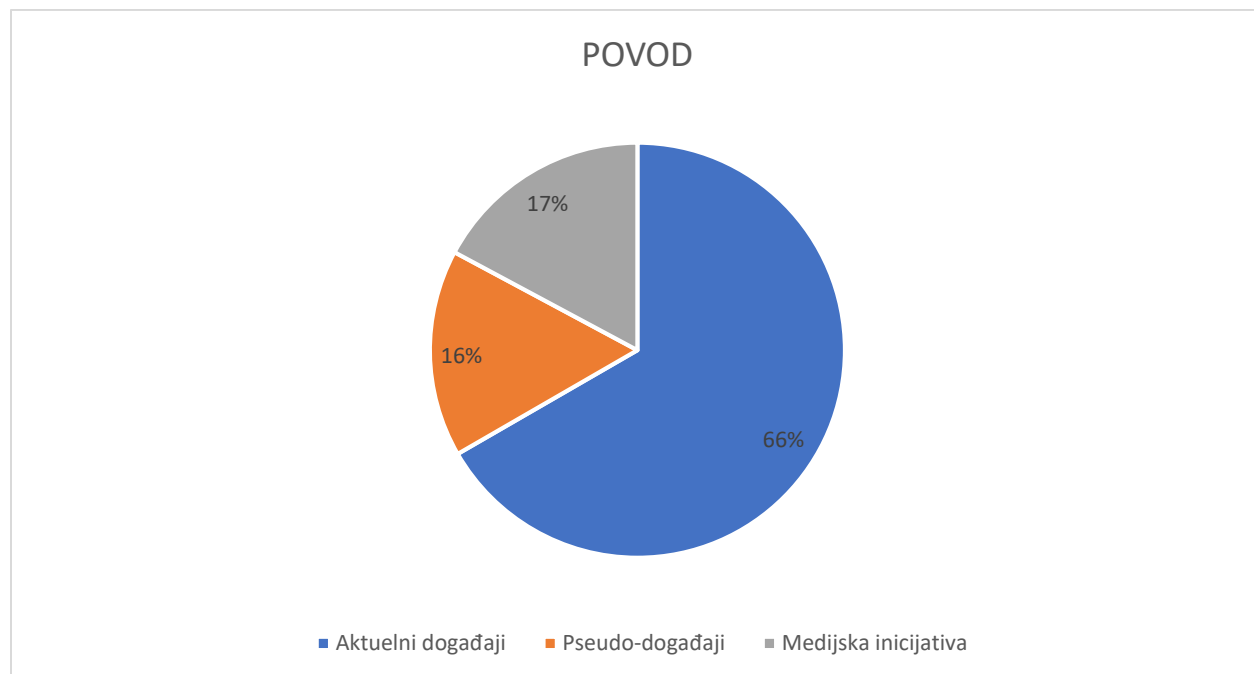
4.3.1. Povod

Kako bi monitoring dao najbolje rezultate, potrebno je ustanoviti kojim povodom se izveštavalo o temama, sa ciljem utvrđivanja procenta obrade aktuelnih događaja, pseudo-događaja i medijske inicijative, odnosno da li su informacije koje su gledaocima servirane bile unapred kreirane kako bi se o njima govorilo, što predstavlja pseudo-događaje, ili su prenošeni aktuelni događaji koji imaju informativnu vrednost. Osim aktuelnih događaja i pseudo-događaja, značajnu kategoriju čini i medijska inicijativa koja predstavlja izveštavanje o temama koje je medij izabrao kao značajne, bez konkretnog subjekta kao inicijatora događaja.

Analizirajući povod zapravo se analizira uređivačka politika medija. Kod izbora vrste događaja o kojima će se izveštavati, Prva se uglavnom pridržavala prakse prenošenja aktuelnih događaja (66%). Istovremeno, neophodno je istaći veliki procenat medijske inicijative - 17%, koji je nadmašio postotak pseudo-događaja koji čine 16%.

Medijska inicijativa televizije Prva jeste model dobre prakse, a kroz priloge iz ove kategorije obrađivanje su najrazličitije teme - od preračunavanja penzija po novom švajcarskom metodu obračuna preko komunalnih tema do prava potrošača. Međutim, potrebno je istaći i medijsku inicijativu u priložima koji ističu problem porodičnog nasilja, pogotovo nasilja nad ženama, kao i vršnjačkog nasilja. Osim toga, televizija Prva kontinuirano emituje kratke propagandne spotove Agencije za bezbednost saobraćaja u kojima se apeluje na vozače da voze oprezno i odgovorno.

Takođe, primetna je medijska inicijativa kada su u pitanju gostovanja, međutim upitna je namera pozivanja gostiju. U dva navrata gostovali su ministar unutrašnjih poslova, predsednik Gradskog odbora Beograd Srpske napredne stranke i član Predsedništva SNS-a, i urednik političke rubrike u dnevnom listu Politika Bojan Bilbija. Njihovo gostovanje uživo u dnevniku uglavnom se svelo da nipodištavanje opozicije i davanje negativnih komentara na njihov račun.

Grafikon 18: POVOD

4.3.2. Tema

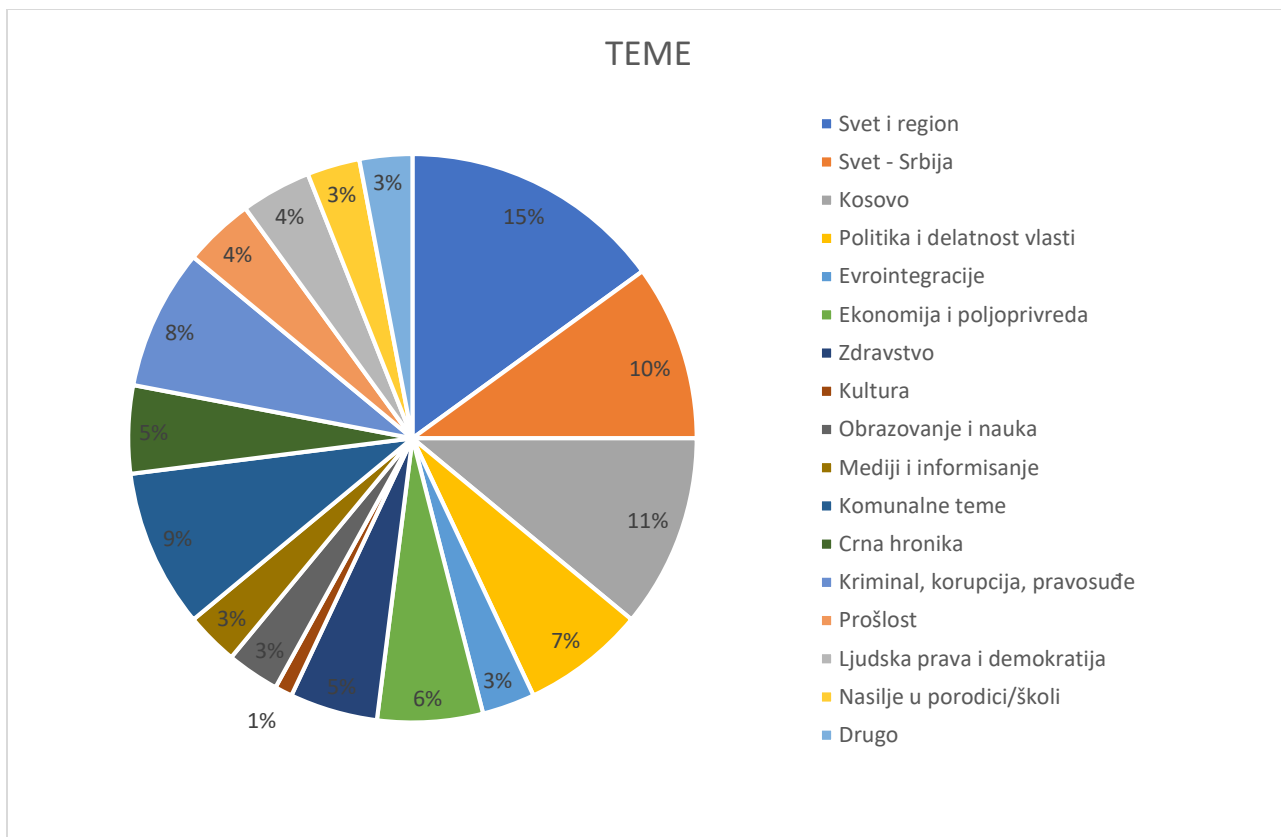
Odabirom tema najlakše se utiče na građane, koji se može posmatrati i kao jedna vrsta manipulacije ukoliko teme nisu birane u skladu sa javnim interesom, odnosno ukoliko se o nekim temama sa namerom nije izveštavalo, ili se namerno izveštavalo iz pogrešnog ugla. Samim tim, selekcijom tema u značajnoj meri se može uticati na formiranje informacionog polja na osnovu kojeg pojedinci kreiraju stavove o sopstvenoj poziciji u domaćem kolektivu, ali i o poziciji kolektiva na globalnom planu.

Najzastupljenija tema bila je svet i region sa 15%, zatim Kosovo sa 11% i svet - Srbija sa 10%. Rezultati su očekivani s obzirom na to da su u skladu sa trenutnom pozicijom u kojoj se Srbija nalazi na međunarodnom planu u kontekstu trenutno zamrznutog dijaloga Beograda i Prištine, prenošenja vesti iz sveta, ali i odnosa Srbije sa regionom, Evropom u kontekstu evrointegracija, Amerikom, Rusijom i Kinom, odnosno činjenicom da vladajuća struktura plasira narativ da se Srbija nalazi između “istoka i zapada”.

Narednih nekoliko tema po zastupljenosti bile su komunalne teme (9%), kriminal, pravosuđe i korupcija sa 8% i politika i delatnost vlasti (7%). Veliki procenat komunalnih tema proističe iz priloga koji su bili medijska inicijativa i ticali su se svakodnevnog života građana najčešće u Beogradu.

Ostatak tema predviđenih kodnim protokolom procentualno je činio manji deo korpusa: ekonomija i poljoprivreda (6%), zdravstvo (5%), crna hronika (5%), prošlost - ratni zločini i suđenja (4%), ljudska prava i demokratija (4%), evrointegracije (3%), obrazovanje i nauka (3%), mediji i informisanje (3%), nasilje u porodici/školi (3%), drugo (3%) i kultura sa 1%.

Međutim, određene teme ostale su nevidljive u dnevnicima Prve, a to su kultura, obrazovanje i mediji manjina, čime empirijski dolazimo do zaključka da televizija Prva ne mari o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji ne emitujući program koji bi ispunio njihove komunikativne potrebe.

Grafikon 19: TEMA

4.3.3. Subjekat

Kategorije subjekta, ali i objekata, podeljene su u 40 varijabli na način da pokriju sve tri grane vlasti, institucionalne oblasti, građane u različitim ulogama, kao i posebne društvene grupe, čija zastupljenost je analizirana kroz devet varijabli. Razvrstavanjem na ovaj način želelo se ustanoviti da li je bilo disbalansa između selekcije subjekata i objekata, postoje li određene grupe o kojima se samo razgovara, a nije im dat medijski prostor da i same nešto kažu.

Osim toga, analizom subjekata može se utvrditi da li televizija favorizuje određenu političku struju ili izveštava objektivno i neutralno.

Rezultati pokazuju da su najdominantniji strani i međunarodni subjekti (23%), zatim izvršna vlast 13% i kosovski subjekti sa 8%, što je u skladu sa spoljnom i unutrašnjom politikom Srbije. Naime,

u kontekstu evropskih integracija, spora Beograda sa Prištinom i stalnog izveštavanja o aktuelnim događajima vezanim za vladajuću strukturu na polju unutrašnje i bilateralne politike.

Potrebno je istaći da vladajuća elita ima daleko veću zastupljenost od opozicije i da je disbalans pri odabiru sagovornika evidentan. Odabir sagovornika u korist vlasti sprovodi se čak i kada za to nema opravdane potrebe, odnosno aktuelnog događaja. Predstavnicima vladajućih centara moći se uvek pitaju za komentar i za događaje za koje su odgovorni i stručni, ali i onda kada nisu. To je najprimetnije u primeru predsednika Srbije Aleksandra Vučića sa kojim Prva ima ekskluzivne intervju emitovane za vreme trajanja dnevnika, ili ekskluzivne intervju iz inostranstva, pred određene bilateralne događaje. Predsedniku se daje uloga subjekta i prostor da minutima iznosi svoja mišljenja na razne aktuelne teme, za koje on u većini slučajeva čak ni po Ustavu Srbije nije nadležan.

TV Prva kontinuirano prenosi sve afere za koje se optužuje opozicija, bez davanja medijskog prostora opoziciji da na te optužbe odgovori, iako je prostor dat vladajućim strukturama da komentarišu i optužuju. Što nije slučaj kada je vlast optužena za određenu aferu. Ni tada se opoziciji ne daje glas, ali zato se vlasti ustupa sav neophodan medijski prostor da na optužbe javno odgovori i da ih negira.

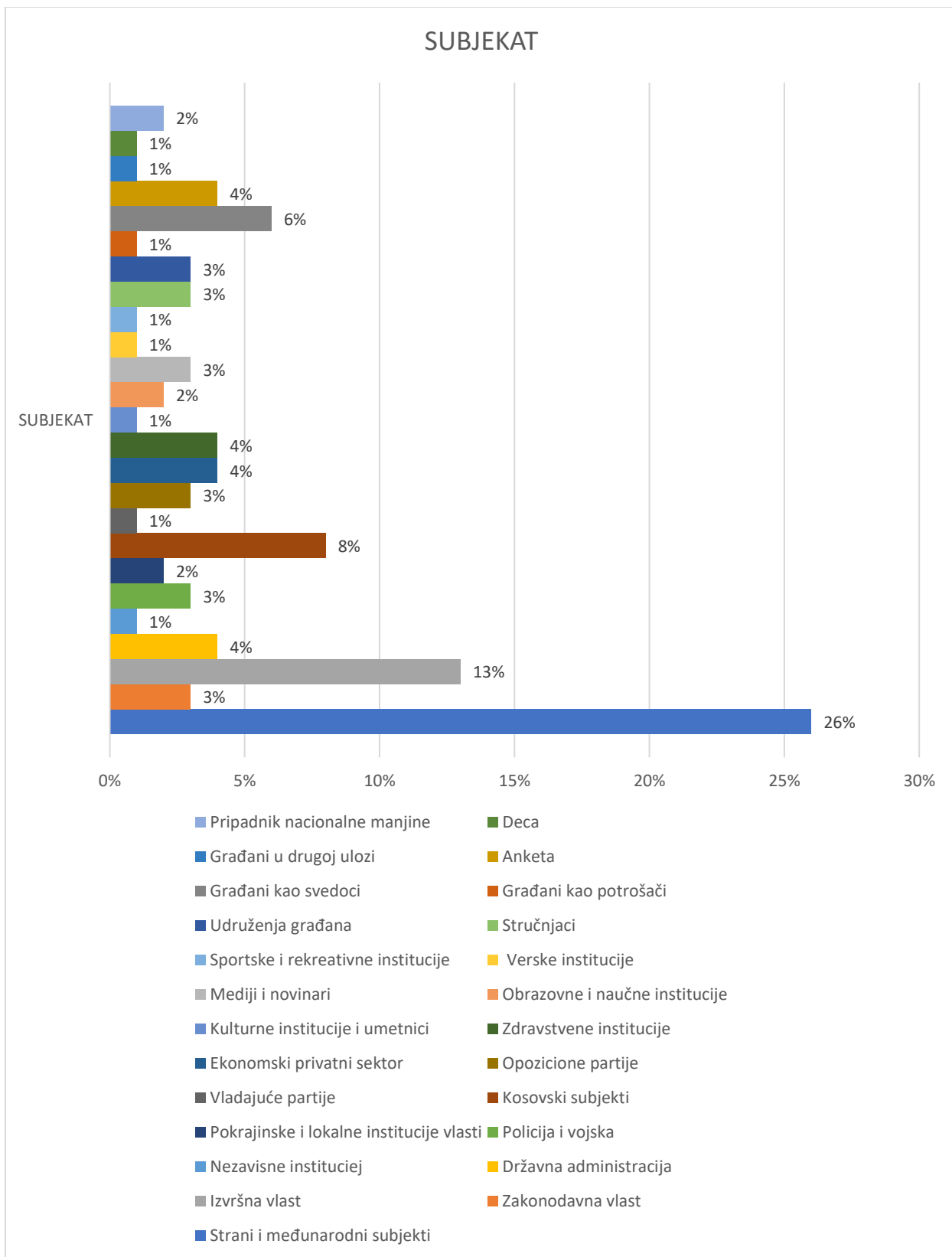
Ovakim odabirom sagovornika Prva pokazuje pristrasnost i naklonjenost vladajućoj koaliciji sa dominacijom SNS-a.

Sledeći subjekti po zastupljenosti su: građani kao učesnici događaja (6%), državna administracija (4%), ekonomski privatni sektor (4%), zdravstvene institucije (4%), anketa građana (4%), stručnjaci (3%), udruženja (3%), mediji i novinari (3%), opozicione partije (3%), policija i vojska (3%), zakonodavna vlast (3%), pokrajinske i lokalne institucije vlasti (2%), obrazovne i naučne institucije (2%), drugo (2%), građani u drugoj ulozi (1%), građani kao potrošači (1%), sportske i rekreativne institucije (1%), verske institucije (1%), kulturne institucije i umetnici (1%), vladajuće partije (1%), nezavisne institucije i agencije (1%), dok su od građana u posebnim osetljivim grupama reč dobila jedino deca (1%) i pripadnici nacionalnih manjina (2%).

Van fokusa, odnosno bez medijskog prostora da se oglase ostale su sudska vlast, ekonomski javni sektor, institucije socijalne zaštite, kulturne institucije i umetnici manjina, obrazovne i naučne institucije manjina, mediji i informisanje manjina, verske institucije manjina i institucije

nacionalnih manjina. Neke od datih institucija oglasile su se javno jednom ili dva puta, što i dalje čini njihov udeo u ukupnom rezultatu manji od 1%. Rezultati ukazuju na to da je veliki deo važnih činilaca svakodnevice Srbije ostalo van domašaja informativnih emisija TV Prva tako da je ova nacionalna televizija uskratila svom auditorijumu značajne informacije iz dnevne prakse.

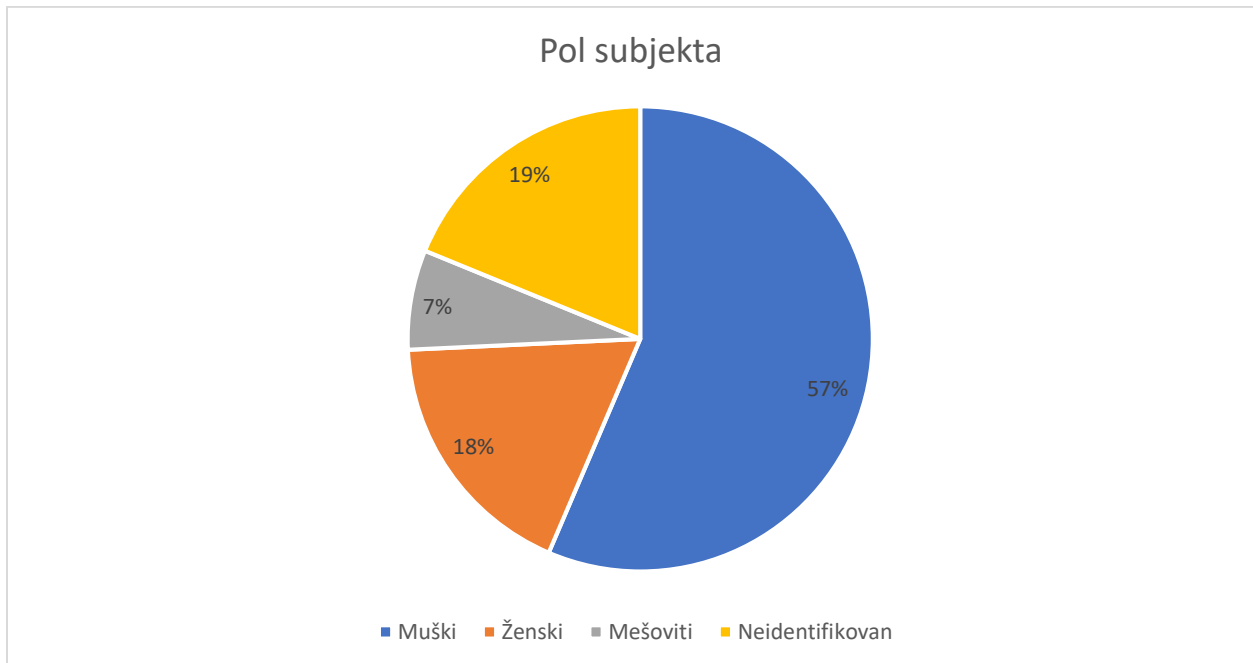
Nažalost, rezultati još jednom potvrđuju da se posebnim društvenim grupama ne ustupa medijski prostor. Iz date kategorije sledeće grupe bile su u ulozi subjekta u dva navrata: đaci, penzioneri, osobe sa invaliditetom, zatim u jednom slučaju studenti, a reč tinejdžera, nezaposlenih i LGBT populacije se uopšte nije mogla čuti.

Grafikon 20: SUBJEKAT

4.3.3.1. Polna struktura subjekta

Još jednom je potvrđena nesrazmera u polnoj strukturi subjekata. Muškarci kao subjekti bili su zastupljeni 57%, dok su žene bile u ulozi subjekta u samo 18%, što je gotovo *četiri puta manje*. Mešoviti subjekti čine 6% dok neidentifikovani čine 19%. Neophodno je istaći da postoji više neidentifikovanih subjekata nego ženskih. Rodni disbalans u medijima je jedan od osnovnih elemenata kršenja ženskih prava.

Grafikon 21: POL SUBJEKTA

4.3.4. Objekat

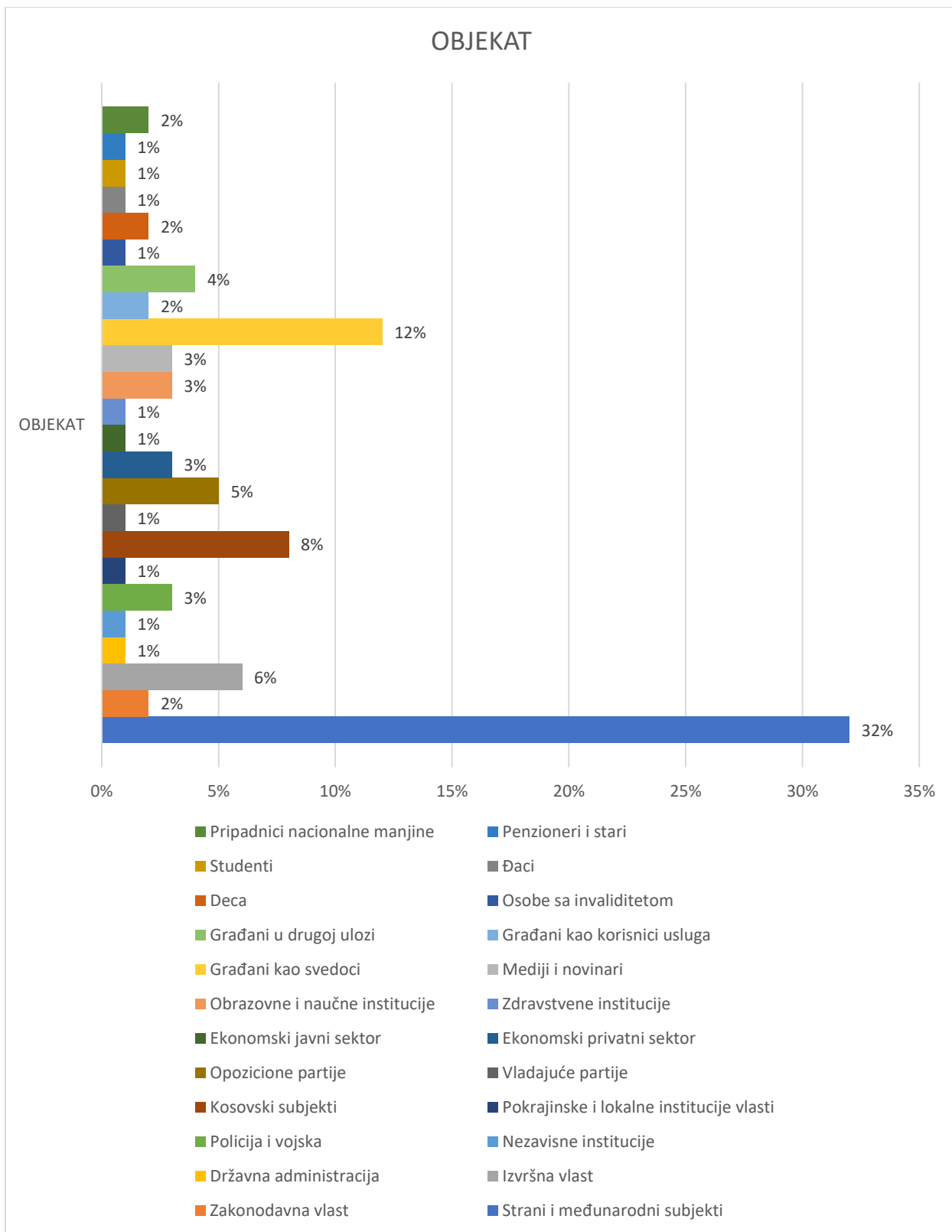
Analizom toga o kome se najviše govorilo, rezultati pokazuju da su to strani i međunarodni subjekti sa 32%, zatim građani kao svedoci (12%) i kosovski subjekti sa 8%, što je u skladu sa temom i rezultatima analize subjekata.

Sledeći subjekti bili su: izvršna vlast (6%), opozicione partije (5%), građani u drugoj ulozi (4%), policija i vojska (3%), ekonomski privatni sektor (3%), obrazovne i naučne institucije (3%), mediji i novinari (3%), građani kao potrošači (2%), zakonodavna vlast (1%), državna administracija (1%),

nezavisne institucije (1%), pokrajinske i lokalne institucije vlasti (1%), vladajuće partije (1%), ekonomski javni sektor (1%) i zdravstvene institucije (1%).

Kao što je uočen disbalans pri odabiru subjekata iz vladajuće i opozicione strukture, tako je uočen disbalans i pri analizi toga koliko se govori o vladajućim elitama i analizi njenog rada i uticaja, a koliko je to slučaj sa opozicijom. Vladajuća elita čini 27% ukupnog procenta subjekta, dok kao objekat čini samo 15%, dok opozicija čini 3% subjekta, a 5% objekta.

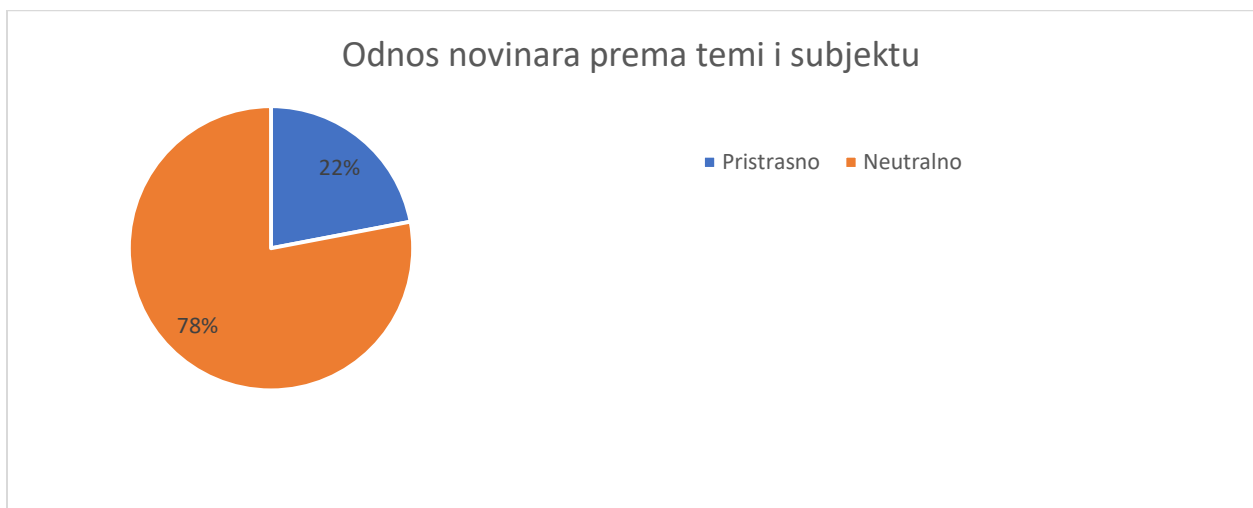
O posebnim društvenim grupama kao što su deca i pripadnici nacionalnih manjina govorilo u po 2%, o đacima, studentima, penzionerima i osobama sa invaliditetom govorilo se u po 1%, a manje od 1% o tinejdžerima, nezaposlenima i pripadnicima LGBT populacije. Što znači da osim toga što pripadnicima posebnih društvenih grupa nije dat medijski prostor da iskažu svoje probleme, o njihovim problemima se i ne govori. Ovakva praksa medijske nevidljivosti osetljivih društvenih grupa može se odraziti na dodatno pogoršavanja njihovog (već lošeg) društvenog položaja.

Grafikon 22: OBJEKAT

4.3.5. Odnos novinara prema temi i subjektu

Tokom analize uzorka uočeno je da su novinari i novinarka bili nepristrasni u 78%, dok su pristrasni bili u 22% slučajeva. Odnos novinara prema temi ili subjektu može biti uslovljen različitim faktorima, na primer uređivačkom politikom, vrstom informacija koje novinar poseduje, kao i ciljem koji želi da postigne - manipulacija nad građanima, favorizovanje jedne strane, ili plasiranje agende u korist nećijih interesa. U skladu sa gore navedenim pristrasnostima, odnosno disbalansu pri izveštavanju televizije Prva u skladu su rezultati o procentu pristrasnih vesti i priloga.

Grafikon 23: ODNOS NOVINARA PREMA TEMI I SUBJEKTU

4.4. Zaključak

Rezultati monitoringa ukazali su na nekoliko aspekata u kojima ima mesta za poboljšanje u centralno-informativnim emisija TV Prva:

- regulisati neobjektivnost pri izveštavanju, odnosno ne zauzimati stranu vladajuće strukture prilikom izveštavanja o događajima;
- poboljšati balans između vlasti, opozicije i građana u smislu uloga subjekta i objekta: pri izboru sagovornika pružiti medijski prostor opoziciji u funkciji subjekta, a građanima češće dati glas, odnosno postavljati ih u funkciju subjekta, a ne objekta;

- prilikom izbora sagovornika napraviti ravnotežu između ženskih i muških subjekata;
- obezbediti više medijskog prostora posebnim osetljivim grupama, u funkciji subjekta;
- sankcionisati uvredljive izjave subjekata;
- izjave relevantnih aktera selektovati prema njihovoj informativnoj vrednosti i izbegavati emitovanje izjava sa emotivnom ili manipulativnom notom, sa ciljem objektivnog informisanja građana.

5. MONITORING JUTARNJEG PROGRAMA TELEVIZIJE PINK

Jutarnji program televizije Pink Novo jutro monitorovan je metodom deskriptivne analize medijskih sadržaja. Cilj je provera profesionalnosti i informativne uloge koju ta emisija ima u dnevnom izveštavanju.

5.1. Kontekst emisije

Novo jutro je jutarnja informativna emisija koja je počela sa emitovanjem 15. januara 2018. godine. Jutarnji program televizije Pink, prikazuje se svakog radnog dana od 6.45 do 11 časova. Vikendom, ovaj program se emituje od 6.45 do 10 sati. Voditeljski parovi se smenjuju i čine ih Predrag Sarapa i Dea Đurđević ili Živorad Nikolić i Irina Vukotić. Osim servisnih informacija, redovne rubrike programa su: Prelistavanje štampe, Tema jutra, (Ne)Zapaženo, Saveti lekara, Pod reflektorima, Hit jutra. Kroz emisiju, povremeno se emituju unapred pripremljeni prilozi, kao i uključjenja reportera iz Beograda.

Neophodno je napomenuti da je Regulatorno telo za elektronske medije (REM) u martu prošle godine podnelo zahtev Prekršajnom sudu za pokretanje prekršajnog postupka protiv TV Pink između ostalog i zbog kršenja Zakona o oglašavanju (2016) i u emisiji Novo jutro⁷. Naime, došlo je do neprimerenog pojavljivanja proizvoda u krupnim kadrovima, što je protivno pomenutom Zakonu. U martu 2018. godine, REM je izdao upozorenje TV Pink zbog seksističkih ispada Predraga Sarape u emisiji, kao i zbog prikazivanja sadržaja neprimerenih za maloletna lica⁸.

5.2. Teme

Teme kojima se Novo jutro najčeće bavi su iz domena društva i politike. Presudan uticaj na izbor tema o kojima se diskutuje prave aktuelni događaji, naročito oni iz domena međunarodne i unutrašnje politike. Ovim temama posvećeni su i u informativnim segmentima jutarnjeg programa, ali i u kolažnom delu. U kolažnom delu, o temama iz politike voditelji razgovaraju sa gostima u

⁷ <http://www.rem.rs/uploads/files/Prekršajne%20prijave/TV%20Pink%2005-1796-19.pdf>

⁸ http://www.rem.rs/uploads/attachment/izrecena_mera/48/Mera_upozorenja_TV_Pink_07-726-18-4.pdf

studiju. Temama iz kulture i zabave ostavljeno je poslednjih 30 minuta emisije, ali to vreme se koristi isključivo za kratko obaveštavanje javnosti o kulturnim događajima u Beogradu, i promociji muzičara i njihovih najnovijih pesama i spotova. Tokom monitoringa, primećen je apsolutni izostanak medijske inicijative prilikom izbora tema, već su za događaje od javnog interesa isključivo birani akuelni društveno-politički događaji koji se tiču vlasti.

5.3. Nacionalni dnevnik i Najvažnije vesti

Kao sastavni deo jutarnjeg programa, Vesti se emituju na samom početku, kao i u 9 časova. Nacionalni dnevnik se emituje u 7.30 i u 10 sati. Teško je razlikovati šta ova dva tipa informativnih segmenata zbog činjenice da su oba grafički opremljena kao Nacionalni dnevnik, pa je diferencijacija napravljena na osnovu njihovog trajanja. Vesti u proseku traju pet minuta, dok Nacionalni dnevnik traje 25 minuta.

Teme unutar segmenta Najvažnije vesti prikazane su kratko i žanrovski se mogu svrstati u kategoriju vesti. Vesti prikazane u prvom predviđenom terminu gotovo da se uopšte ne dopunjavaju novim informacijama u drugom, iz čega se može izvesti zaključak da je malo pažnje posvećeno uređivanju ovog segmenta.

Nacionalni dnevnik je duža forma, ali prikazano izveštavanje i obrađivanje tema, može se okarakterisati na isti način kao i unutar segmenta Najvažnijih vesti. Primetno je da su prve vesti uvek iz domena aktivnosti predsednika Aleksandra Vučića, da zatim sledi još jedna vest iz unutrašnje politike, nakon čega je ostatak emisije ispunjen vestima iz sveta i sporta.

Početak Nacionalnog dnevnika, kao po pravilu, posvećen je aktivnostima predsednika Vučića. Izveštavanje o ovoj temi je bez ikakvog kritičkog osvrta, ili analize, njegovih aktivnosti, namera je da se obavesti javnost o tome šta trenutno radi predsednik i time populariše i neguje dobar imidžm predsednika. Prilozi su, bez izuzetka, afirmativnog tona i prikazuju Vučića u pozitivnom svetlu. Simptomatičan je i podatak o trajanju Vučićevih izjava u ovom segmentu. U emisiji od 12. novembra 2019. udarna vest je bila sastanak predsednika Vučića sa francuskim predsednikom Emanuelom Makronom. Vučićeva izjava je emitovana kao celina od četiri minuta, dok je u drugom primeru (20.11.2019) Vučićeva izjava sa prezentacije autoputa Ruma-Šabac trajala šest minuta.

Ipak, postoje primeri i kada predsednik Vučić nije subjekat, već samo objekat o kojem se izveštava. Na primer, 28. novembra 2019, Nacionalni dnevnik otvoren je prilogom o spornoj naslovnici NIN-a na kojoj je prikazana fotografija predsednika u kojeg je uperena puška. U ovom prilogu, negativno je markiran NIN, a pozitivno Vučić, govorili su marketinški stručnjak Nenad Krstić, novinar Antidota Marko Matić i ministar odbrane Aleksandar Vulin.

Primetno je da nepristranost prilikom izveštavanja nije praksa koja se neguje uređivačkom politikom Nacionalnog dnevnika, pa je tako u ovom primeru „problemskog“ priloga izostala izjava predstavnika NIN-a, koji su već pomenuti sagovornici optužili da iza njihovog rada stoji Dragan Đilas.

Ostatak Nacionalnog dnevnika čine uglavnom vesti koje su sačinjene od saopštenja za medije, ili od agencijskih vesti. Kao što je već napomenuo, primetan je nedostatak medijske inicijative, što i rezultuje nepostojanjem problemskih priloga.

Jedini zabeleženi slučaj medijske inicijative unutar Nacionalnog dnevnika bio je prikazan istog dana kada i prilog o naslovnici NIN-a, a on se svodio na napadanje novinarkе Tamare Skrozze jer nije osudila ovu naslovnicu, a na slične stvari je skretala pažnju u prošlosti. Ipak, ovo je takođe i pokazatelj neprofesionalnog izveštavanja novinara informative TV Pink jer je i medijska inicijativa bila obeležena pristrasnošću.

U Nacionalnom dnevniku Pinka kao sagovornici pojavljivali su se isključivo predsednik Srbije, predstavnici vlasti i politički komentatori naklonjeni Aleksandru Vučiću.

5.4. Prilozi i reporterska uključenja

U šest monitorovanih emisija, zabeleženo je emitovanje svega dva priloga. Jedan o postavci Srbije na svetskom sajmu turizma u Londonu i jedan o vlasniku ovaca koje su pojele komšijin krompir u selu Ručići.

Ipak, važno je istaći nalaz da je tokom trajanja jutarnjeg programa uočeno više uključenja, gotovo ekskluzivno dvojice reportera. Mihajlo Pavić je reporter koji se početkom jutarnjeg programa javlja kako bi obavestio javnost o informacijama iz Hitne pomoći, a nešto kasnije i sa informacijama o stanju na putevima. Tokom trajanja emisije, Pavić se uključivao i sa različitih

lokacija. Jednom prilikom, donoseći priču o „Srpskoj kafani“ u Beogradu, a nekom drugom u prisustvu gradonačelnika Beograda Zorana Radojičića, izveštavajući o budućoj bolnici za decu „Tiršova 2“, što se može okarakterisati kao promocija rada vodećih ljudi Beograda.

Pavićeva uključjenja imaju isključivo informativnu svrhu. On ne izveštava sa događaja koji su aktuelni, već samo o servisnim informacijama i zanimljivostima.

Drugi reporter Novog jutra je uvek Filip Maksimović koji na sebi karakterističan i neposredan način u svojim uključenjima prikazuje muzeje i galerije po Beogradu. Njegovo izveštavanje je takođe zasnovano na najavljivanju događaja u prostorima koje obilazi – muzejima, galerijama i modnim studijima.

5.5. Gostovanja

Najbitniji segmenti Novog jutra jesu upravo gostovanja u studiju. Njih je uglavnom četiri i traju između 25 i 30 minuta. Rubrike u kojima su gostovanja sastavni element su: Prelistavanje štampe, Tema Jutra, Savet doktora i Pod reflektorom.

Prelistavanje štampe je segment emisije koje se emituje pred prvi Nacionalni dnevnik. U njemu voditelj, uz dvoje gostiju u studiju komentariše tekstove iz novina za taj dan. Gosti su, najčešće, jedan predstavnik medija i jedan politički analitičar. U monitorovanom periodu, najčešći gost Novog jutra bio je Aleksandar Milovanović, direktor Srpskog telegrafa. Po pravilu, gosti koji dolaze u studio komentarišu aktuelne događaje vlasti i usmerene ka vlasti. Primetno je da izbor gostiju pada na ljude koji gaje pozitivan stav o delanju i aktivnostima osoba koje su na čelnim pozicijama u Srbiji. Ni u jednoj monitorovanoj emisiji nije zabeležen slučaj da ijedan od gostiju negativno govori o predstavnicima vlasti. Tako se za glavnog i odgovornog urednika dnevnog lista Alo Duška Vukajlovića, Aleksandar Vučić pokazao kao „lider celog Balkana, i neko ko uvek preuzima inicijativu“. Istovremeno, kada su u pitanju protivnici vladajuće strukture, primetno je da gosti gaje izrazito negativan diskurs.

Takođe, zabeležen je nizak nivo medijske profesionalnosti samih voditelja tokom ovih gostovanja koji takođe ne prezaju od iznošenja svojih afirmativnih stavova o vlasti, a negativnih o njihovim protivnicima i medijima koji kritički izveštavaju o aktivnostima vlasti. Tako Predrag Sarapa koristi

sintagme „Đilasovo ludilo“ i „pusti snovi opozicije“, a bugarski istraživački portal Arms Watch, koji je otkrio „ aferu Krušik“, naziva „portalom koji postoji samo namenski, a kada za njim ne bude potrebe, on će biti ugašen“.

Važno je napomenuti, da je protiv jedne od emisija obuhvaćenih ovim monitoringom (20.11.2019) Fondacije Slavko Ćuruvija podnela prijavu REM-u zbog, između ostalog, neistinitog, pristrasnog i nepotpunog izveštavanja, kao i zbog govora mržnje⁹.

5.6. Akteri

Kada je reč o političkim temama, primetno je da su akteri pripadnici isključivo vladajuće elite. S obzirom na afirmativan ton izveštavanja, ovaj podatak ne čudi. Najčešće, taj akter je upravo Aleksadnar Vučić, u prilogima o njegovim aktivnostima. Drugi akteri koji se pojavljuju su: direktor kancelarije za KiM kada je reč o Kosovu (jednom), ili neki drugi političar, ili stručnjak koji komentariše i ocenjuje aktivnosti predsednika Srbije.

Kao akteri direktnih uključenja u emisiju, najčešće se pojavljuju predstavnici službi za odnose sa javnošću različitih kulturnih ustanova koji promovišu predstojeće događaje u svojim institucijama.

Kao gosti u studiju, ističu se najviši predstavnici vlasti, pa je tako tu ulogu imao Vladimir Marinković, potpredsednik Skupštine, ali i premijerka Ana Brnabić. Oni su u studiju bili kako bi komentarisali Vučićev sastanak sa Makronom (Marinković) i naslovnicu NIN-a (Brnabić).

Primećeno je da je u jednom slučaju, gošća u studiju bila i predstavnik kompanije Dormeo koja je, u istom stilu kao i svi ostali gosti, sedela sa voditeljem, ali umesto komentarisanja aktuelnosti, ona je promovisala nove proizvode te kompanije pri čemu na ekranu nije jasno navedeno da je reč o reklamnim porukama. Prikriveno oglašavanje se ne može smatrati dobrom praksom.

⁹ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2014/01/Prijava-REM-TV-Pink.pdf>

5.7. Odnos novinara prema temi i gostima

Odnos novinara prema temama koje pokrivaju u svojoj emisiji je vidno subjektivan. Primećeno je da u voditelji tendenciozno navode svoje goste na odgovore, kvalifikujući situacije koje oni treba da komentarišu („Šta kažete na ovu sračunatu odluku NIN-a, premijerko Brnabić?“).

Takođe, zabeležen je i neformalan odnos kojim se voditelji odnose prema drugim novinarima, koji se u nekim slučajevima graniči sa profesionalnošću. Tako je Živorad Nikolić u jednoj emisiji pohvalio stajling svoje kolegice rekavši da je vrlo zgodna, dok je drugom prilikom Predrag Sarapa najavio presenterku vremenske prognoze rekavši da je ona „spremna kao puška da nam kaže kakvo je vreme danas“. Ovakav mizogeni diskurs zabeležen je isključivo kod muških voditelja.

5.8. Zaključak

Jutarnji program televizije Pink pre nego kao donosilac akutelnih i relevantnih informacija publici, može da se okarakteriše kao program o najnovijim informacijama o vlasti. Program karakteriše visoka doza pristrasnosti, što u izboru tema kojim se bave, što u pristupu tim temama. Ovu sliku dodatno upotpunjuju gosti u studiju koji imaju isključivo pozitivan stav o vlasti i o Aleksandru Vučiću.

Primećeno je da ostaci neprikladnog diskursa zbog kog je ova emisija već bila tema prijava REM-u još uvek postoje, ipak monitorovani period je bio isuviše kratak da bi se precizno utvrdilo u kom procentu.

S obzirom da je reč o televiziji sa nacionalnom frekvencijom, ovakav način izveštavanja, nepoštovanja druge strane, pristrasnost, kao i negativni diskurs koji se neguju, ni na koji način ne mogu da se podvedu pod primere dobre prakse u realizaciji jutarnjih programa, ali i televizijskih uopšte.

6. MONITORING JUTARNJEG PROGRAMA TELEVIZIJE HAPPY

Jutarnji program Nacionalne televizije Happy Dobro jutro Srbijo monitorovan je po metodi deskriptivne analize medijskih sadržaja, a korpus je obuhvatao šest emisija tokom dva kalendarska meseca trajanja monitoringa. Cilj je bio ispitivanje profesionalizacije, nezavisnosti i informativne uloge komercijalnih televizija, te analiza tema i subjekata kojima televizija Happy daje poseban značaj.

Prilikom izbora sagovornika uočeno je nepoštovanje balansiranog izveštavanja s obzirom na to da su skoro svi koji u emisiju dođu da raspravljaju o politici privrženi vlasti, a najčešće teme su brojne afere koje se nedeljama i mesecima provlače kroz tabloide, prilikom kojih se neprestano kritikuje opozicija. Vesti tokom jutarnjeg programa uvek imaju pozitivnu konotaciju i izveštavaju samo o aktivnostima političara na vlasti, kada je u pitanju unutrašnja politika.

6.1. Kontekst emisije

Jutarnji program Nacionalne televizije Happy Dobro jutro Srbijo emituje se svakog dana osim nedelje od 6:45 do 11:15h radnim danima, odnosno od 6:45 do 10:00h subotom. Emisija ima svoje redovne rubrike: Prelistavanje štampe (u većini slučajeva tabloida), Vesti, Živa uključenja sa beogradskih ulica, Zdravlje, Promocija knjige i drugih proizvoda i gostovanja (varira po epizodi, ali ih uvek ima više). Emisiju najčešće vode dva voditelja – jedan muškog pola (najčešće Milomir Marić) i ženskog pola (Katarina Korša) ili (ređe) samo jedan.

6.2. Teme

Najčešće teme jutarnjeg programa na televiziji *Happy* čine aktuelni događaji u Srbiji, a najčešće teme su iz političke, zatim iz oblasti zdravstva, istorije, kulture, turizma, privrede i estrade. Većina gostovanja dolazi povodom aktuelnih političkih tema. Tokom analize uočen je veoma subjektivan odnos voditelja prema političkim temama u kojima su uvek na strani vladajuće Srpske napredne

stranke i njenih predstavnika. Često se više puta u emisiji kritikuju opozicioni političari i mediji i sa više gostiju se raspravlja na istu temu. Među te teme spadaju aktuelni događaji, navodne afere, ali se kritike provlače i tokom pokrivanja istorijskih tema koje se najčešće tiču teorija zavere.

Kada su u pitanju teme iz zdravstva, one često podrazumevaju gostovanje lekara-specijaliste koji prima pozive gledalaca, ali tu spadaju i promocije lekova i preparata što je prikriveno oglašavanje.

Kulturni događaji se najčešće tiču promocije nečije knjige, a to se često preklapa sa političkim temama. Tu se ubrajaju i najave događaja i razgovori sa organizatorima neke kulturne manifestacije koja je u toku, ili je završena prethodni dan.

Sve teme, osim političkih, uvek imaju pozitivnu konotaciju, a ove su podeljene na promociju Vlasti i kritiku opozicije i vođenja politike drugih država u odnosu na Srbiju.

6.3. Vesti

Vesti se tokom jutarnjeg programa na televiziji Happy emituju četiri puta (na svaki pun sat) i to su uglavnom kratke agencijske vesti koje se tiču unutrašnje politike, regiona, Kosova, evrointegracija, političkih tema iz sveta i ponekad sporta, uglavnom kada su u pitanju srpski sportisti. Oprema vesti je najčešće jednostavna i samo podrazumeva najavu spikerke i pokrivalicu, a retko izjavu. Kada postoje izjave, one su parafrazirane, a subjekti su predstavnici vlasti.

Kada je reč o unutrašnjim političkim temama njih ima najviše i akteri su uvek političari iz vlasti. Uvek su pozitivnog karaktera i služe promociji bilo da je reč o poseti predsednika Aleksandra Vučića, premijerke Ane Brnabić, ili nekog ministra, određenom gradu, ili instituciji. Primer takve vesti jeste poseta predsednika Vučića kasarni.

Što se tiče evrointegracije ponovo su glavni akteri političari sa vlasti koji odlaze u posetu, ili primaju, nekog u svoje kancelarije kako bi se dalje razgovaralo o ulasku Srbije u Evropsku uniju. Jedina konkretna vest iz ove oblasti došla je u poslednjoj analiziranoj emisiji emitovanoj 9. decembra 2019. o tome da se otvara Poglavlje 4 u pregovorima o ulasku Srbije u EU.

Druge političke teme (region i Kosovo) obrađivane su u slučajevima većih dešavanja, a neke iz analiziranog korpusa jesu Mali Šengen, Ganino povlačenje priznanja Kosova (12. novembra 2019), zemljotresi u Albaniji koji su zahvatili i druge okolne zemlje (28. novembra i 9. decembra

2019), poseta srpskih političara nekoj zemlji radi poboljšavanja bilateralnih odnosa, ili povodom konferencija.

Teme iz sveta se ne pojavljuju svaki dan, već samo kada je u pitanju neki ozbiljniji događaj kao na primer da je Švedska odustala od podizanja optužnice protiv urednika Vikiliksa Džulijana Asanža (20. novembar 2019) ili vest 11. novembra 2019. o neredima u Boliviji i hapšenju bivšeg predsednika Eva Moralesa. Takođe su u emisiji 23. novembra 2019. izvestili o tome da su pirati oteli brod Vorden na kojem je bilo i srpskih državljana.

Ne postoji negativan odnos novinara prema temama obrađenim u priložima, ali za to nema ni mesta u njima s obzirom na to da većina vesti služi promociji vlasti. Opozicija se nikad ne spominje tokom ovih blokova.

6.4. Prilozi, reporterska uključenja

U analiziranom korpusu emisije Dobro jutro Srbijo na televiziji Happy bilo je ukupno tri priloga van emisije vesti. Od toga su dva bila u istoj emisiji 23. novembra 2019. (o zapošljavanju mladih uz izjave državne sekretarke u Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Bojane Stanić i državnog sekretara za omladinu i sport Darka Stanića; sportska vest o borbi za pojas Srbije) i jedna u petak 6. decembra 2019. o otvaranju Festivala nauke po čijem završetku se ponovo razgovaralo i u ponedeljak (9. decembra 2019) kada je u emisiji gostovao koordinator događaja Nenad Zarić.

Medijske inicijative nije uopšte bilo kao povoda realizovanih priloga u jutarnjem programu.

Živa uključenja su redovna i ima ih nekoliko u svakoj emisiji. Ova kratka direktna javljanja u emisiju uvek su iz Beograda i traju između dva i dva i po minuta. Tokom analiziranih emisija bilo je čest uključenja i to uglavnom sa beogradskih pijaca gde novinar razgovara sa prodavcima o njihovom proizvodu. Primer drugačijeg uključenja bilo je poslednje javljanje 9. decembra 2019. iz Centra za unapređenje društva gde se razgovaralo sa predsednicom organizacije o pomoći glumaca kako bi se slepi uključili u filmske projekte. Ovakve ozbiljnije teme se retko pokrivaju u živim uključenjima tokom jutarnjeg programa.

6.5. Gostovanja

Najveći deo emisije Dobro jutro Srbijo svodi se na gostovanja koja se provlače kroz čitavu emisiju. Jutarnji program počinje sa gostovanjem i završava se s njim i sva dešavanja u studiju podrazumevaju nekog sa strane. Svako uključ enje u studio iz drugog bloka (kao živo uključ enje, reklame ili vesti) podrazumeva novog gosta, nekad iz iste oblasti kao prethodni, a ponekad se obrađuje potpuno drugačija tema. Sa njima se prelistava štampa, razgovara o raznim temama kao što su politika, zdravstvo, istorija, kultura ili estrada.

Politika je najzastupljenija tema u emisiji Dobro jutro Srbijo na televiziji Happy, te su zbog toga i najčešći gosti novinari, analitičari, istoričari, ali i sami političari. Sa njima se komentarišu aktuelna dešavanja, a tokom analiziranog korpusa to su uvek bile afere ili kontroverze. Neki od takvih primera su „ruski špijun“, doktorat Siniše Malog, naslovnica NIN-a na kojoj je puška uperena u predsednika Srbije Aleksandra Vučića i afera Jovanjica o uzgoju marihuane. Većina ovakvih tema pokrivena je subjektivno, uglavnom su kritikovani opozicija i mediji. Ovakve teme često se obrađuju sa više gostiju tokom prelistavanja štampe. Tako je na primer 28. novembra 2019. glavna tema sa dva gosta bila kontroverzna naslovnica NIN-a, prvo sa novinarom Srpskog telegrafa Borkom Košanskim, a zatim sa marketinškim stručnjakom Nebojšom Krstićem. Obojica su oštro osudili odluku ovog nedeljnika za odabir naslovne strane. Istovremeno na TV Happy nije pozvan nijedan predstavnik NIN-a da prokomentariše i pojasni o čemu se radi i zbog čega se ta fotografija pojavila na njihovoj naslovnici. Afera „ruski špijun“ pominje se u više emisija, prvo kada je informacija izašla u javnost, a potom i povodom navodnog obećanja Vladimira Putina da Srbiji pošalje spisak zapadnih špijuna koji se nalaze u zemlji. Gosti su takođe u više epizoda kritikovali Etičku komisiju Univerziteta u Beogradu i studente zbog odluke da doktorat Siniše Malog proglase plagijatom (prvo 23. novembra 2019. kada je vest bila aktuelna, a kasnije ponovo 9. decembra 2019. kako bi situaciju uporedili sa aferom Jovanjica). Ni u jednoj od ovih situacija nije ispoštovana druga strana koja bi trebala da svoje mišljenje o njima, kao i da pojasni stvari koje se pogrešno interpretiraju u medijima i očigledno je da svi razgovori o politici u studiju emisije Dobro jutro Srbijo služe promociji vladajuće stranke i njenih političara.

Osim razgovora o aferama, česta tema je aktivnost političara iz vlasti (Mali Šengen, povratak vojnika u kasarnu kod Loznice, pregovori za ulazak Srbije u Evropsku uniju...) i ovakve teme uvek

se obrađuju sa pozitivnim konotacijama. Takođe je česta tema status Kosova koja se ogleda u kritici tamošnjih vlasti.

Jedini predstavnik opozicije tokom analiziranog korpusa bio je predsednik Liberalno-demokratske partije (LDP) Čedomir Jovanović u emisiji 28. novembra 2019, ali se i on tom prilikom kritički postavio protiv opozicije. On je tog dana dobio 42 minuta u kojima je govorio kritički i prema vlasti, ali je govorio da se ne slaže sa vođenjem politike Dragana Đilasa i ostalih opozicionih lidera.

Politika se provlači i kroz teme istorije najčešće u obliku teorija zavere. U takvim gostovanjima uglavnom se govori o bilateralnim odnosima Srbije sa Rusijom i Zapadom kroz istoriju i upoređuje se sa trenutnim stanjem. Često je slučaj da se Sjedinjene Američke Države optužuju za nametanje svoje kontrole na Balkanu kroz vojne intervencije i aktivnosti tajnih obaveštajnih službi. Jedan primer je gostovanje advokata Gorana Petronijevića koji je govorio o slučaju „Račak“ i sceniranju genocida nad albanskim stanovništvom kako bi SAD imale izgovor da započnu bombardovanje 1999. Gosti koji se bave ovakvim temama uglavnom u emisiju dolaze promovišući svoje knjige. Još jedan interesantan primer bio je tokom intervju sa analitičarem Brankom Rudanom koji tvrdi da postoje dokazi da je posle Drugog svetskog rata predsedniku Jugoslavije Josipu Brozu Titu dozvoljen šverc droge i cigareta, što je povezo sa trenutnom situacijom u vezi sa slučajem Jovanjica i uzgojem marihuane za koji su optuženi predsednik Vučić i njegov brat Andrej. On tvrdi da oni nemaju nikakve veze sa ovom situacijom. Rudan je takođe govorio o navodnom snabdevanju drogom tokom Svetskog prvenstva u Brazilu 2014, kao i funkcionisanjem narko-kartela u drugim državama. U emisiji 6. decembra 2019. „vruća tema“ je bila naslovnica NIN-a što je bivši perkusionista benda „Idoli“ Nebojša Krstić, koji trenutno izraazito podržava SNS i Aleksandra Vučića, upoređivao sa pretnjama upućenim Zoranu Đinđiću i njegovim ubistvom 12. marta 2003.

Zdravstvo je takođe tema koja se više puta pojavljuje u analiziranim emisijama i podrazumeva gostovanje lekara-specijaliste sa kojim voditelji razgovaraju o učestalim bolestima i kako se lečiti od njih. Ovi segmenti popularni su među gledaocima što se vidi po tome što u njima ima najviše telefonskih uključenja osoba koje žele gostu da postave pitanje. Takođe je česta pojava da se u temama zdravstva promovišu preparati i knjige.

Kultura, nauka, obrazovanje i sport retko su tema jutarnjeg programa, a kad jesu uglavnom se tiču promocije nekog događaja ili knjige. Tako se Festival nauke pominje dva puta u analiziranom

korpusu: prvo 6. decembra 2019. povodom otvaranja, a potom 9. decembra 2019. nakon zatvaranja.

Teme o estradi (nagrada, nova pesma i tome slično) plasiraju se kao poslednji segment emisije.

6.6. Akteri

U nekoliko priloga koji su se pojavili u analiziranom korpusu može se reći da su sagovornici relevantni s obzirom da su izjave uzimane od organizatora događaja i akteri su uvek bili povezani sa temom. Međutim u bloku vesti situacija je drugačija, jer su tamo akteri uvek političari sa vlasti predstavljeni sa pozitivnom konotacijom. Sa negativnom konotacijom su prikazani političari sa Kosova, dok su novinari prema ostalim akterima imali neutralan stav.

Opozicija se pominje samo tokom gostovanja i samo je jedan njen predstavnik gostovao u analiziranom korpusu (Čedomir Jovanović 28. novembra 2019). Oni su uvek predstavljeni negativno u razgovoru gostiju i voditelja i jako često se spominju u obradi političkih tema u jutarnjem programu televizije Happy. Čest je slučaj da više sagovornika komentariše istu temu u jednoj emisiji, a njihova relevantnost je ponekad pod znakom pitanja, jer se u programu pojavljuju i istoričari, politikolozi, novinari, ali i teoretičari zavere.

Što se tiče priloga i gostovanja u oblasti zdravstva, kada je tema konkretna bolest može se reći da su sagovornici relevantni zato što dolaze iz kliničkih centara i stručnjaci su u oblasti o kojoj razgovaraju. Istovremeno, relevantnost lekara i farmaceuta koji promovišu lekove i preparate ne može da se garantuje, jer rade u privatnim klinikama.

U razgovorima o kulturi i sportu sagovornici su bili relevantni, što je razumljivo s obzirom da su uglavnom došli da promovišu neki događaj kojeg su organizatori.

6.7. Odnos novinara prema temama

Tokom emisije Vesti u jutarnjem programu uočeno je da je odnos novinara prema temi priloga najčešće neutralan, što nije čudno s obzirom da se u njoj ne pokrivaju teme koje bi trebale dublje da se komentarišu.

Što se tiče studija situacija je drugačija i ovde voditelji uvek imaju subjektivan odnos prema političkim temama. Najčešće se slažu sa svojim gostima koji su veoma pozitivno nastrojeni prema vlasti, a kritički prema opoziciji. S obzirom na to da se sve političke teme izvlače iz tabloidne štampe (Informer, Kurir, Srpski telegraf i Alo), voditelji zauzimaju isti stav, a prvi gosti u 6:45h najčešće su novinari istih tih medija. Oni na taj način u svakoj emisiji Dobro jutro Srbijo krše Etički kodeks novinara Srbije zbog subjektivnog odnosa prema određenim temama. Voditelji uopšte ne pokušavaju da se drže po strani u ovim situacijama već koriste priliku da ocrne opozicione političare i novinare i na taj način promovišu vlast.

Što se tiče ostalih tema obrađenih u jutarnjem programu na televiziji Happy voditelji imaju neutralan stav i najčešće samo puštaju svoje goste da govore i odgovaraju na pitanja pozivalaca. To je razumljivo s obzirom da većina drugih tema služi promociji događaja ili proizvoda.

Kada su teme sa estrade u pitanju uglavnom su stavljene na kraj emisije kada su i voditelji opušteniji i šaljivi. U više navrata je u ovim segmentima bilo seksističkih komentara voditelja Milomira Marića prema gošćama ili drugim ženama. Novinar je takođe u emisiji 12. novembra 2019. pokušavao da nastavi razgovor o devojci koja je bila predmet sukoba Ere Ojdanića i Čede Čvorka.

6.8. Zaključak

Uređivačka politika televizije Happy očigledno je naklonjena vladajućoj Srpskoj naprednoj stranci i njenim liderima, a pogotovo predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću. Jutarnji program na ovom kanalu Dobro jutro Srbijo u svim svojim političkim i informativnim blokovima otvoreno podržava i promovise vlast što nije u skladu sa Kodeksom novinara Srbije koji predviđa objektivno izveštavanje koje ne naginje ni ka jednom političkom uverenju. Tokom analize uočeno je da ova emisija služi ne samo promociji vladajućih političara, već i nipodaštavanju svih njenih protivnika. Opozicija je prikazana u najgorem svetlu, a njeni predstavnici se veoma retko pojavljuju kao gosti. U razgovorima nikada nije ispoštovana druga strana, te publika nema priliku ni da čuje šta imaju da kažu oni koji se ne slažu sa trenutnim političkim stanjem u Srbiji.

Što se tiče ostalih tema, najzastupljenije je zdravstvo i to veoma često u obliku prikrivenog oglašavanja promocije preparata, medicinskih aprata ili knjiga, ali publika često ima priliku da razgovara sa stručnjacima o određenim bolestima i kako se boriti protiv njih.

Sport se spominje samo kada je vest veća ili igra srpska reprezentacija, dok su kultura, nauka i obrazovanje prisutni, ali samo na manifestacionom nivou.

Tokom vesti se takođe ne čuje glas opozicije već se pokrivaju samo aktivnosti predstavnika vlasti, dok se svetske teme spominju samo ukoliko je neka velika novost u pitanju, a isti tretman dobija i region (samo kada je nešto povezano sa Srbijom).

Voditelji tokom jutarnjeg programa zauzimaju subjektivan stav i to bez imalo suptilnosti. Oni otvoreno kritikuju opoziciju zajedno sa svojim gostima i to čak do tog nivoa da ih ismevaju.

7. MONITORING JUTARNJEG PROGRAMA TELEVIZIJE PRVA

7.1. Kontekst emisije

Jutro je televizijska emisija koja se emituje svakoga dana na TV Prva od 6.55h časova, odnosno 7.55h tokom vikenda. Emisiju tokom radnih dana vodi poznati voditeljski par Jovana Joksimović i Srđan Predojević, i Marija Savić Stamenić tokom vikenda.

7.2. Metodologija

Koristeći se metodom kritičke analize diskursa monitorovane su emisije Jutro na televiziji Prva od 12, 20, 23. i 28. novembra 2019, kao i emisije od 6. i 9. decembra 2019. U okviru emisija navedenih datuma, analizirano je 336 prezentovanih priča u formi vesti, izveštaja, priloga, javljanja sa terena ili tema za diskusiju sa gostima u studiju. Posebno je kvantitativno posmatran program emisije, a posebno Vesti u okviru emisije. Kvantitativno nije analizirana vremenska prognoza, najava priča i sadržaji kampanje Agencije za bezbednost saobraćaja.

7.3. Analiza

7.3.1. Tema

Ukoliko bi se ocenjivao karakter emisije Jutro prema najčešćim temama koje su odabirane da se o njima govori, reklo bi se da je emisija najpre popularnog karaktera. Naime, u emisiji dominiraju priče iz oblasti zdravlja (16%), kulture (takođe 16%) i zabave (13%). Govori se još i o crnoj hronici (7%), sportu (7%), komunalnim temama (6%) i spoljnoj politici (5%). Sve ostale teme se javljaju sporadično i u brojčanom smislu padaju ispod 5% po učestalosti pojavljivanja u emisiji.

Teme iz oblasti zdravlja koje su najčešće imaju i svoju posebnu rubriku „Kako Nada Macura kaže“ koja se sastoji od reporterskog javljanja lekarke i portparola Hitne pomoći dr Nade Macure sa aktuelnim informacijama o slučajevima iz Hitne pomoći. Dr Macura svakodnevno obaveštava gledaoce koliko je bilo intervencija u Hitnoj pomoći, na javnom mestu, i posebno koliko je bilo intervencija zbog saobraćajnih nezgoda, kao i kakve su posledice pomenutih nezgoda po učesnike događaja. Pohvalno je da se dr Macura u izveštavanju o saobraćajnim nezgodama i intervencijama lekara nakon nezgoda vodi etičkim i profesionalnim načelima novinarske profesije, te u analiziranim emisijama nije donosila nikakve senzacionalističke opise nezgoda, kršila dostojanstvo žrtava ili otkrivala njihov identitet.

O temama iz oblasti kulture prilazilo se na različite načine – najčešće kao javljanja novinara sa terena o određenim kulturnim događajima i manifestacijama koji će se odvijati u Beogradu (npr. promocija pesničke zbirke Boba Dilana u Kulturnom centru u Beogradu, o dečijem pozorišnom festivalu, o projektu „Čitaj mi tata“ itd...) ali određene teme iz sveta kulture su predstavljene i kroz razgovore sa gostima u studiju (npr. da li Beograd postaje srpski Holivud, umetnine iz Belog dvora treba da se vrate u Muzej) i reportaže i najave (o filmu „Četiri ruže“, sajmu etno hrane i pića i sl).

Teme iz oblasti zabave uglavnom su predstavljene kroz vesti o poznatima i zanimljive priče pronađene najverovatnije na Internetu.

Politika i druge „teške teme“ pojavljivale su se sporadično u programu Jutra, a najčešće u pregledu dnevne štampe (npr. o razgovoru predsednika Vučića i francuskog predsednika Makrona o Kosovu, o evrointegracijama, o špijunaži u Srbiji, o nemirima i sukobima u svetu, o poseti kancelarke Nemačke Merkel logoru Aušvic, o hapšenju Ivana Todorovića, o razgovorima vlasti i opozicije o izbornim uslovima).

7.3.2. Odnos novinara prema temama

Odnos novinara prema temama u Jutru je neutralan u 66%, pozitivan je u 29%, a negativan ili kritički u 5% slučajeva. Pozitivne stavove iskazivali su prema vestima iz kulture ili sveta zabave, pozitivno komentarišući određena dela ili likove. Jedan od takvih primera pozitivnog naglašavanja određenog događaja jeste najava koncerta Zdravka Čolića, voditeljka kaže: „Ne znam da li se slažete ali stvarno između njega i publike ima neka tajna veza. Malo je reći da ga vole, ja mislim

da ga obožavaju i posle pet rasprodatih arena Zdravko Čolić zakazao je i šestu po redu“. Ovakvom ushićenom najavom koncerta navedenog pevača, Zdravko Čolić dobio je besplatni pozitivni publicitet televizije Prva.

Međutim, pozitivni komentari i stavovi su iskazivani i prema zabavnim, gotovo trivijalnim pričama. Jedan od takvih primera jeste priča dvoje stogodišnjaka iz SAD-a koji su se venčali tih dana u domu za stara lica u Ohaju. Voditeljka čita priču u studiju, a prikazuju se snimci ova dva para. Naposljetku, voditeljka komentariše: „Nikad nije kasno za ljubav“. Ovakve pozitivne izjave voditelja o ljudskim sudbinama, i malim pričama iz života, su kodirane kao pozitivno obojeni. Ipak smatra se da ovakva subjektivna opredeljenja voditelja ne predstavljaju pretnju po novinarske profesionalne standarde jer same priče koje se komentarišu naposljetku nisu od javnog interesa, niti dotiču građane osim na nivou zabave. Ova konkretna priča, sa druge strane, mogla bi da se posmatra i u svetlu razbijanja predrasuda prema starim ljudima i onome što bi „trebalo“ da čine, ili ne čine, u određenom životnom dobu.

Primer priloga koji je bio pozitivno obojen, a da je bio od stvarnog javnog interesa građana, je prilog o predlogu projekta saobraćajnice Šabac-Loznica emitovan 12.11.2019. Iako novinarka na početku priloga naglašava da je ovaj predlog izazvao negodovanje među meštanima, te neke od njih i intervjuiše, naposljetku zatvara prilog izjavom sagovornika pomoćnika ministra u Ministarstvu saobraćaja koji govori da je to važna investicija, te da će saslušati sve sugestije, ali da neće moći da izađu u susret svim građanima, kao i izjavama drugih građana koji u formi vox populi pozitivno ocenjuju gradnju puta, utišavajući na taj način glas onih koji su se na početku priloga žalili na veoma ozbiljan problem, a to je da je namenjeno da put prolazi kroz njihovu kuću ili vrlo blizu kuće. Može da se tumači da je ovaj tv paket bio koncipiran tako da istakne pozitivne strane predloga projekta dotične saobraćajnice, ili je bila u pitanju nevešta montaža i odabrani redosled sagovornika. U svakom slučaju, važno je istaći da je u anketama sa građanima, a naročito kada su u pitanju ovakve kompleksne situacije sa onima koji su „pogođeni“ i onima koji su „zadovoljni“ određenom situacijom, neophodno da novinari i montažeri budu pažljivi u postprodukciji priloga kako redosled sagovornika ne bi manipulisao krajnjim osećanjem, odnosno stvaranjem određenog utiska ili mišljenja kod gledalaca po završetku tv paketa. Na kraju pomenutog priloga novinarka zaključuje: „Svako ovde ima svoju računicu, neko ekonomsku neko političku, ali jedno je izvesno, svima je ovaj put veoma važan“, koja se može tumačiti vrlo

dvosmisleno jer put zaista jeste važan i onim građanima koji odobravaju i onim koji projekat osporavaju, ali ne na jednak vrednosni način. Ovo ilustruje da je veoma značajno da novinari i novinarka u objavama svojih priča ne daju zaključke koji bi mogli biti nejasni, ili one koji odobravaju jednu stranu. Vredna vest u ovoj pomenutoj priči bila je i to da se razmotrilo na koji način će se rešiti problem, ili eventualno kompenzovati građanima kroz čije kuće ili zemljište prolazi put, odnosno putni pojas. Ovako postavljanje priče predstavlja proaktivno novinarstvo koje ne samo da ukazuje na problem, već i ističe potrebu i mogućnosti za rešavanje problema.

Odnos novinara prema još jednoj priči emitovanoj 20.11.2019. kodiran je kao pozitivno obojen, a greške koje su počinjene su drugačije vrste. U ovom primeru propust nije bio u tome što je novinarka zaključivala na kraju tv paketa, niti redosled sagovornika, već to što prilog nije ispunio očekivanja koja su izrečena u najavi priloga. Naime, pre početka uključenja sa terena najavljuje se početak primene novog rešenja Sekretarijata sa saobraćaj koji ograničava snabdevanje radnji i restorana u periodu između između 20 sati uveče i sedam sati ujutru u Beogradu, te ističu da ekipa na terenu proverava „šta to znači konkretno za dobavljače i za vozače, koliko im se menja režim rada“. Sagovornik na terenu je šef operativnog centra komunalne milicije koji objašnjava šta novo rešenje koje je izdao Sekretarijat za saobraćaj znači, što jeste dobra praksa, ali iako je najavljeno da će javljanje objasniti šta to znači za dobavljače i vozače, nije razgovarano ni sa jednim dobavljačem, vozačem, restoranom o tome kako oni vide ovu odluku grada. Zbog odabira da se tema predstavi kontaktirajući samo jednog sagovornika, a najavljujući je da će biti pitani i drugi, priča je ocenjena kao pozitivno ili, može se reći, jednostrano obojena.

7.3.3. Subjekti

U programu Jutro najčešće su govorili predstavnici kulturnih institucija i umetnici (18%), stručnjaci (16%), predstavnici zdravstvenih institucija (12%), mediji i novinari (7%), izvršna vlast (6%), predstavnici obrazovnih i naučnih institucija, predstavnici sportskih institucija, udruženja građana i nezavisne institucije i agencije (po 5%). Građani, ekonomski subjekti, partije, drugi organi vlasti, institucije socijalne zaštite, manjine i marginalizovane grupe govore u manje od 5%

slučajeva, ili čak nikako. Dobra praksa je da se predstavnici kulturnih institucija i stručnjaci uključuju u značajnoj meri da komentarišu različite teme od interesa građana, ili one popularnijeg karaktera.

Valja istaći i podatak da se u Jutru televizije Prva kao subjekti ne pojavljuju građani drugih manjinskih nacionalnosti (osim eventualno građana Novog Pazara), LGBT populacija, osobe sa invaliditetom, nezaposleni, studenti, penzioneri. Iako priča o ovim grupacijama postoje, oni se u analiziranim epizodama emisije ne pitaju za mišljenje o sebi samima što nije dobra praksa.

7.3.4. Objekti

Oni o kojima se govori u objavljenim pričama su najčešće kulturne institucije i umetnici (17%) i građani kao potrošači i korisnici usluga, ili građani kao učesnici događaja i svedoci (po 14%). Grupe o kojima se još govorilo bili su i predstavnici sportskih i rekreativnih institucija (6%) i predstavnici obrazovnih i naučnih institucija i deca (po 5%). O svim ostalim akterima se pričalo ređe, tako da broјčano gledano oni padaju na ispod 5 odsto što je na nivou statističke greške. Ovakav odnos subjekta i objekta, objašnjava se time da kulturne institucije i umetnici najčešće govore o samima sebi, a stručnjaci, lekari, mediji i novinari i drugi društveno-politički akteri govore o temama koje se direktno tiču građana. Postoji prostor da se građani uključe više u priče koje se objavljuju u okviru Jutra i posebno one priče u kojima imamo „stranu za i stranu protiv“. Načini da se čuje glas građana može da bude kroz anketu što novinari Prve u određenoj meri i rade, ali i kontaktirajući udruženja građana, predstavnike mesnih ili drugih lokalnih zajednica.

7.3.5. Povod

Kao povod za izveštavanje najčešće se uzima aktuelni događaj (48%), medijska inicijativa prisutna je u 20%, a pseudo-događaji i promotivni događaji kao povod su prisutni u analiziranim emisijama u 32 odsto slučajeva, što predstavlja značajnu meru. Kao promotivni događaj kodirane su često vesti i najave iz oblasti kulture i oni jesu odneli primat u ovoj kategoriji. Međutim, bio je prisutan

i određen broj pseudo-događaja, kao i priloga o određenoj usluzi koji bi se mogli tumačiti kao reklama, odnosno prikriveno oglašavanje. Takav je primer prilog o specijalnoj bolnici Čigota i njihovom programu za redukciju telesne mase objavljenom 20.11.2019. i uslugama koje pruža Sberbanka od 12.11.2019. su pozitivno obojeni, odnosno predstavljaju primere prikrivenog oglašavanja.

7.4. Vesti u Jutarnjem programu

7.4.1. Teme

Vesti u Jutru se emituju tri do četiri puta tokom emisije. U monitorovanim emisijama, kvantitativno-kvalitativno analizirano je 183 priloga. Dominantne teme u vestima se razlikuju u odnosu na program jutarnjeg programa, te je najčešće u vestima bilo govora o vestima iz domena sveta i regiona (23%), spoljna politika (13%) i politika i delatnost vlasti (11%). Prisutne su i priče iz oblasti kriminala, korupcije i pravosuđa (8%), Kosova, ekonomije i poljoprivrede i zabave u istoj meri (po 6%) i crnoj hronici i sportu (po 5%). Ostalih tema prisutno je u manje od 5% slučajeva. Ovakva preraspodela tema tipična je za informativno-političke emisije i u tom pogledu vesti u jutarnjim programima ne odstupaju.

7.4.2. Subjekat

U skladu sa time, najčešće se davao prostor da iznesu svoje mišljenje stranim i međunarodnim subjektima (20%), potom izvršnoj vlasti (15%) i medijima i novinarima (10%) bilo da su izvor vesti ili sagovornik u prilogu. Česti subjekti u priložima u okviru vesti bili su i kosovski akteri (7%), ekonomski subjekti – privatni sektor i građani kao učesnici događaja (po 6%). Preostale grupe govorile su retko, u manje od 5 odsto slučajeva. Primećuje se dakle da predstavnici izvršne vlasti zauzimaju značajan prostor u vestima kao osobe koje se pitaju za mišljenje. Poređenja radi, zakonodavna i sudska vlast nije imala priliku da komentariše aktuelna zbivanja, a predstavnici vladajuće partije govorili su u 4 odsto analiziranih priloga u vestima, dok su predstavnici opozicione partije govorili u 1%. Kao i u programu Jutra, manjine i marginalizovane grupe vrlo retko su dobijale priliku da iskažu svoje stavove. Sa druge strane, pohvalno je što su građani kao

neko koga se direktno određeni događaji tiču, bili pozvani u značajnijoj meri da govore o datim temama. Subjekti su generalno u većoj meri bili muškarci (61%), dok su žene govorile u 22% analiziranih priča. Nije bilo moguće identifikovati subjekat u 15% slučajeva, i u tim situacijama su najčešće subjekti bile nepersonalizovane ustanove, institucije, kompanije i drugi slični akteri. Mešoviti, odnosno grupni subjekti, pojavljivali su se u 2 odsto slučajeva.

7.4.3. Objekat

Slično kao i sa subjektima, najčešće se govorilo o stranim i međunarodnim subjektima (20%), građanima kao učesnicima događaja (17%) i izvršnoj vlasti (11%). Bilo je reči i o kosovskim subjektima (7%), kulturnim institucijama i umetnicima (6%) i ekonomskim subjektima – privatni sektor (5%).

7.4.4. Odnos novinara prema temama

Novinari su u vestima bili neutralniji u odnosu na način na koji su temama pristupali novinari i voditelji Jutra, te je neutralnost prisutna u 91 odsto slučajeva, negativan ili kritičan u 5 odsto, a pozitivan odnos u 4 odsto analiziranih priča. Pozitivan odnos primećen je u pričama koje se tiču odnosa Srbije i Rusije (23.11.2019), o investiciji Srbije u veštačko jezero u zapadnoj Srbiji (20.11.2019), i u sadržajima koji se odnose na kreiranje brenda, odnosno pozitivnog imidža Aleksandra Vučića (23.11.2019) i ruskog predsednika Vladimira Putina (28.11.2019).

Sadržaj kojim se brendiraju ličnosti predstavljaju one pseudo-događaje kojima se kreira jedna pozitivna slika o datoj osobi. Izdvojamo na primer fotografiju na kojoj predsednik Srbije Aleksandar Vučić i predsednik Slovenije Borut Pahor igraju šah, koju je predsednik Vučić podelio na svom Instagram nalogu. Ovakvi sadržaji nemaju vrednost vesti prema novinarskom razumevanju, već su to marketinški sadržaji kojima se kreiraju pozitivni imidži i u skladu sa time urednici informativno-političkih emisija bi trebalo da budu oprezni, te da ne donose odluke da ovakve sadržaje plasiraju u centralnim informativnim emisijama ili drugim emisijama vesti, jer je reč o prikivenom oglašavanju. Sličan efekat ima i priča od 28. 11.2019. objavljena takođe u vestima jutarnjeg programa, reč je bila o tome da je ruski predsednik Vladimir Putin tokom

otvaranja novog auto-puta koji spaja Moskvu i Sant-Peterburg u Rusiji, razgovarao i zagrlio „uplakanu“ stariju ženu koja mu se iz publike obratila povodom problema koji ima njena ćerka. Ovaj događaj nema vrednost vesti za srpski auditorijum, a cilj ovakve priče jeste da stvori jednu pozitivnu sliku o Vladimiru Putinu kao saosećajnog i nežnog lidera prema građanima Rusije. Podsetimo da prema skali faktora „Galtunga i Ruža“ koji kandiduju događaj za vest više je verovatno da će sadržaj biti objavljen ukoliko je vezan za kulturno bilisku državu ili regiju, što je ovde upravo slučaj.

Pozitivan odnos prema akterima iz Rusije uočen je i u vesti da se „Kremlj“ raduje poseti predsednika Vučića Rusiji. Reč je zapravo o izjavi portparola „Kremlja“ Dimitrija Peskova (23.11.2019). Dakle, u pitanju je izjava Peskova koja je izuzetno pozitivnog karaktera prema poseti Vučića. „Kremlj se raduje poseti predsednika Aleksandra Vučića Rusiji“, otvara se vest, i u tom momentu gledaocima nije jasno da li je to deo lida, ili nečija izjava, sve dok ne čuju ime citirane osobe. Ovakva rečenična konstrukcija, iako ne predstavlja grešku po novinarskim standardima, može da bude zbunjujuća i manipulativna. Bolja je praksa da se izjave sagovornika prenose sa datom prvom informacijom ko je nešto rekao, a onda šta je rekao.

Pozitivan odnos prema priči o investiciji u veštačko jezero na zapadu Srbije kodira se načinom na koji novinar govori o projektu:

„Danas kroz ovu planinsku klisuru žubori reka kristalno čiste vode, gde mirne duše možete sestiti na kamen i ugasiti žeđ. Međutim, ovde će za svega tri godine biti ogromno jezero odakle, sa malo muke, ova ista voda može gasiti žeđ Beograđanima, do kojih će stići, nećete verovati, prirodnim padom“ (TV Prva, prilog o investiciji u veštačko jezero na zapadu Srbije, 20.11.2019).

Ovakav način izveštavanja priliči više jednoj slobodnijoj novinarskoj formi kao što je reportaža u popodnevnoj emisiji, a ne analitičkom prilogu koji zauzima mesto u vestima. Međutim, sama najava ove priče koju je voditeljka pročitala, profesionalnije je uobličena:

„Jedna od najvećih investicija države u zapadnoj Srbiji je ogromno¹⁰ veštačko jezero pijaće vode. Sa padina Mučnja, Zlatara i Murtenice voda bi prirodnim padom trebalo da dođe čak i do slavine

¹⁰ Faktografski novinarski žanrovi kao što su vest, izveštaj, članak, najava ne bi trebalo da sadrže prideve i neodređene opise kao što je „ogromno“, „sićušno“, pa čak ni „veliko“ i „malo“ već bi trebalo, ukoliko novinar/ka želi da istakne veličinu nečega, da se izrazi u objektivnim mernim jedinicama.

Beograđana“ (TV Prva, najava priloga o investiciji u veštačko jezero na zapadu Srbije, 20.11.2019).

Negativan odnos uočen je u priči o odnosu Srbije i Hrvatske. U reporterskom javljanju emitovanom u okviru vesti jutarnjeg programa 20.11.2019. voditeljka razgovara sa sagovornikom Zoranom Milivojevićem, diplomatom o mogućnostima da Hrvatska blokira Srbiju na put ka Evropskoj uniji. Novinarka se javlja sa terena i uživo intervjuiše sagovornika, a u najavi svog intervjua govori da se o ovoj temi govorilo i ranije i pritom ističe stav da se „nekako pokazalo da su ipak te veće, odnosno značajnije i veće sile Evropske unije te koje odlučuju o tome koje će poglavlje biti otvoreno i kada, i da Hrvatska na to nema baš preveliki uticaj, da li je tako i šta bi moglo da se desi u odnosima Srbije i Hrvatske razgovaram sa Zoranom Milivojevićem, diplomatom“. Ovakva najava intervjua bi mogla da se očitava kao izvesni politički stav. Dato mišljenje mogao je da podeli sagovornik, i mogao je da bude njegov zaključak razgovora, ali novinari ne bi smeli da donose zaključke pre zaključaka i iznose političke stavove u svojim najavama intervjua sa kompetentnijom osobom koja bi trebalo da iznese svoj sud. Bolje rešenje bi bilo da je novinarka kazala „da li Hrvatska može da blokira Srbiju na putu ka Evropskoj uniji, kazaće nam diplomata xy“ - bez daljih insinucija o međudržavnim i drugim odnosima moći u EU. Novinarka dalje postavlja pitanje sagovorniku: „Koliko zaista Hrvatska može da blokira sad otvaranje nekih pregovora odnosno nekih poglavlja u Srbiji, je l’ se ona baš toliko pita?“ Na šta sagovornik odgovara: „Svejedno, svaka država može da utiče na to i može na neki način da blokira, međutim uvek to zavisi od ovih velikih i do sada je to bila praksa“ (TV Prva, 20.11,2019) Dakle, iako je sagovornik izrekao sličnu misao, on je najpre i bio pozvan kao relevantan sagovornik da to učini. Odnos Hrvatske prema evrointegracijama Republike Srbije važna je tema o kojoj treba govoriti, međutim način na koji novinarka pristupa temi u ovom prilogu birajući reči „je l’ se ona baš toliko pita“ nije primer dobre prakse izveštavanja o sunarodnicima sa kojima već postoje komplikovani odnosi jer se na taj način pristupa emotivno datoj temi i dugoročno se stvara određena slika o sunarodnicima koja za posledicu doprinosi i dodatnim povećanjima tenzija, a ne njihovom smirivanju čemu bi mediji na Balkanu zaista morali da doprinesu.

7.4.5. Povod

Povod za izveštavanje o određenoj priči bio je najčešće aktuelni događaj (90%), pseudo-događaj ili promotivni događaj prisutan je kao povod u 10 odsto slučajeva, a u samo 1% je prisutna medijska inicijativa što je izuzetno loš rezultat za informativni program jutarnjeg programa Prve televizije. Relativno velikom broju od 10% analiziranih priloga koji za povod imaju pseudo-događaj i promotivni događaj, doprinelo je jer su se vesti i najave iz oblasti zabave kodirale kao promotivne vesti (takve su npr. održano takmičenje u Njujorku u pravljenu konstrukcija od konzervi, slavni kuvar Džeimi Oliver otvara 21. restoran u svetu, o filmu „Dvoje papa“, građanka Južnoafričke republike nova mis sveta itd).

7.5. Struktura emisije

Uobičajena struktura emisije mogla bi da se подели u četiri bloka koji traju po sat vremena. Cela emisija sastoji se od najava priča o kojima će se govoriti u emisiji (dva puta), vremenskoj prognozi (četiri puta), rubrici o vestima iz Hitne pomoći „Kako Nada Macura kaže“, rubrici „Čoveče ne ljuti se“, „Tema jutro“, „Ko je u pravu“, „Svi pričaju o...“, pregled štampe, sportski pregled, vesti (tri do četiri puta) i uključivanjem novinara/ki sa terena između različitih rubrika (nekoliko puta). Struktura je stalna, odnosno nepromenljiva što je dobra praksa jer daje jedan osećaj rutine gledaocima koji se svakodnevno bude uz ovu emisiju, te znaju kakve informacije će moći da čuju u emisiji i otprilike u koje doba.

U svakom jutarnjem programu, zbog vremena u kojem se ovaj program emituje, segmenti koji su od značajnog interesa gledaocima jesu vremenska prognoza, komunalne vesti i kratke vesti. Razlozi zbog kojih se ova tri formata smatraju nezaobilaznim delom svakog jutarnjeg programa jesu praktične prirode – građani žele da budu informisani u kakvoj će se situaciji naći kada izađu na ulicu i pođu putem svojih obaveza. Jutro na Prvoj ispunjava navedene potrebe građana u ovom smislu emitujući poprilično detaljnu vremensku prognozu na svakih sat vremena, vesti iz sfere politike, kao i informacije iz Beograda.

Emisija sadrži, osim ponavljanja vremenske prognoze i vesti, i nekoliko gostovanja svakoga dana, priloge i javljanja sa terena. Sve to emisiju čini dinamičnom.

Jovana Joksimović i Srđan Predojević prepoznatljiva su TV lica, te time i sami svojim likom doprinose popularnom karakteru emisije. Voditelji koriste neformalniji jezik u odnosu na informativni program, često se šale, ili i sami komentarišu određene priče.

7.6. Zaključak

Jutro na Prvoj televiziji jeste jutarnja *infotejment* emisija popularnog karaktera koja pokriva raznorazne teme iz svakodnevnog života, a najčešće svoje gledaoce zabavlja pričama iz sveta zdravlja, kulture i zabave ili ih informiše o spoljnoj politici. Teme koje se biraju su uglavnom motivisane aktuelnošću, a pristup temama jeste namenjen širem auditorijumu sa različitim nivoima informisanosti, obrazovanja, znanja i društvenog statusa. Gosti u emisiji često su pojedinci koji su takođe poznata lica, ili osobe koje govore o pitanjima koje svakodnevno okupiraju, ili zanimaju građane (npr. iz oblasti lepote, poljoprivrede, kulture, popularne muzike, zdravlja i sl). Određenim temama, a posebno onim iz sveta zabave i kulture, prilazi se sa pozitivnim stavom. Načinom na koji se prezentuju i najavljuju priče, biranjem tema i sagovornika za diskusiju u studiju, emisija se kodira kao zabavno-informativnog karaktera. Vesti koje se emituju u okviru jutarnjeg programa nekoliko puta u toku emisije, pružaju najviše informacija o spoljnoj politici i o politici i delatnosti vlasti. U odnosu na jutarnji program, zadržava se neutralniji ton. Više medijske inicijative, uključivanja marginalizovanih grupa kao i kritičko postavljanje prema kompleksnim društvenim problemima jesu delovi prostora u kojem jutarnji program na Prvoj bi mogao da unapredi svoj rad.

Literatura, dokumenti i izvori:

1. Kornić, Daniel (1999). Etika informisanja. Beograd: Clio.
2. Milinković, Smiljana, (2016). Novinarke u Vojvodini: obrazovanje, profesionalni status i rodni identitet. Novi Sad: Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova.
3. Zakon o javnim medijskim servisima (2014). Službeni glasnik Republike Srbije., br. 83/2014, 103/2015 i 108/2016. Dostupno na:
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnim_medijskim_servisima.html
4. Zakon o javnom informisanju i medijima (2014). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 83/2014, 58/2015 i 12/2016. Dostupno na:
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_informisanju_i_medijima.html
5. Valić Nedeljković, Dubravka (2016). Žena na programima javnih servisa. Novi Sad: Novosadska novinarska škola

Dokumenti:

6. Kodeks novinara Srbije, Savet za štampu, Beograd: 2015. Dostupno na:
http://www.savetzastampu.rs/doc/Kodeks_novinara_Srbije.pdf
7. REM. Prekršajne prijave protiv televizije Pink. Dostupno na:
<http://www.rem.rs/uploads/files/Prekršajne%20prijave/TV%20Pink%2005-1796-19.pdf>
8. REM. Mera upozorenja televiziji Pink. Dostupno na:
http://www.rem.rs/uploads/attachment/izrecena_mera/48/Mera_upozorenja_TV_Pink_07-726-18-4.pdf
9. Slavko Ćuruvija fondacija. Prijava REM-a televiziji Pink. Dostupno na:
<https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2014/01/Prijava-REM-TV-Pink.pdf>

Internet izvori:

10. BIRN. Istorijat TV Pink. Dostupno na: <https://serbia.mom-rsf.org/rs/mediji/detail/outlet/pink-tv/>

1. Fake News Tragač. “Frljanje brojevima, Gana nije 16. zemlja koja je povukla priznanje Kosova”, dostupno na: <https://fakenews.rs/2019/11/13/frljanje-brojevima-gana-nije-16-zemlja-koja-je-povukla-priznanje-kosova/>

4. Novosadska novinarska škola, Monitoring. Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/monitoring/>

5. Sve monitorovane “Vesti” televizije Prva dostupne su na: <https://www.prva.rs/program/info/vesti>.

ZAKLJUČAK

Analiza komercijalnih televizija sa nacionalnom frekvencijom od 12.11.2019. do 12.12. 2019. godine pokazala je da auditorijum gledajući centralne informativne emisije ovih emitera može uočiti da „Srbija ne živi tu“. Tačnije da te emisije ne odražavaju stvarnost u Srbiji krajem druge decenije XXI veka.

Izbegavaju se sve afere, ili delikatne teme koje bi mogle da ukažu na to da političke i ekonomske elite i centri moći svoj posao za koji su dobile mandat od građana i građanki ne obavljaju na adekvatan način i/ili sami nisu kredibilne ličnosti. Tako se u centralnim informativnim emisijama izbegavaju afere poput Krušika, doktorata ministra finansija Siniše Malog, staklenici sa marihuanom u Jovanjici (Srem), protesti „1 od 5 miliona“ (na primer o ovim protestima građana i opozicije pod sloganom „1 od 5 miliona“ u Telemasteru TV Hepi nije izveštavano nijednom iako se održavaju svakog vikenda u Beogradu), prodaja privatnog univerziteta Megatrend, naslovnica nedeljnika NIN i tako redom. Odnosno ako se i spomenu uvek je reč o jednostranoj šansi koja se isključivo daje akterima da opovrgnu tvrdnje koje iznosi opozicija kako bi se opravdali i stavili pod sumnju istinitost otvorenih afera.

Shodno navedenom i subjekti su uglavnom predstavnici vlasti, gotovo nikad opozicije i stručnjaci, da građana nema ni kao subjekata, ni kao objekata, a isključene su sve marginalizovane grupe iz fokusa ovih emitera. Žene su potpuno podzastupljene kao subjekti informacija, *više od tri puta* ih je manje nego muškaraca u celom korpusu.

Izbalansiranost i profesionalizam nisu odlika centralnih informativnih emisija ovih televizija, kao ni jutarnjih programa, pre svega kada je reč o selekciji događaja i vrednosti informacija (news valuable). Istovremeno valja istaći da su pojedinačni novinarski prilozi uglavnom neutralni, ali im manjka kritički pristup temama.

Ono čega nema uopšte, ili dovoljno, je medijska inicijativa, novinari prate u suštini dnevnu agendu koju su postavili politički i ekonomski centri moći. Ove emisije se stoga češće mogu okarakterisati kao senzacionalistička slika stvarnost koja odgovara političkim elitama i obiluje primerima neodgovornog kopi-pejst novinarstva koje objavljuje nekritički sve što se vrti u virtuelnom prostor-

vremenu, bez prethodne provere čak i kontroverznih informacija, kao na primer one o tome koje su sve zemlje odustale od priznanja Kosova.

Neretko je uočeno i ozbiljno kršenje pretpostavke nevinosti, prava na privatnost i zaštite identiteta maloletnika.

Isključivo vladajuće političke elite u ovim emisijama imaju mogućnost da iznose svoje stavove i viđenja, odnosno da komentarišu postupke neistomišljenika, kojima je to uskraćeno. Istovremeno uočena je i „beogradizacija“ emisija, retko su prisutni subjekti van glavnog grada, posebno u direktnim uključenjima u emisije jutarnjeg programa.

Jutarnji programi posmatranih televizija su još mnogo otvorenije naklonjeni vlasti, a protiv opozicije. Tokom analize uočeno je da ovaj tip emisija služi ne samo promociji vladajućih političara, već i nipodaštavanju svih njenih protivnika. Insistiranje na opuštenom ćaskanju o važnim temama je pravi primer infotejmenta, a prikriveno reklamiranje vladajućih elita, kao i farmaceutskih proizvoda, je uočeno u svim segmentima ovog tipa informativno-zabavnih emisija.

I na kraju i ovo istraživanje potvrđuje davno iznesen stav istraživača naše medijske scene da komercijalizacija nije donela programsku raznovrsnost već, na suprot očekivanjima s početka 90-tih sad već davno prošlog veka, samo mnogo istog na skromnom, a pretrpanom, medijskom tržištu terestrijalnih kanala.